NOVOSTI HOBOCIИ

#1126

Samostalni srpski tjednik

Petak 16/07/2021

10 kn/100 din/1.20 €

ISSN 1845-8655

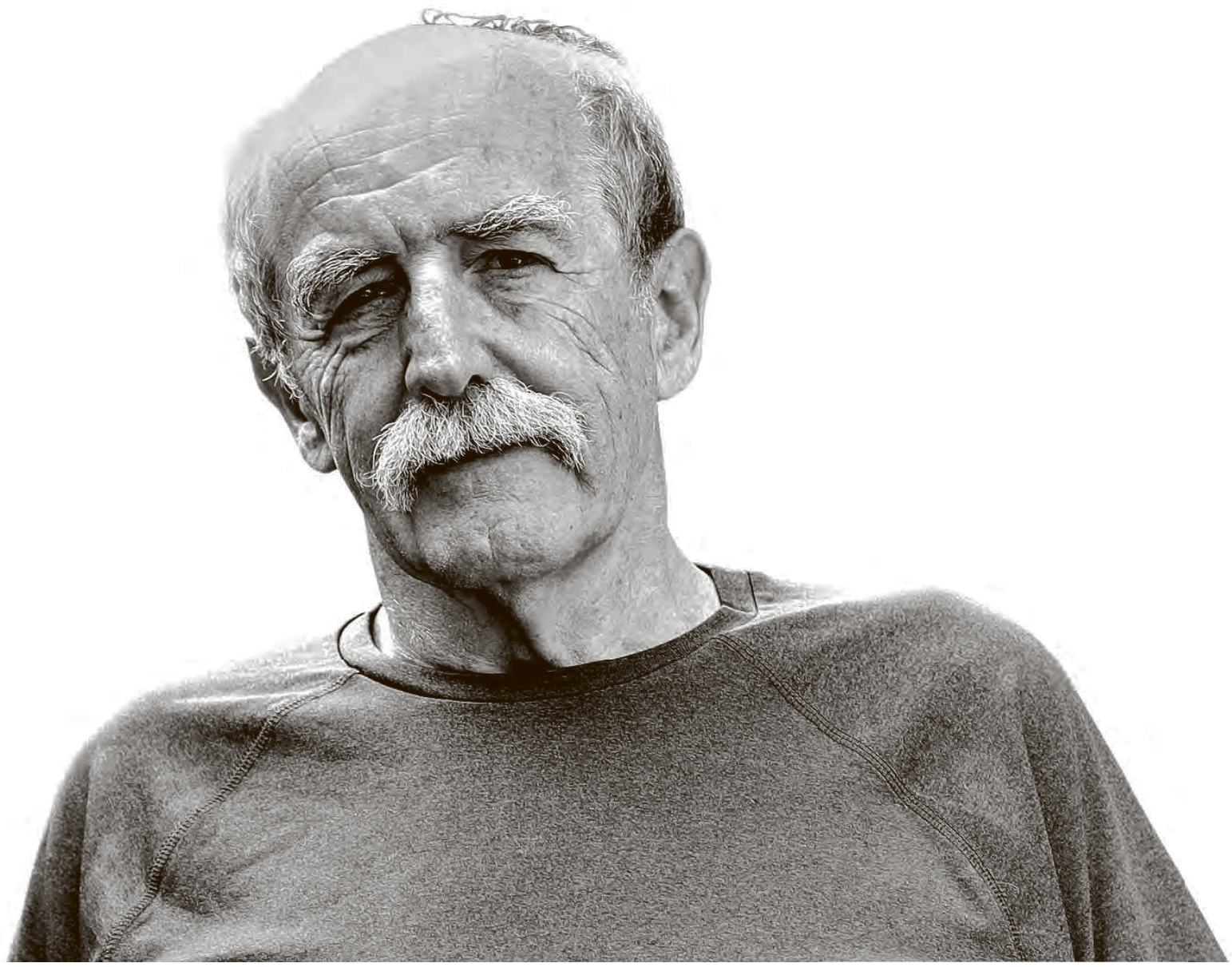

ZORAN PUSIĆ Bio sam na pravoj strani

Nakon uklanjanja Trga žrtava fašizma 1990. pomislio sam: Ako vam žrtve fašizma smetaju, onda znači da koketirate s idejama koje su do tih žrtava dovele i to je katastrofa za zemlju, kaže Zoran Pusić o počecima svoje borbe za ljudska prava u velikom intervjuu za Novosti str. 6-8..

PIŠE
Milorad Krstulović

RABLJENA SEDMICA

Pitanje od 2075 kuna – Tomislav Tomašević (Foto: Slavko Midžor/PIXSELL)

Dvojica

Po principu dobra vijest-loša vijest, ona dobra kaže da ZORANU MILANOVIĆU popularnost pada. Prema Crodemoskopu, srozao se s 20,7 posto potpore na 17,5. Loša je vijest što raste popularnost drugog istaknutog političkog bezveznjaka u državi, ANDREJA PLENKOVIĆA, s lipanjskih 16,8 posto na srpanjskih 17,1. Možda to i nije tako nelogično, pored Milanovićevih mahnitanja površnijima se čak i Plenković čini dobrim izborom. Problem je što su površniji brojni. Za kraj osvrta na ankete nesumnjivo dobra informacija – obojica se uspinju na listi najnegativnijih političara. Nećemo o postocima, dovoljno vam ih je. Postotaka, a možda i ove dvojice.

Gradonačelnik

TOMISLAV TOMAŠEVIĆ, zagrebački gradonačelnik, nije se čestito ni adaptirao na uredski ambijent, a već se našao u neugodnoj situaciji: mora objašnjavati detalje jedne odluke i razloge angažmana jedne javne bilježnice. Nova zagrebačka vlast imenovala je na prvoj skupštini u Nadzorni odbor Holdinga RATKA BAJAKIĆA, člana savjeta Možemo. Kao i obično za skupštinu je angažiran i javni bilježnik, u ovom slučaju bilježnica – LJUBICA ČAKLOVIĆ, Bajakićeva sestra i sitna donatorica platforme Možemo. Uplatila je donaciju od dvije tisuća kuna, a javnobilježnički posao naplatila je 2075 kuna. Beznačajan je to novac za hrvatske standarde, a nije ni prekršen baš nijedan zakon ili, točnije, nije nam poznato da je prekršen ijedan zakon. Najmanje je jasno objašnjenje ovog poteza koje je stiglo iz zagrebačkih vlasti, vele da su angažirali nju jer im je trebala osoba od povjerenja. Kako su javnobilježničke usluge obično tehničke naravi, ostalo je nejasno zašto im je za udaranje pečata trebala osoba od povjerenja. S druge strane, izjava DAVORA FILIPOVIĆA sočna je politička besramnost. Bivši HDZ-ov kandidat za zagrebačkog gradonačelnika kaže da ni MILAN BANDIĆ nije proizvodio afere tom brzinom kao Tomašević. Da zaboravimo sav kriminal koji je podupirala Filipovićeva stranka, nikako ne možemo smetnuti s uma da je, do zadnjega dana, čvrsto stajala uz koruptivnu vladavinu pokojnoga Bandića. Filpović ili ima dramatičnih problema s memorijom ili računa na biračko tijelo čije pamćenje ne ide dalje od prekjučer.

Plaća

Kad smo već u Zagrebu, zabilježena je i najveća plaća u administraciji Milana Bandića. Imao ju je PAVLE KALINIĆ, pročelnik Ureda za upravljanje u hitnim situacijama, iznosila je 31 tisuću kuna. Kalinić kaže: 'Moja plaća je apsolutno u skladu sa zakonom. Imate godine staža, na njih dobivate pola posto po godini, ja imam preko 30 godina staža. Drugo, osam posto dobivate ako imate magisterij, ne znam važi li to po novome, i sedam posto na doktorat, to je 15 posto. Najavio je i odlazak iz Grada. 'Vjerujem da će Zagreb procvjetati nakon toga', jetko je dodao.

Plaća od 31 tisuću kuna – Pavle Kalinić (Foto: Sanjin Strukić/PIXSELL)

Lice

ZORAN MILANOVIĆ otputovao je u Bosnu i Hercegovinu gdje se držao većinski hrvatskih krajeva i ponavljao ono što HDZ godinama govori – da su bosanskohercegovački Hrvati diskriminirani, jer im u državnom Predsjedništvu ne sjedi legitimni predstavnik, nego ŽELJKO KOMŠIĆ. Pjenio se hrvatski predsjednik kako on to već zna i voli, objašnjavao da je isti onaj koji je svojedobno otišao u Sarajevo podržati Komšića, ali je, u međuvremenu, shvatio neke stvari i sad hoda svijetom i ispovijeda nova uvjerenja s predanošću kojom bivši alkoholičari promoviraju trezvenjački život. Ili kao pokojni

Prepisuje od HDZ-a – Zoran Milanović (Foto: Denis Kapetanović/PIXSELL)

ZDRAVKO TOMAC. Uglavnom, Zoran Milanović je na dobrom putu da postane lider hrvatske desnice. Od vraćanja odlikovanja BRANIMIRU GLAVAŠU do upornih prozivanja Bošnjaka i Srba, konačno može pokazati svoje pravo političko lice. Istina, ono što se vidi i nije naročito ugodno, ali nije ni prva ni zadnja nevolja.

Oproštaj

'Dragi prijatelji, od sutra stanujem na novoj adresi: zatvor Remetinec... nakon toga, ne znam u koju kaznionicu? Razlog: prometna nesreća na moru po kojoj sam suđen da sam namjerno ubio dvoje Talijana. Četiri god i deset mj. zatvora. Da je to slučajno bio nehaj, kazna bi bila do jedne godine zatvora ili uvjetna. Osim toga, sudio me nenadležan sud. Pametnome dosta. Sve vas volim i poštujem', poruka je koju je, prema pisanju dnevne štampe, bliskim drugarima uputio TOMISLAV HORVATINČIĆ. Drugim riječima,

Adresa u Remetincu – Tomislav Horvatinčić (Foto: Sanjin Strukić/PIXSELL)

čini se da je stigao i dan njegova odlaska u zatvor, premda u času kada ovo pišemo još ne znamo je li ili nije. No novih legalnih odgoda zasad nema. Po priči o Horvatinčiću mogla bi se rekonstruirati propast hrvatskog pravosuđa. Skrivio je pomorsku nesreću u kolovozu 2011. godine kod Primoštena, ali relativno jednostavan slučaj pretvoren je u višegodišnje sudovanje. Pravomoćno je osuđen krajem 2019. godine, no u međuvremenu se teško razbolio, pa je tražio odgode odlaska u zatvor. I dobivao, sve do sada. Pravda, čak i kad se dogodi u Hrvatskoj, više nalikuje ruganju.

Sef

A u sefu NATAŠE SEKULIĆ, prijateljice osječkog suca ZVONKA VEKIĆA, pronađeno je pola milijuna kuna koje, prema medijskim napisima, nemaju pokriće u njezinim primanji-

Prijateljica od pola milijuna – Zvonko Vekić (Foto: Dubravka Petrić/PIXSELL)

ma. Odnosno, kako to istražiteljski precizno izražava dnevna štampa, novac se dovodi 'u vezu s nerazmjerom imovine u odnosu na primanja Nataše Sekulić'. A kad smo već kod Osijeka i pravosuđa, valja napomenuti da traje suđenje Branimiru Glavašu. Za ratne zločine počinjene prije 30 godina.

IMPRESSUM

Godina XXII / Zagreb | petak, 16/07/2021

NOVOSTI HOBOĆIN #1126

Samostalni srpski tjednik

IZDAVAČ
Srpsko narodno vijeće
ZA IZDAVAČA
Milorad Pupovac
GLAVNI UREDNIK
Nikola Bajto
ZAMJENICA GLAVNOG UREDNIKA
Andrea Radak
IZVRŠNI UREDNICI
Goran Borković (Portal Novosti), Petar Glodić (Kronika), Boris Postnikov (Kultura)
REDAKTORICA Darija Mažuran-Bučević
KOLUMNISTI
Marinko Čulić, Boris Dežulović, Viktor Ivančić, Sinan Gudžević, Boris Rašeta
REDAKCIJA
Paulina Arbutina, Mašenjka Bačić, Jerko Bakotin, Dragana Bošnjak, Milan Cimeša, Zoran Daskalović, Ivica Đikić, Tena Erceg, Milan Gavrović, Dragan Grozdanić, Mirna Jasić Gašić, Nenad Jovanović, Vladimir Jurišić, Davor Konjikušić, Saša Kosanović, Anja Kožul, Igor Lasić, Bojan Munjin, Tamara Opačić, Srećko Pulig, Hrvoje Šimičević, i Borivoj Dovniković (karikaturist)
TAJNICA REDAKCIJE
Vedrana Bibić
GRAFIČKI UREDNICI
Ivica Družak, Darko Matošević
DIZAJN
Parabureau / Igor Stanišljević & Damir Bralić, Nikola Đurek
FOTOGRAFIJA NASLOVNICE
Sanjin Strukić/PIXSELL
ŠTAMPA Tiskara 'Zagreb', Zagreb
TIRAŽA 6500
Novosti su financirane sredstvima Savjeta za nacionalne manjine Vlade Republike Hrvatske i sredstvima Ureda za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade Republike Hrvatske.
REDAKCIJA
Gajeva 7, 10 000 Zagreb
T/F 01/4811 198, 4811 281
info@portalnovosti.com
www.portalnovosti.com

3 KOLUMNA
Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1126, petak, 16. srpnja 2021.

UGOVOR S ĐAVLOM

Daytonski nesporazum

PIŠE Boris Dežulović

Gospodo, ovdje imam jedan zanimljiv dokument koji se, kako vidite, zove 'Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini', kolokvijalno 'Daytonski sporazum'. Na tridesetoj stranici imate 'Aneks 4', a na trideset sedmoj 'Članak 5., Predsjedništvo BiH', u kojemu je propisan izbor članova Predsjedništva. Jeste li pronašli?

Poštovani čitatelji, dobar dan. Osobita mi je čast u današnjoj kolumni ugostiti predsjednika Vlade Republike Hrvatske Andreja Plenkovića i predsjednika Republike Hrvatske Zorana Milanovića. Gospodo, dobar dan i dobrodošli u moju skromnu kolumnu, molim vas osjećajte se kao na Radioteleviziji Herceg-Bosne.

— *Dobar dan i vama, pozdrav svim čitateljima.*

— *Dobar dan i hvala na pozivu.*

Moram čitateljima odati malu tajnu: nakon što sam mjesecima uzaludno pokušavao dogovoriti vaše zajedničko gostovanje, pristali ste doći tek kad sam kao temu kolumne predložio položaj Hrvata u Bosni i Hercegovini. Gospodine Plenkoviću, vi ste nekidan na Dubrovnik Forumu rekli, citiram: 'Ako ima i jedna tema u kojoj postoji suglasje između Vlade i predsjednika Republike, to je ravnopravnost Hrvata u BiH.'

— *Dobro, to nisam rekao da istaknem slaganje s predsjednikom, već važnost te agende.*

Jasno. Bez sumnje, riječ je o iznimno važnoj temi. Nakon što ste nedavno, na zagrebačkoj konferenciji povodom dvadeset pete godišnjice Daytonskog sporazuma rekli kako, citiram, 'Aneks 4 tog sporazuma utvrđuje legitimnu predstavljenost triju konstitutivnih naroda u institucijama BiH', i kako bi 'previdjeti ili namjerno ignorirati taj ključni dio bila ozbiljna greška', na Dubrovnik Forumu ste istakli, sad ću vas opet citirati, a vi me ispravite ako griješim: 'Trebamo se držati slova i zakona Daytonskog sporazuma; moramo naći mehanizme za jamstva Hrvatima da će njihov predstavnik u Predsjedništvu biti legitimni predstavnik Hrvata u BiH.' Gospodine Plenkoviću, je li to točno?

— *Zapravo sam rekao 'jamstva Hrvatima da će njihov predstavnik u Predsjedništvu biti legitimni predstavnik političkih stranaka Hrvata u BiH'. Molim lijepo.*

Naravno, ispričavam se. Gospodine Milanoviću, vi ste čak i izazvali dosta bure inzistirajući da se odredba o poštivanju Daytonskog sporazuma uvrsti u deklaraciju na posljednjem summitu NATO-a, a ovih dana na turneji po Herceg-Bosni upravo niste mogli dovoljno naglasiti važnost Daytona. Ako dopuštate, sad bih citirao i vas: 'Daytonski sporazum u međunarodnom je pravu u rangu radiciranih ugovora, to su ugovori koji se ne mogu tek tako mijenjati. Takvi ugovori se mijenjaju tek u velikim turbulencijama, da ne kažem u ratu.' Jesam li što propustio?

— *To je uglavnom to. Dobro, još sam izrijekom dodao kako 'Željko Komšić nije predstavnik hrvatskog naroda, jer člana Predsjedništva moraju birati građani hrvatske nacionalnosti'. Molim, meni se to čini dosta važnim.*

Jasno, jasno. Uglavnom, možemo se ovdje složiti da 'Aneks 4 utvrđuje legitimnu predstavljenost triju naroda u institucijama BiH' i kako bi 'ignorirati taj ključni dio bila ozbiljna greška', te da u njegovu duhu treba inzistirati na legitimnom 'predstavniku hrvatskog naroda', odnosno 'predstavniku političkih stanaka Hrvata u BiH', kojega u Predsjedništvo 'moraju birati građani hrvatske nacionalnosti'?

— *Apsolutno. Sveto pismo.*

Vrlo dobro. Gospodo, ovdje imam jedan zanimljiv dokument. Tu su dvije kopije, po jedna za svakog od vas, izvolite. Dokument se, kako vidite, zove 'Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini', donesen u Daytonu, Ohio, 21. studenoga 1995., zbog čega se i danas kolokvijalno naziva 'Daytonski sporazum'. Na tridesetoj stranici imate 'Aneks 4', a na trideset sedmoj 'Članak 5., Predsjedništvo BiH', u kojemu je propisan izbor članova Predsjedništva. Jeste li pronašli?

— *Šta je ovo, zajebancija neka?*

Ne, ne, uopće. Dakle, Daytonski sporazum, Aneks 4, onaj – kako rekoste, gospodine Plenkoviću – 'ključni dio'. Eto, tu, članak 5. Jeste? Možete li mi sad, molim vas,

Zoran Milanović i Andrej Plenković (Foto: Dalibor Urukalović/PIXSELL)

pokazati gdje točno piše da hrvatskog člana Predsjedništva kao 'predstavnika hrvatskog naroda' – odnosno 'predstavnika političkih stanaka Hrvata u BiH' – 'biraju građani hrvatske nacionalnosti'?

— *Ne razumijem što želite, pa tu lijepo piše, no...*

Gdje? Gdje točno?

— *Pa tu, mislim... Zoki, reci nešto?*

Dopustite da pročitam umjesto vas, nema toga mnogo. Dakle, 'Članak 5. – Predsjedništvo BiH sastoji se od tri člana: jednoga Bošnjaka i jednoga Hrvata, od kojih je svaki izravno biran na području Federacije, te jednoga Srbina, koji je biran izravno na području Republike Srpske.'

— *Šta, to je sve?*

To je sve. I da, ima još paragraf o načinu biranja: 'Članovi Predsjedništva izravno se biraju u svakom entitetu (svaki birač glasuje za popunjenje jednoga mjesta).' I to je to. Dakle, da ponovim: gdje ste točno pročitali da Hrvata u Predsjedništvu biraju 'građani hrvatske nacionalnosti', a gdje da ga biraju kao 'predstavnika hrvatskog naroda', odnosno 'političkih stanaka Hrvata u BiH'?

— *Dobro, kad tako doslovno čitate, naravno da onda, je li, sve je... gledajte: Daytonski sporazum izrijekom propisuje, u smislu da svaki konstitutivni narod, razumijete, inače... je li tako? Gdje sam stao?*

Ne znam, po ovome kako piše u samom Sporazumu ispada da je jedini uvjet za hrvatskog člana Predsjedništva da je Hrvat. Nema ništa o 'predstavniku hrvatskog naroda' ili 'predstavniku političkih stranaka Hrvata u BiH'. Treba samo biti Hrvat.

— *Dajte da još jednom pogledam. I što kažete, to je originalni Daytonski sporazum?*

Original.

— *Ali, ako je to točno, to je skandalozno. Ispada da bilo tko može biti hrvatski član Predsjedništva BiH, važno je samo da je Hrvat! Teoretski, znači čak i Bošnjaci mogu glasati za nekog 'svog' Hrvata. Štoviše, po ovome ispada da Željko Komšić slobodno može biti hrvatski član Predsjedništva! Važno je samo da je nominalno Hrvat. To je strašno!*

Slažem se. Zašto, recimo, Milorad Dodik ne bi mogao biti predstavnik Hrvata u Predsjedništvu? Samo zato što je Srbin? To je, eto, ta slavna zapadna demokracija! Ja, istina, ne bih rekao 'strašno', nego 'smiješno', ali razumijemo se.

— *Nevjerojatno! Zna li svijet za ovo? Ovo je skandal, tko je ovo sastavio, tko bi ovako nešto uopće potpisao?*

Zapravo, potpisao je vaš politički otac, Franjo Tuđman. Evo ovdje dolje, u dnu, pogledajte, između 'Izetbegović' i 'Milošević'. 'Za Republiku Hrvatsku, dr. Franjo Tuđman, vlastoručno.' I znate što je najbolje?

— *Što?*

— *Što?*

Tuđman i HDZ to su predstavili kao veličanstvenu hrvatsku pobjedu. U jednom intervjuu 1998. Tuđman je o Daytonskom sporazumu rekao i ovo: 'Da nismo bili ratni pobjednici, teško bi nam bilo postići tu političku i diplomatsku pobjedu.' Štoviše, u jednom drugom intervjuu pohvalio se kako je 'osobno dao inicijativu za Daytonski sporazum', pa čak i da su 'Hrvati spasili Daytonski sporazum'.

— *Ne valjda? Tuđman?*

Bogami Tuđman.

— *Da, da, razumijem što želite... ovo je sad dosta nezgodno, što ćemo? Zoki? Ti si magistrirao pravo u Bruxellesu, može li se ovo,* štajaznam, *jednostavno ignorirati?*

— *Ignorirati?! Treba ga mijenjati, eto što treba! Ja sam siguran da bi predsjednik Tuđman...*

Gospodo, ne možete Daytonski sporazum ni ignorirati ni mijenjati. Vi ste obavezni držati se slova i zakona Daytonskog sporazuma.

— *Zašto? Pa nije to Sveto pismo!*

Možda zato što bi ignoriranje bilo ozbiljna greška. Možda zato što su to ugovori koji se ne mogu tek tako mijenjati, osim u velikim turbulencijama, da ne kažem u ratu.

— *Zoki je u pravu, govorite gluposti. Tko vam je to rekao?*

Vi, maloprije. Ovo s 'ozbiljnom greškom', 'slovom i zakonom' rekli ste vi, a ovo s 'turbulencijama' i 'ratom' gospodin Milanović. Tu gore, vidite? 'Ignorirati taj ključni dio...', 'držati slova i zakona...', 'ne mogu se tek tako mijenjati...', 'u velikim turbulencijama, da ne kažem ratu'...

— *Da, da, vidim, ne morate sad... gledajte, rat, rat... hajde da i to demistificiramo, što je zapravo rat?*

— *Izvadili ste iz* konteksta, *ovo je skandal! Zoki, hajdemo mi odavde, idemo na TV Herceg-Bosne u Mostar.* ■

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1126, petak, 16. srpnja 2021.

Nakon što su se cijepili oni koji su to ionako planirali napraviti, suvisli komunikacijski nastavak nije uslijedio

PIŠE Hrvoje Šimičević

Ne cijepi me

Na zapadu su nakon provedenih studija shvatili da je kvalitetna, iskrena, jednostavna i transparentna komunikacija preduvjet za promjenu mišljenja kod dijela stanovništva koje se ne želi cijepiti. Tamo gdje je nema, ustupljen je prostor toksičnim lažima ili manipulacijama. U Hrvatskoj, po uzoru na globalne trendove, takve je strategije monopolizirala desnica

DOSADAŠNJA Vladina strategija cijepljenja stanovništva, koja je predviđala taj scenarij za najmanje polovicu građana do kraja lipnja, po mnogočemu bi se mogla okarakterizirati kao neuspjeh. Plan je poprilično podbacio, pa je na redu drugi dio. Sudeći prema najavama koje su emitirane iz Vlade u proteklih nekoliko dana, uslijedit će razni oblici izravnih i neizravnih pritisaka, pa i prisila. Prema tim najavama, covid-potvrde će biti obaveza za javna okupljanja, boravak u šoping centrima, javnim institucijama, na koncertima i na sličnim otvorenim događanjima s masovnijom posjetom. Za one koji se nisu cijepili, a koji žele ući u takve objekte, prema zadnjim informacijama bit će predviđeno obavezno testiranje.

Vlada je, k tome, najavila razgovor s poslodavcima i predstavnicima sindikata kako bi povezala državne potpore za radnike s obavezom cijepljenja. Javni bi pak sektor prema

Vladin plan doživio je neuspjeh (Foto: Jurica Galoić/PIXSELL)

nekim najavama mogao doživjeti selektivnu prisilu: zdravstvo, školstvo i socijala zasad su jedine djelatnosti koje se spominju u kontekstu uvođenja obaveznog cijepljenja. No najave o prisili kroz sustav potpora u privatnom sektoru i u selektiranim obrazovno-zdravstvenim djelatnostima, doživljavaju otpor. Poslodavci, na koje je Vlada prebacila odgovornost isplaćivanja potpora, umjesto da su one direktno išle na račune radnika, zasad kategorički odbacuju prijedlog. U spomenutim djelatnostima unutar javnog sektora slično je raspoloženje. Iz Sindikata zaposlenika u djelatnosti socijalne skrbi vele da je svaka prisila neprimjerena i nekorektna te da je cijepljenje stvar izbora. Glavni sindikat prosvjetara slično rezonira te još dodaje da je riječ o diskriminaciji koja će sigurno pasti na Ustavnom sudu. Dođe li, međutim, do provedbe ovih najava, zasad nije poznato koje bi bile sankcije za one koji odbiju diktat. Hoće li Vlada takvima uskratiti isplatu radničkih potpora? Kako će penalizirati neposlušne djelatnike u zdravstvu, socijali i prosvjeti?

Što je veće povjerenje u informacije koje dolaze iz Vlade, to su veće šanse da će građani prihvatiti cijepljenje. Od početka pandemije Hrvatska je na tom polju ponudila blistavi primjer antikampanje

U ISTO vrijeme Hrvatskoj, kao i ostatku svijeta, prijeti četvrti val epidemije i znatno gori delta soj, uz posljedično smanjenje financijskog efekta ljetne sezone i još tmurniju gospodarsku perspektivu. U travnju ove godine procjena kojom su baratali u Vladi bila je da se želi cijepiti 2,3 milijuna građana. Do zadnjeg dana lipnja nešto više od milijun ljudi primilo je obje doze, a 400 tisuća više ih je primilo jednu dozu. Iako je Vladina želja bila da se do toga datuma cijepi polovica do 55 posto stanovništva, do zaključenja ovog teksta jedno cjepivo primilo je 46,3 posto odraslih građana, a dva njih 38,8 posto. Evropski prosjek procijepljenosti je 55 posto. Prema svježoj računici portala Euronews, zahvaljujući niskom broju građana koji su primili oba cjepiva, Hrvatska je u skupini država koje se nalaze na dnu te ljestvice. Potencijalno najveći problem nalazi se u statistici najstarijeg i najugroženijeg stanovništva. Dosad je cijepljeno 62 posto građana koji su stari između 60 do 69 godina, dok je u dobi od 70 do 79 godina cijepljeno njih 70 posto. U zemljama poput Portugala i Italije procijepljenost u tim starosnim skupinama je između 90 i 100 posto. Dodatan problem odnosi se na usporavanje trendova. Na vrhuncu kampanje tjedno se cijepilo 30 tisuća ljudi. Proteklog tjedna cijepilo se pet tisuća.

Upitan za odgovornost, premijer ANDREJ PLENKOVIĆ je sugerirao da ona obitava u glavama onih koji odbijaju ubod igle. Vlada je omogućila dovoljne doze cjepiva i on ne vidi zašto bi netko odbijao cijepiti se zbog njega ili bilo koga u izvršnoj vlasti. Njegov ministar zdravstva VILI BEROŠ, najodgovorniji za političko-stručni dio priče, bio je nešto skromniji. Poručio je da prihvaća dio odgovornosti, ali također usmjerava prst prema necijepljenima. Dosadašnja istraživanja o ovoj problematici, međutim, daju ponešto kompleksnije odgovore o uzročno-posljedičnoj vezi između vlasti i takvih tendencija građana. U jednom tekstu koji je objavio časopis Nature krajem prošle godine, naglasak je bio upravo na odnosu između skeptika i donositelja odluka. Što je veće povjerenje u informacije koje dolaze iz Vlade, to su veće šanse da će građani prihvatiti cijepljenje, glasio je glavni naglasak toga teksta. Od početka pandemije Hrvatska je na tom polju ponudila blistavi primjer antikampanje.

Start je obilježen postavljanjem političkih, HDZ-ovih kadrova u krizni stožer, u proceduri koja je osporavana od početka. Produbljivanje sumnje u metode i namjere izvršne vlasti nastavljeno je u narednim mjesecima. S jedne je strane, na primjer, na djelu bilo selektivno popuštanje mjera za Katoličku crkvu i određene događaje koji su bili bitni za HDZ, a s druge rigidno penaliziranje svih ostalih. Nimalo po uzoru na više evropskih zemalja, koje su izmjene, postroženja ili ublažavanja mjera minuciozno obrazlagale u komunikaciji s građanima, hrvatske su vlasti to činile mimo ikakve transparentnosti i statističkih referenci. Kako će ozbiljnost opasne virusne pošasti biti kategorički prihvaćena uz takvo rukovođenje krizom? Po nabavi cjepiva, potom je uslijedila dodatna petljanija s centralnim sustavom naručivanja pacijenata. Internetska platforma koja je proizašla iz milijunskog posla što je dodijeljen čovjeku koji je povezan s ministrom zdravstva Berošem, doživjela je krah. Tisuće ljudi greškom su izbrisane u skupocjenoj platformi CijepiSe, pa je teret naručivanja prebačen na preopterećene obiteljske liječnike. Komunikacijska strategija također je bila kontaminirana percipiranim klijentelizmom; poslove za provedbu kampanje cijepljenja dobila je bez natječaja firma Beroševa savjetnika. Sama komunikacija, koja je imala zadatak poticanja što većeg broja građana na cijepljenje, obilježena je jednim pamtljivim sloganom i nizom poruka koje su odisale emocionalnom ucjenom, podcjenjivanjem građana i setom prijetnji kojima se skeptični dio stanovništva usput okrivljavao za buduću ekonomsku i demografsku katastrofu. Kako je vođena akcija uvjeravanja u cijepljenje možda ponajbolje govori podatak da je u Beroševom Ministarstvu zdravstva, koje proizvodi strategije za animaciju cjelokupnog stanovništva, cijepljeno manje od 35 posto zaposlenika. U širem zdravstvenom sustavu, ukupno 43 posto sestara i tehničara nije se cijepilo nijednom dozom, kao ni tri tisuće liječnika koji rade u Hrvatskoj. Suočen s ovakvim brojkama, Beroš je tek sada najavio edukaciju u sustavu kojim rukovodi.

Dila paniku – Stjepo Bartulica (Foto: Patrik Macek/PIXSELL)

Nakon što su se cijepili oni koji su to ionako planirali napraviti, suvisli komunikacijski nastavak nije uslijedio. Dapače, kampanjski je fokus ostao na mejnstrim medijima, koji po brojnim istraživanjima nisu glavni izvor informiranja kod ljudi koji se odbijaju cijepiti. Oni se hrane na društvenim mrežama, gdje kampanja nije bila naročito vidljiva. Za razliku od Hrvatske, pojedine zapadne zemlje provodile su istraživanja s fokus grupama koje su bile sastavljene od onih koji se odbijaju cijepiti. U Njemačkoj je primjerice u veljači ove godine objavljena studija s 2500 ljudi koji se nisu planirali cijepiti. Rezultati su pokazali da se njih 84 posto nije protivilo cijepljenju prije pandemije, dok je 70 posto ustvrdilo da bi mogli biti uvjereni u uzimanje cjepiva temeljem iznošenja činjenica i jasnih dokaza da cjepivo funkcionira i da priče o trajnoj promjeni gena i informacije o fatalnim nuspojavama nisu točne. I neke druge studije pokazale su da je uvdio tvrdih antivaksera, koji se neće cijepiti ni pod koju cijenu, poprilično malen u ukupnom broju svih skeptika. Situacija na zapadu daleko je od idealne, ali je reakcija vlastodržaca nakon ovakvih studija poboljšana.

Shvatili su da je preduvjet za promjenu mišljenja kod dijela stanovništva – ne svih, dakako – kvalitetna, iskrena, jednostavna i transparentna komunikacija. Tamo gdje je nema, ustupljen je prostor toksičnim lažima ili manipulacijama. U Hrvatskoj, po uzoru na globalne trendove, takve je strategije monopolizirala desnica. Bilo da je riječ o Mostu, bilo o Domovinskom pokretu, valja primijetiti kako se njihov skepticizam dominantno odašilje kroz nerijetko i opravdane kritike na račun Vlade koje su opisane i u ovom tekstu. No oni se tu ne zaustavljaju.

Saborski zastupnik Mosta MARIN MILETIĆ sustavno širi dezinformacije po društvenim mrežama, gdje ga prati skoro 90 tisuća ljudi. Zastupnik Domovinskog pokreta STJEPO BARTULICA dilao je na istim platformama paniku, utemeljenu na neistinama prema kojima će Vlada masovno cijepiti djecu bez pristanka roditelja. Tvrdnja je na koncu završila i na službenoj Facebook stranici Domovinskog pokreta koju prati 43 tisuće ljudi. Takve se teze dalje razmnožavaju po društvenim mrežama i krajnje desnim portalima, koji su specijalizirali monetizaciju huškačkih besmislica.

Zastupnik Domovinskog pokreta Stjepo Bartulica dilao je na istim platformama paniku, utemeljenu na neistinama prema kojima će Vlada masovno cijepiti djecu bez pristanka roditelja

Širi dezinformacije – Marin Miletić (Foto: Patrik Macek/PIXSELL)

NEISTINE o cjepivima su unosan biznis, koji je na globalnoj razini težak stotine milijuna dolara, ako ne i milijarde. Od početka pandemije, na području Balkana, šest medija specijaliziranih za provjeru istinitosti objavljenih tvrdnji na portalima i društvenim mrežama, pronašlo je čak 4654 članaka koji su širili dezinformacije o pandemiji i štetnostima cijepljenja. Doseg takvih napisa je multipliciran u stotine tisuća pregledanih video-priloga u kojima dominiraju tvrdnje o nepostojećoj delta varijanti virusa, o 1,6 milijuna građana koje je cjepivo oštetilo, o više smrti od cjepiva nego od virusa, o beskorisnosti maski i pripremi genocida za stanovnike treće životne dobi. Svaki dan u tjednu takve se poruke šire već mjesecima u stotinama tekstova, video-priloga ili postova na posjećenim Facebook stranicama i pripadajućim grupama.

Prema spomenutom njemačkom istraživanju dominantni broj anketiranih njemačkih skeptika zadnjih godina glasa za AFD, njihovu inačicu Domovinskog pokreta. Radi se o građanima niže platežne moći koji žive u ekonomski zaostalijim područjima te zemlje. No to ne znači da je riječ o isključivo klasnom pitanju. Istraživanja koja su provođena prije pandemije govore da je najveći skepticizam oko cjepiva bio u najbogatijim zemljama zapada. Dobar dio antivaksera nalazio se u srednjoj klasi, a razlozi za nepovjerenje u cjepiva bili su različiti i mnogobrojni. No zahvaljujući i kvalitetnim komunikacijskim strategijama izvršnih vlasti, lišenih banalnog podcjenjivačkog tona prema ljudima koji odbijaju cjepiva, taj se trend preokrenuo. Sada su u jeku pandemije na začelju brojne zemlje jugoistoka Evrope, čije su vlade – inače obilježene neposustalom korupcijom i patronizirajućim odnosom prema građanstvu – neadekvatno vodile kriznu komunikaciju. Hrvatska tu nije iznimka. Na djelu je, k tome, kompleksni koktel višedesetljetnog nepovjerenja u vlasti i tradicionalne medijske platforme, u kombinaciji s hrvatskim obrazovnim sustavom u kojem zadnjih 15 godina neokonzervativni dionici uz sekundiranje Crkve i HDZ-a sprečavaju implementaciju suvislog zdravstvenog i građanskog odgoja koji potiče kritičko promišljanje i medijsku pismenost. Da je obrazovanje iole pristojnije, generacije koje su sada u srednjim 20-im godinama – koje po istraživanjima u značajnom broju izbjegavaju cijepljenje iz raznih razloga – možda bi rezonirale na drugačiji način.

'Vjerujemo u mudrost hrvatskog naroda i njihovu informiranost. Ja iskreno smatram da nema nikoga tko ne zna da je bolest tu. Mi smo učinili s naše strane maksimalno moguće', poručio je Plenković prije nekoliko dana, nazivajući onih 46 posto građana koji su se cijepili 'racionalno razumnim ljudima'. Ostatak stanovništva je onda valjda iracionalno nerazuman. Takve će poruke sasvim sigurno uzrokovati rekordni odaziv u narednim tjednima i mjesecima, s prisilom ili bez nje. ■

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1126, petak, 16. srpnja 2021.

Predsjednik Antifašističke lige RH i dugogodišnji borac za ljudska prava

RAZGOVARAO **Dragan Grozdanić**
FOTO **Sanjin Strukić/PIXSELL**

ZORAN PUSIĆ
Lopovluk i zločini pokušavaju se pokriti himnom i zastavom

Razni lopovi i ratni zločinci svoja djela pokušavaju prikazati kao izraz dubokog patriotizma. Za mene je patriotizam neraskidivo vezan uz individualne slobode, uz ravnopravnost svih građana, uz politiku mira i suradnje prema van i socijalne pravednosti prema unutra. Patriotizmom smatram nastojanje da te vrijednosti postanu okosnica Hrvatske

Iako je zašao u osmo desetljeće života, ZORAN PUSIĆ ne kani u mirovinu, već i danas sniva bolje društvo: borac za ljudska prava i pionir u izgradnji civilnog društva, naš sugovornik se početkom 1990-ih putem različitih inicijativa i udruženja sa svojim istomišljenicima na prostoru bivše države zalagao za mirno rješavanje tenzija i upozoravao na nadolazeću ratnu tragediju. U opširnom razgovoru za Novosti prisjeća se svoga angažmana ratnih 1990-ih, uloge intelektualaca u to doba, događaja pri sprečavanju deložacija, govori o patriotizmu i domoljublju, ali i opasnostima koje vrebaju uvijek krhke demokracije pri čemu, primijetili smo, kada govori o našim društvima nerijetko povlači paralele s HITLEROM i, novije, VIKTOROM ORBANOM.

— Centralni problem demokracije je taj da je u njoj izražavanje neprijateljstva upravo prema demokraciji, odnosno prema otvorenom društvu i njegovim sastavnim vrijednostima, legitiman politički stav. A da to oni koji zagovaraju demokraciju, upravo zato što je zagovaraju, ne mogu promijeniti. Najpoznatiji je u tom smislu primjer Hitler, deklarirani protivnik demokracije koji je demokratskom procedurom došao na vlast. Da autoritarni populisti mogu fascinirati dobar dio biračkog tijela bolno smo iskusili čim je na ovim prostorima realiziran nužan uvjet za pravu demokraciju – politički pluralizam. To je, a ne izbjeglice, najveći problem koji danas ugrožava EU, režimi s demokratskim legitimitetom poput Orbanove iliberalne demokracije – kaže nam Pusić.

Vidite li i gdje natruhe takvog autoritarnog režima u nas?

Vidim u TUĐMANOVOM režimu, a potom u njegovom naslijeđu oko kojeg se stvara mit, pri čemu se loše strane tog režima namjerno prešućuju što, osim licemjerja koje se nameće današnjem društvu, ugrožava buduće generacije. Odgajanje na mitu lišava ih istinskog iskustva prethodnih generacija, koje pokazuju kamo vas mogu odvesti određeni politički i svjetonazorski stavovi. Primjeri te vrste falsifikatorskog revizionizma posebno su brojni u opisivanju ili prešućivanju događaja vezanih uz NOB odnosno Drugi svjetski rat. Po tome što političari, kao u samoposluzi, iz povijesti biraju, može se zaključiti kakva je njihova vizija budućnosti. I ne samo u Hrvatskoj; manipulacija prošlošću u dnevnopolitičke svrhe, kao u ORWELLOVOJ '1984.', gotovo je znak raspoznavanja radikalne desnice i u neposrednom susjedstvu, ali i u državama EU-a. Na primjer, nije se teško domisliti kakva je poruka kada Orban s đacima pozira ispred stare karte velike Mađarske koja uključuje dobar dio teritorija susjednih zemalja. Sve su to opasnosti i prepreke na putu prema održivoj, pristojnoj demokraciji.

Zabrinutost krajem 1980-ih

Kako vi poimate pristojnu demokraciju?

Mislim na demokraciju u kojoj je odlučivanje većine, preko svojih predstavnika, tek jedna od komponenti. Da li je demokracija pristojna ili ne ovisi o okviru, određenom ustavom i zakonima, a posebno praksom, unutar kojeg djelovanje vlasti mora ostati. Gdje su individualne slobode, ravnopravnost i prava manjina kategorije koje se ne mogu dokidati odlukom većine.

Možemo li onda reći da živimo u okviru standarda pristojne demokracije?

Odgovorit ću primjerom: nesumnjivo je da je demokracija u SAD-u mnogo starija nego kod nas; nedavno je prošao i 4. juli kada se slavi Dan nezavisnosti, u spomen na Deklaraciju o nezavisnosti koja je napisana prije skoro 250 godina i predstavlja bitnu odrednicu na putu u demokratskom razvoju ljudskog društva. A vidjeli smo što se dogodilo: najstarija kontinuirana demokracija novijeg doba pokazala se neotpornom na populista poput DONALDA TRUMPA koji je i na zadnjim američkim izborima uspio dobiti vrlo veliku podršku birača i zamalo ponovno pobijedio. Kada se to ipak nije dogodilo, onda je praktički potaknuo nasilje prema vlastitom parlamentu. To što se odvijalo pred našim očima trebalo bi nas upozoriti kako su takve stvari još uvijek moguće i u demokracijama koje imaju puno dublji korijen nego što ga ima naša. A to znači da pristojna demokracija nije zagarantirano stanje, da ovisi o našem zalaganju.

Drugim riječima, živimo u demokraciji koja uključuje reviziju povijesti ili, ako hoćete, prošlosti, i održavanje mitova čega je posljedica da ratni zločinci nerijetko uživaju ugled ili barem stolicu za uzvanike, a onda se mnogi čude otkud podjele i zašto podjele?

To je realna demokracija sa svojim problemima. Sjetimo se demokratski izabrane OREŠKOVIĆEVE vlade u 2016. u kojoj ste imali ministra MIJU CRNOJU, koji je ubrzo smijenjen zbog malverzacija s nekakvom straćarom u Samoboru, ali ne i zbog toga što je, kao dio programa,

njegovo ministarstvo najavilo popis izdajnika. To je zvučalo kao uvod u hrvatsku verziju doba američkog senatora MCCARTHYJA, koji je početkom 1950-ih pokrenuo progon slobodnomislećih ljudi u SAD-u pod optužbom da su ljevičari odnosno komunisti, doslovno pravi lov na vještice. Naravno da ste progon slobodnomislećih ljudi imali i u komunističkim režimima, zapravo gotovo u svim režimima, samo što na to razuman čovjek gleda kao na devijacije od kojih se treba odmaknuti, a ne im se primaknuti. Posebno je bilo problematično to što nitko u tadašnjoj vladi najavljen Crnojin program nije vidio kao opasnost za zemlju i demokraciju.

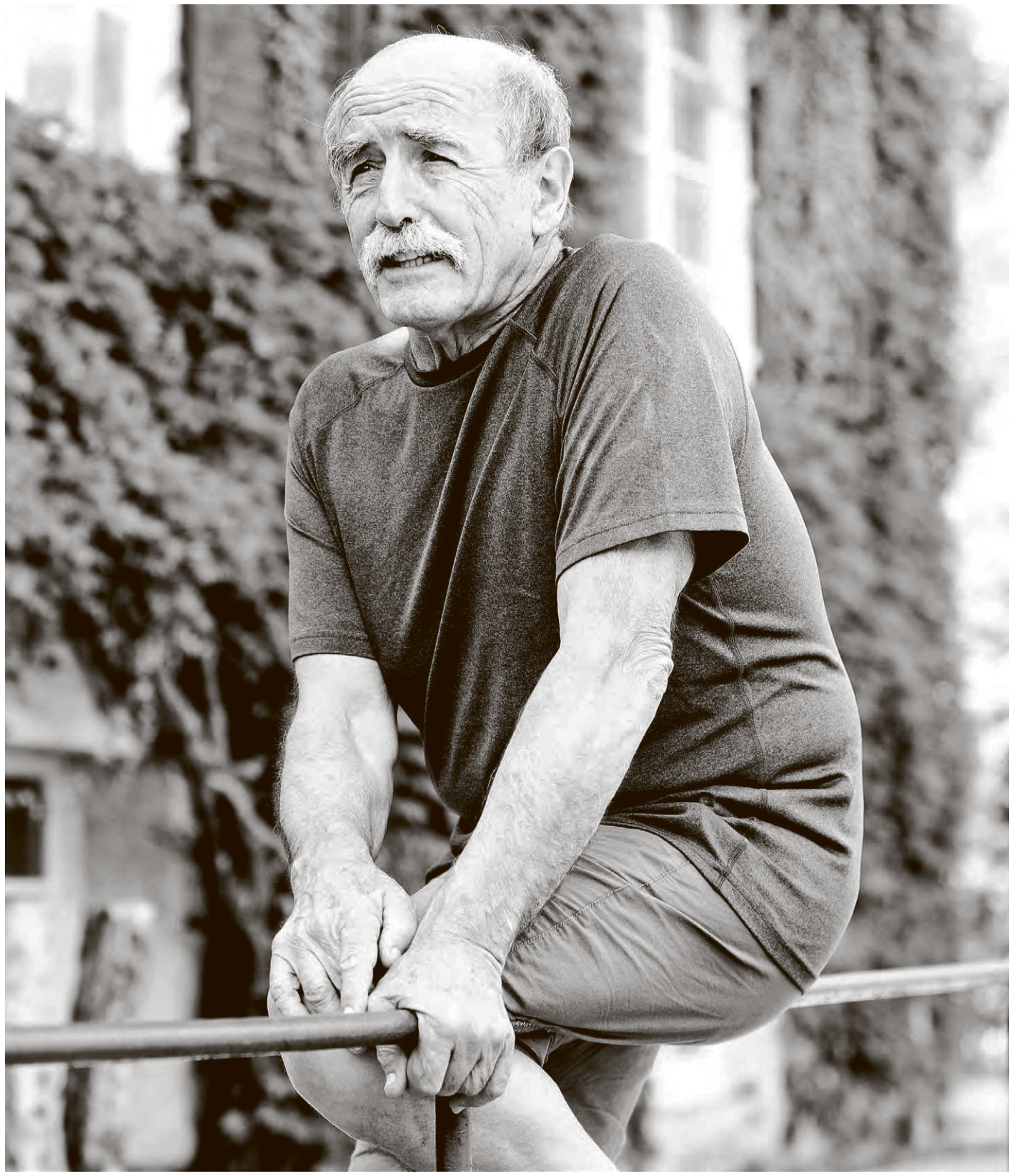

Od te kratkotrajne štetočinske vlade Oreškovića i HDZ-a na čelu s Tomislavom Karamarkom pratimo razbuđenu ekstremnu desnicu, koja otada različitim aktivnostima nastoji unazaditi društvo. Često su i vas znali prozivati izdajnikom, štoviše, pri dolasku na ovaj intervju primijetili smo da na vratima vaše garaže stoji bojom ispisano – 'veleizdajnik'. Kako je netko tko je velik dio život posvetio unapređenju ljudskih prava mogao zaraditi takvu kvalifikaciju? Zapravo, što za vas podrazumijevaju kategorije patriotizma i domoljublja?

Takva kvalifikacija nikada nije bila, a nije ni danas, neuobičajena za ljude koji se angažiraju oko zaštite ljudskih prava, posebno kada se radi o pravima pojedinaca koji su proskribirani u društvu, bilo na osnovu predrasuda, bilo zbog sustavnog poticanja netrpeljivosti prema njima. A što se tiče patriotizma, valjda su ljudi koji svoje predrasude zovu moralom, a netrpeljivosti domoljubljem, doprinijeli stvaranju izreke: 'Patriotizam je posljednje utočište hulja.' Kao i većinu izreka, treba je uzeti sa zrnom soli. Ovako izrečena zvuči grubo i s njom se ne slažem; postoje pristojni, pošteni ljudi koji su patrioti. Mislim da je borba protiv nasilja nad svojom zemljom patriotski čin, međutim ta izjava se ne odnosi na to, upravo obrnuto, odnosi se na činjenicu da razni lopovi i ratni zločinci svoja djela pokušavaju pokriti himnom i zastavom, prikazati ih kao izraz dubokog patriotizma. Patriotizam tipa 'moja zemlja u pravu ili u krivu', to jest uvijek je u pravu, za mnoge jest patriotizam, a sigurno je bio i za mnoge naciste i fašiste. Zapravo je svaki patriotizam više vezan uz skup vrijednosti koje osoba povezuje ili bi htjela povezati sa svojom zemljom nego uz geografski pojam. Za mene je patriotizam neraskidivo vezan uz individualne slobode, uz ravnopravnost svih građana, uz politiku mira i suradnje prema van i socijalne pravednosti prema unutra. Patriotizmom smatram nastojanje da te vrijednosti postanu okosnica Hrvatske.

Za to vrijeme napadoše nas virusi, potresi, ugrožavaju nas i klimatske promjene?

Pandemija je zorno pokazala kako postoje problemi koje nijedna država ne može samostalno riješiti. Klimatske promjene, koje pred našim očima postaju stvarnost, možemo ublažiti da ne pređu u globalnu katastrofu samo globalnom suradnjom na lokalnim mjerama. To uključuje i obrazovanje, da ljudi razumiju što se događa i prihvate mjere koje će trebati poduzeti. Sigurno ne podizanje bodljikave žice na granici i zatvaranje društva bježanjem u ideologizaciju i klerikalizaciju. Ali to jesu odgovori koje nude neodgovorni političari i koje prihvaćaju mnogi preplašeni i dezorijentirani građani. Što će prevladati u pojedinoj zemlji, otvoreno je pitanje. Ljudsko djelovanje splet je genijalnih inovacija, ali i poslovične ljudske gluposti, demonstracija solidarnosti, ali i pohlepe, uskogrudnosti, arogancije i bešćutnosti.

Deložacija u Središću, stariji bračni par, suprug Srbin, penzionirani zastavnik JNA, supruga Hrvatica, na zidu veliki kalendar sa Stepincem. Žena je izgubila živce i zaletjela se prema ogradi balkona na desetom katu. Uspio sam je uhvatiti oko pojasa...

Nakon potresa na Baniji vidjeli smo solidarnost, pruženu ruku najbližih susjeda?

Baš tako. Imali smo demonstracije solidarnosti ljudi i država poslije potresa na Baniji, ali i arogantnih i glupih izjava (ne)odgovornih političara. Njihova, a i naša odgovornost je da radimo na izgradnji boljih međususjedskih odnosa, što je očigledno korisno i za sigurnost i za prosperitet i Hrvatske i cijele regije.

Po struci ste matematičar: mnogi su uvjereni da se matematikom, ali i fizikom može sve oko nas objasniti? Je li baš tako?

Sigurno je da matematika i prirodne znanosti treniraju čovjeka u logičkom razmišljanju i zaključivanju. Ali uče nas i skromnosti. Sve objasniti?! To čine religije i dogmatske ideologije; za razliku od njih, znanost počinje tamo gdje izrečena tvrdnja može biti kriva. Gdje mali koraci novih spoznaja u pravilu otkrivaju široka prostranstva nepoznatog.

Kako ste zapravo završili u području ljudskih prava i civilnog društva, gdje dva i dva u vrijeme rata prestaju biti četiri i gdje se sve umnaža do (negativnog) društvenog usijanja?

Ja jesam po obrazovanju matematičar, ali moja odluka da se uključim u zaštitu ljudskih prava nema posebne veze s mojim profesionalnim obrazovanjem. Toj odluci prethodila je zabrinutost događajima koji su se redali krajem 1980-ih. Na primjer, događaj s početka 1989., kada je policija pucala po političkim demonstrantima na Kosovu koji su tražili da Kosovo bude republika unutar Jugoslavije. Zbog političkih zahtjeva policija je u mojoj zemlji ubila preko 20 ljudi; bilo mi je jasno da takva država srlja u katastrofu, da je zemlja u kojoj živim ugrožena od političara koji su uspjeli populističkim metodama dobiti veliku potporu dijela stanovništva. Ali što napraviti? Sjediti doma i gledati televiziju? Onda se taj nacionalizam prenio i u Hrvatsku i dogodilo se najgore: umjesto da je Hrvatska imala u vrhu vlasti političare koji bi se suprotstavili rastućem srpskom nacionalizmu koji je došao od SLOBODANA MILOŠEVIĆA, koji po mom mišljenju nije bio nacionalist, već je nacionalizam iskorištavao kao sredstvo dolaska i ostanka na vlasti, ovdje je ispalo da se kopirao Miloševićev model. Dakle, da ono protiv čega se trebalo boriti kopirate kod kuće, iako je tada postojala ozbiljna mogućnost da se Miloševiću i takvoj politici stane na kraj. Za moje aktivno uključivanje u zaštiti ljudskih prava bila je presudna promjena imena zagrebačkog

Trga žrtava fašizma u novembru 1990. godine. Sa Šimom BALENOM, SINIŠOM MARIČIĆEM, GRGOM GAMULINOM, ALIJOM HODŽIĆEM, IVANOM ŠIBEROM, RUDIJEM SUPEKOM, DANKOM IVINOM, ANTOM ZEMLJAROM organizirali smo Odbor za vraćanje imena Trgu žrtava fašizma, čije je djelovanje trajalo 11 godina.

Kuharićeva reakcija

Iz takvog je angažmana u proljeće 1991. nastao Demokratski opozicijski forum (DOF). Koji je bio doseg te organizacije?

U DOF-u sam bio koordinator, a cilj djelovanja organizacije bio je učiniti sve što je u našoj moći da ne dođe do rata. Organizirali smo razgovor s Tuđmanom, koji nam je eksplicite rekao da je on sve dogovorio s JNA i da, po njegovom mišljenju, rata neće biti. Tu se nismo složili. Otišli smo u Knin na razgovor s JOVANOM RAŠKOVIĆEM i grupom oko njega koja je bila protiv intenziviranja sukoba. Tada je već MILAN BABIĆ smijenio Raškovića zbog one Raškovićeve rečenice izgovorene u privatnom razgovoru s Tuđmanom: 'Pustite, predsjednič̌e, Srbi su lud narod', koja se potom pojavila u novinama. DOF je sudjelovao i u osnivanju Predparlamenta Jugoslavije, organizacije koja se na nivou Jugoslavije zalagala da se svi problemi rješavaju u Skupštini Jugoslavije, nikako ne sukobima. Cijelo ljeto 1991. svaka dva tjedna odlazili smo na sastanke u Sarajevo. Sjećam se javne tribine, govorili smo ekonomist BRANKO HORVAT i ja o razvoju događaja u Hrvatskoj, gdje sam u jednom momentu upozorio na opasnosti koje nas mogu snaći, kao i onome što se događa u Hrvatskoj. Većina diskutanata je smatrala da se to njima u Bosni ne može dogoditi jer ljudi različitih nacionalnosti žive izmiješani već desetljećima zajedno.

U prvoj polovici 1990-ih bavili ste se najviše problemom deložacija kao predsjednik novoosnovanog Građanskog odbora za ljudska prava. Kako je to izgledalo?

Mi smo 1993. otišli tadašnjem predsjedniku Sabora STIPI MESIĆU odnijevši mu spisak deset deložiranih obitelji, od čega su devet bile obitelji srpske nacionalnosti, a osam samohrane majke s djecom. Ali njegov utjecaj u vlasti već je bio na silaznoj liniji. Mesić je kritički govorio o GOJKU ŠUŠKU i njegovoj ultranacionalističkoj i proustaškoj struji unutar HDZ-a. Očito je da se ništa nije moglo učiniti. Te 1993. i 1994. bila je prava poplava deložacija. Deložacije su se događale po dvije osnove: ili su bile po upravnom postupku ili su bile divlje deložacije gdje bi ljudi u uniformama provalili u stan. Oba slučaja bila su protuzakonita jer niste mogli izbaciti stanare na ulicu bez sudskog naloga. Bio sam na više od 70 deložacija i niti na jednoj nije postojao sudski nalog. U upravnom postupku deložiranju je asistirala policija, u slučaju divljih deložacija i fizičkog nasilja nad stanarima nije se pojavljivala.

Možete li se sjetiti nekih primjera?

Da, nekih se dobro sjećam. Središće u Novom Zagrebu, stariji bračni par, suprug Srbin, već puno prije sukoba penzionirani zastavnik JNA, supruga Hrvatica, sve pločice u kuhinji oblijepila je svetim sličicama, na zidu je visio veliki kalendar sa STEPINCEM. Valjda mi je zato palo na pamet da napišem pismo tadašnjem kardinalu FRANJI KUHARIĆU koji je imao velik politički utjecaj. Deložacija mi je ostala u sjećanju jer je žena izgubila živce i zaletjela se prema ogradi balkona na desetom katu. Uspio sam je u zadnji čas uhvatiti oko pojasa... Za mnoge smo deložacije saznali nakon što su se dogodile. SLOBODANKI POŠTIĆ, profesorici engleskog i ruskog jezika, provalili su u stan i pobacali sve stvari kroz prozor. Išla se žaliti u MORH, a tamošnja uredska službenica kazala joj je da je vrlo hrabra kada se došla žaliti nakon onoga što su joj našli u stanu. 'A što su to našli?' pitala je gospođa Poštić. 'Našli su knjige na ruskom i ćirilici', odvratila je službenica. Sva zabezeknuta, gospođa Poštić kazala je da je ona profesorica ruskog. Službenica se obrecnula: 'I to mi je neko zanimanje.' Gospođu Poštić uspjeli smo 2002. vratiti u njezin stan. Ili slučaj gospođe JAKOPEC, koja je sa sinom 1992. izbačena iz stana dok je bila na tržnici. Uspjeli smo je vratiti u stan za Božić 2005. godine.

Što je poduzeo Kuharić?

Uputio sam Kuhariću pismo u kojem sam opisao slučaj iz Središća i zamolio ga za pomoć. Nije mi odgovorio, tek je u javnosti reagirao prema Tuđmanu. Napisao je vrlo blagu kritiku u kojoj je kazao da se ne bi smjele događati nepravde te vrste. Ali ipak, deložacijama se suprotstavio. No bilo je toga još, kada već pitate: najesen 1994. deložacija se odigrala u Maksimirskoj, gdje su izbacivali jednu ženu s dvoje djece. Trajalo je to satima, sjedili smo na podu, policija je izgubila živce i počela tući jednog čovjeka, na što sam rekao da ga mogu odnijeti, ali ne i tući. Tada mi je policija pokazala da sam u krivu, jednoj ženi slomili su rebra, ja sam završio u Vinogradskoj s povredom vrata, sve se pojavilo na slikama u novinama i pretvorilo u neku vrstu javnog škandala. Na sljedeću deložaciju, u oktobru 1994., na uglu Vukovarske i Savske, došli su neki saborski zastupnici... i ona je spriječena. Krajem 1994. Hrvatski helsinški odbor je organizirao veliku konferenciju o problemu deložacija, s renomiranim profesorima prava koji su s autoritetom obrazložili zašto su sve bile nezakonite. Nakon toga su polako jenjale, no bilo je riječ o stotinama deložacija u Zagrebu za koje smo znali i zasigurno hiljade u Hrvatskoj koje su se dogodile.

U igri sa psom Grickom

Da je Tito izgubio trg u Zagrebu, sramota je za Hrvatsku. A da je to učinjeno kao rezultat besramne trgovine dva politička šibicara, Milana Bandića i Zlatka Hasanbegovića, prava je tragikomedija apsurda

I lani smo svjedočili mučnoj deložaciji obitelji Jovanović. Reklo bi se da živimo u krajnje socijalno neosjetljivom društvu?

To je bila drugačija deložacija i za nju je postojao sudski nalog. Ona je, međutim, pokazala da pravosuđe ne pokazuje nimalo suosjećanja prema ljudima u teškoj socijalnoj situaciji i, u ovom slučaju, nanosi svjesno nepravdu jer je formalno može pokriti paragrafima zakona. Majka i kći JOVANOVIĆ zakasnile su na sudske procese i izgubile stan koji je prodan na dražbi za oko 520 tisuća kuna zbog osnovnog duga od oko deset tisuća kuna. Suđenje se dogodilo u vrijeme kada je u Saboru bilo izglasavanje zakona po kojem se ljude ne može deložirati od 1. studenoga do 1. ožujka, dakle preko zime, i par dana prije usvajanja zakona po kojem se ne može oduzeti osnovna imovina kao što je stan, ako vam je to jedina nekretnina – što su sve na sudu morali znati.

Bez obzira na sudski nalog, kritika takve države mora biti ustrajna.

Svakako. Loše stanje u pravosuđu posljedica je nasilja nad pravosuđem učinjenim prije 30 godina. Toliko ga, po prilici, i kritiziramo.

Razgovori u obitelji

Nedavno ste kao predsjednik Antifašističke lige najavili podržati ili predložiti inicijativu za vraćanje imena zagrebačkom Trgu maršala Tita: kakav je vaš sentiment prema bivšoj državi?

Odrastao sam u Jugoslaviji, u kojoj nisam imao nikakvih problema s etničkom pripadnošću ni religijskim opredjeljenjem. Otkako se sjećam, slavili smo Božić, eto u vrtu u kojem sjedimo tražio sam k'o klinac jaja za Uskrs, tokom školovanja nisam znao tko je Hrvat, a tko Srbin u razredu. U odrasloj dobi smatrao sam da ne može postojati prava demokracija bez političkog pluralizma. Kada je politički pluralizam ostvaren, najednom se pokazalo da to uključuje i stranke kojima je više stalo do vlasti nego do demokracije, čiji su programi retrogradni i protiv liberalizacije društva. Ali to jest problem svake demokracije. Danas je o Jugoslaviji podobno govoriti budalaštine poput one ministra GORDANA GRLIĆA RADMANA da su Hrvati živjeli u nekoj vrsti ropstva ili bivše predsjednice KOLINDE GRABAR-KITAROVIĆ koja nas uvjerava da se nisi smio izjasniti kao Hrvat. Nedavno sam našao svoj stari indeks iz 1963. godine. U rubrici 'nacionalnost' piše Hrvat – niti mi je to tko zabranio, niti me na to silio. Nacionalnost je tek jedan od identiteta, meni sigurno manje važan od ljudi s kojima dijelim slične stavove i vrijednosti.

Dan antifašističke borbe slavi se kao državni praznik, a za predvodnika i vođu te borbe u glavnom gradu nema mjesta?

Nakon ondašnjeg uklanjanja Trga žrtava fašizma pomislio sam: 'Ako vam žrtve fašizma smetaju, onda znači da koketirate s idejama koje su do tih žrtava dovele i to je katastrofa za zemlju.' A što se tiče Trga maršala Tita – Tito je u cijelom svijetu sinonim za NOB i za pokret nesvrstanih, tada uistinu svjetsku politiku. Pun je Zagreb ulica i trgova nazvanih po najrazličitijim srednjovjekovnim kraljevima i knezovima za koje zapravo nitko ne zna tko su i kakvi su bili, tek da su u službi lokalne državotvorne mitomanije. Tito je, uz NIKOLU TESLU, najveće ime s ovog područja na svjetskoj povijesnoj pozornici. I ako slavite Dan antifašističke borbe, a brišete sjećanje na čovjeka najznačajnijeg za tu borbu, što mu cijeli svijet priznaje, to nije samo nelogično nego i dvolično. Malo se koja mala zemlja može pohvaliti takvom historijskom ličnošću. Da je Tito izgubio trg u Zagrebu, sramota je za Hrvatsku. A da je to učinjeno kao rezultat besramne trgovine dva politička šibicara, sada pokojnog MILANA BANDIĆA i ZLATKA HASANBEGOVIĆA, za par glasova u Gradskoj skupštini, prava je tragikomedija apsurda.

Surađivali ste s brojnim intelektualcima s prostora bivše države, posebno kroz osnovana udruženja koja smo spominjali. Kako biste ocijenili njihov doprinos u ratnim vremenima, posebno znamo li da su se mnogi od njih svrstali na stranu ratne propagande?

Istina je da su mnogi intelektualci svjesno stali na stranu poticanja netrpeljivosti i ograničavanja slobode drugih ljudi po etničkoj osnovi. To smatram posebno sramotnim jer je njihova odgovornost, a kod nekih i krivnja, puno veća nego kod ljudi iz seoskih sredina koje su televizija i novine uspjele izmanipulirati. No bilo je i onih, neću ih sada nabrajati, na stotine hrabrih ljudi, ali ipak relativno mali broj, u Hrvatskoj, BiH, Srbiji i Crnoj Gori, koji su se usprkos prijetnjama i napadima onih koji su stali uz vlast i proizvodnju nevolja zalagali za vrijednosti koje stoje u temelju mog poimanja patriotizma.

Je li istina da su se u vašoj obitelji vodile pokatkad žučne političke rasprave između vas, vaše sestre Vesne Pusić, inače dugogodišnje političarke, i oca, akademika Eugena Pusića? Koliko dugujete obitelji svoju aktivističku poziciju?

Nije tu bilo žučnih rasprava, ali razgovora jest. Moji razgovori s ocem sigurno su bili formativni za mene, prije svega njegov racionalni pristup i široko znanje koje je posjedovao. A kako smo starjeli postajali smo sve bliskiji. Što se tiče moje sestre, na neke njezine postupke sam izrazito ponosan: recimo na onaj kada je u Saboru jedina imala hrabrosti govoriti o ulozi Hrvatske u ratu 1992. i 1993. u BiH i kada su joj to svi zamjerali.

Jeste li zadovoljni postignutim u zadnja tri desetljeća?

Postići se vjerojatno moglo i više, ali sam zadovoljan da sam bio na toj strani: suradnja i druženje s ljudima koji su imali temeljno ljudsko dostojanstvo, integritet ličnosti i hrabrost da se suoče s izrazito neprijateljskim i nahuškanim javnim mnijenjem, u obrani istine i žrtava nepravdi i inducirane netrpeljivosti, svakako su bili čast. A satisfakcija je čvrsta spoznaja da ste bili na pravoj strani. ■

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1126, petak, 16. srpnja 2021.

Premijer smatra da njegov doprinos društvu ne treba biti veći od toga što je umio HDZ

PIŠE Ivica Đikić

HDZ-ovo duplo dno

Politika 'duplog dna' Andreja Plenkovića u pogledu tzv. neovisnosti i autonomije sudstva, javnog medijskog servisa i sveučilišta samo produžava agoniju tih presudno važnih institucija te doprinosi njihovom odvajanju od društva i realnosti

Tko je tu neovisan? – Đuro Sessa (Foto: Patrik Macek/PIXSELL)

KRAJEM prošlog tjedna objavljeni su rezultati Eurobarometra, istraživanja koje naručuje Europska komisija, o percepciji neovisnosti pravosuđa u državama Europske unije: nimalo iznenađujuće, Republika Hrvatska smjestila se na samome dnu od dvadeset i sedam zemalja, a društvo joj na začelju čine Slovačka i Poljska. Premijer ANDREJ PLENKOVIĆ na tu vijest reagirao je ovako: 'Sudstvo u Hrvatskoj je neovisno, rade samostalno, profesionalno, na temelju zakona. Strukturno gledano, nema segmenta u hrvatskom pravosuđu koji bi na bilo koji način doveo u pitanje neovisnost sudstva. Nastaviti ćemo s reformom pravosuđa u cilju da ono bude učinkovitije i kvalitetno na korist naših sugrađana. Nema utjecaja Vlade i političara na sudstvo.' Opet, dakle, zabijanje glave u pijesak, opet posezanje za formulacijama koje ne služe ničemu osim poricanju vlastite odgovornosti za loše stanje, opet cinično odbijanje da se vidi kako se inzistiranje na ispraznoj dogmi o 'neovisnosti' i odsustvu utjecaja vlasti na sudstvo pretvorilo u otuđenost sudstva i sudačke kaste od ostatka društva, ali nije rezultiralo stvarnom nezavisnošću ni o politici, ni o interesnim lobijima svih provenijencija, ni o očekivanjima ovih ili onih društvenih grupacija.

Plenković odbija shvatiti da pravosudna nezavisnost nije isto što i dizanje ruku izvršne vlasti od pravosuđa i pranje ruku od pravosudnih skandala

Plenković uporno odbija shvatiti da pravosudna nezavisnost nije isto što i dizanje ruku izvršne vlasti od pravosuđa, nije isto što i pranje ruku premijera od pravosudnih skandala, nedoraslosti i promašaja, nije isto što i prepuštanje sudstva takozvanoj struci, to jest grupi ljudi koji se međusobno štite, koji su nesmjenjivi, egzistencijalno osigurani i više-manje nedodirljivi do kraja svog radnog vijeka. Čak kada bismo i povjerovali da Plenković i njegovi pobočnici ni na koji način ne utječu na postupke pravosudnih tijela, ostaje činjenica da su i suci ljudi od krvi i mesa, da neki od njih nisu gadljivi na pare i titule te da nekima od njih nije mrsko ispunjavanje neizgovorenih želja vlasti u zamjenu za karijerne probitke, naročito kad to čine pod plaštem tobožnje neovisnosti i samostalnosti. Čak kada bismo i prihvatili da Plenković ili netko od njegovih suradnika nije izravno tražio od Državnog odvjetništva i suda da poduzmu nešto što sami od sebe ne bi poduzeli, ili da ne poduzmu nešto što su kanili poduzeti, ostaje činjenica da su, na primjer, postupci protiv MILANA BANDIĆA razvlačeni godinama e da bi dotični Bandić, odnosno njegovi zastupnici u Saboru, za to vrijeme mogli Plenkoviću osiguravati parlamentarnu većinu. Je li to bilo slučajno? Je li to 'neovisno' djelovanje sudstva bilo protivno političkim interesima i željama premijera Plenkovića?

Je li slučajno da je predsjednik Vrhovnog suda u prošle četiri godine bio ĐURO SESSA, čovjek kojeg se može dovesti u izravnu vezu s HDZ-om i čije je napredovanje u sudačkoj strukturi u izravnoj vezi s pripadnošću jednom od moćnijih HDZ-ovih klanova? Je li slučajno da se među trideset i troje sudaca i sutkinja Vrhovnog suda našao samo jedan glas podrške kandidaturi ZLATE ĐURĐEVIĆ za predsjednicu Vrhovnog suda, mada je svojevrsna perverzija u tome da je veliki broj tih vrhovnih sudaca, onih čije su profesionalne biografije vrlo skromne, uopće došao u poziciju da se izjašnjava o kvalificiranosti profesorice Đurđević? Je li slučajno da su suci Vrhovnog suda tako glasali o kandidatkinji predsjednika ZORANA MILANOVIĆA, nakon što je HDZ izmislio razloge protiv njezinog izbora i nakon što su oko toga izravno zaratili Plenković i Milanović? Je li se po Duhu svetom zbilo da sudski procesi protiv HDZ-a zbog krađe javnog novca u aferi Fimi-medija traju više od deset godina?

HDZ odjednom nema ništa s njim – Kazimir Bačić (Foto: Igor Kralj/PIXSELL)

Perfidnost HDZ-ove strategije slijepog držanja za 'neovisnost' pravosudnih institucija sastoji se u tome što se ispod plemenitih načela i civilizacijskih dostignuća nalazi žalosna hrvatska realnost, a u toj realnosti sudstvo je – ključne su bile devedesete godine – kadrovski i strukturalno dizajnirano u skladu s HDZ-ovim kriterijima, potrebama i interesima. HDZ odbija sve političke kritike na račun sudstva i otpisuje ih kao nedopustivo zadiranje u nezavisnost: to je koristoljubivo i sebično poklapanje očiju dlanovima. HDZ ne želi nikakvo zadiranje u suštinu problema, jer situacija im suštinski ide u prilog: Plenković i ne skriva da njegove reformske ambicije u pogledu sudstva ne sežu dalje od tehničko-graditeljske modernizacije, dok ljude, mentalni sklop, način biranja i funkcioniranja ne treba dirati ni pod kojim okolnostima. Nema sumnje, međutim, da je hrvatskom sudstvu neophodno suštinsko provjetravanje i prodrmavanje, jer je to preduvjet da se počne mijenjati ono duboko ukorijenjeno nepovjerenje hrvatskih građana u proklamiranu jednakost svih pred zakonom. Zar premijer uistinu vjeruje da će kredibilitet sudstva porasti zbog toga što će biti izgrađeno nekoliko novih zgrada i što će dio posla na sudovima biti digitaliziran? Zar premijer ne vidi ništa devijantno u autarkičnim težnjama najviđenijih u sudačkoj kasti da se sudska grana vlasti i formalno odvoji od društva i ikakve demokratske legitimacije, da se pitanje prava i pravde sasvim zatvori u uskom krugu odabranih, ali odabranih ne po kriterijima profesionalnih dostignuća, premda ima i takvih izuzetaka, nego ponajprije po liniji njihove političke podobnosti i poslušnosti te unutarcehovske umreženosti?

Braneći novinarsku neovisnost HRT-a, HDZ brani status quo koji, naravno, znači apsolutnu dominaciju vladajuće stranke i Vlade

Ista je Plenkovićeva strategija i kad je riječ o Hrvatskoj radio-televiziji. Tko god s političke govornice uputi kritiku HRT-u, premijer skače u obranu novinarskih sloboda i zgraža se nad političkim pritiscima usmjerenima prema javnom medijskom servisu. Braneći novinarsku neovisnost HRT-a premijer i HDZ brane *status quo* koji, naravno, znači apsolutnu dominaciju vladajuće stranke i Vlade u svim segmentima djelovanja HRT-a. Uostalom, majka glasnogovornika Vlade MARKA

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1126, petak, 16. srpnja 2021.

Kampanja za dostojanstvenu plaću

PIŠE Srećko Pulig

Plaća se vraća

Cilj kampanje za dostojanstvenu plaću ili plaću za život, koja bi u Hrvatskoj trebala iznositi 10.452 kune, jest uvesti taj koncept u javni prostor i ozbiljne političke rasprave. Kampanju su od svih političkih stranaka za sada podržali Možemo! i Radnička fronta

U posebno lošem položaju – tekstilne radnice (Foto: Krunoslav Petrić/PIXSELL)

U HRVATSKOJ su to nazvali borbom za dostojanstvenu plaću, u Srbiji platom za život (po engleskom Living Wage). Radi se o kampanji koja traje već nekoliko mjeseci, a cilj joj je skrenuti pažnju s borbe za minimalnu plaću ili za postotak od prosječne plaće na onu za dostojanstvenu plaću, a to znači takvu koja zadovoljava osnovne potrebe radnika. One bi se trebale shvatiti drugačije od klasične sindikalne košarice i trebale bi obuhvaćati troškove hrane, stanovanja, odijevanja, javnog prijevoza, komunalnih i telekomunikacijskih usluga, obrazovanja, zdravstvene zaštite, slobodnog vremena i učešća u kulturnom životu. Dostojanstvena plaća ili plaća za život ima i mali diskrecioni dodatak od deset posto, koji služi za pokrivanje nepredviđenih troškova.

Minimalna neto plaća u Hrvatskoj u ovoj godini iznosi 3.400 kuna, što je tek 32,5 posto dostojanstvene plaće, koja bi trebala iznositi 10.452 kune, izračunali su u Novom sindikatu. U Srbiji je minimalac tek nešto više od 32.000 dinara, a plaća za život trebala bi biti 98.000 dinara. Dakle, vidimo da se radi

MILIĆA, ANA MILIĆ, već godinama je jedna od najutjecajnijih osoba na javnoj televiziji. KAZIMIR BAČIĆ, donedavni glavni ravnatelj HRT-a, bio je postavljen na tu funkciju samo zbog toga što se radi o čovjeku koji neće postavljati suvišna pitanja kad je riječ o stavljanju javnog dobra u službu jedne stranke. To je princip po kojem je složeno vodstvo HRT-a, a kad je Bačić uhapšen pod sumnjom da se bavio kurirskim poslovima u krupnoj korupcijskoj priči, e onda HDZ odjednom nema ništa s njim, onda se izvlači formalnost da ga je izabrao Sabor a ne Vlada, onda se opet govori o neovisnosti i nemiješanju vlasti u medije i njihovo konkretno poslovanje. HDZ negira bilo kakvu vezu s HRT-om, iako je u realnom životu situacija takva da HRT u svojim informativnim emisijama ne emitira gotovo ništa što bi moglo rasrditi Plenkovića i, u širem smislu, ništa što bi ugrozilo državotvorno poslanje prisavskog mastodonta.

I HRT se, poput Vrhovnog suda, smjestio iznad društva i izvan realnosti. U prilog tome najbolje govore deseci sudskih tužbi napisanih i zastupanih o javnom trošku protiv medija i novinara koji su se usudili nešto kritički primijetiti o javnoj radio-televiziji, ali i protiv vlastitih novinara koji se ovako ili onako ne uklapaju u atmosferu poslušnosti, neambicioznosti, netalasanja, smjernog pristajanja na financijsku i programsku samovolju pripadnika upravljačkog sloja. U prilog tome govori i već spomenuto ponašanje Kazimira Bačića, ravnatelja koji se nije naročito miješao u svoj posao pa je imao vremena za bavljenje privatnim poslovnim kombinacijama zbog kojih je trenutačno u istražnom zatvoru. U prilog tome govori i činjenica da HRT u proteklih godinu i pol nije osjetio nikakve financijske posljedice pandemije, svake godine na Prisavlje uredno stiže oko milijardu i tristo milijuna pretplatničkih kuna, ali uprava te kuće nije se potrudila da osmisli načine da iole osjetniji dio tog golemog iznosa disperzira u kulturne i umjetničke oblasti teško pogođene korona-krizom. Na što HRT, s obzirom na to kakav je program koji emitira, svake godine potroši toliki novac? I što društvo i javnost dobiju zauzvrat, mimo političke upregnutosti, mutnih privatnih aranžmana i sasijecanja svake kreativnosti i kritičnosti? HRT živi u svojoj paralelnoj močvarnoj realnosti, no Plenković to voli nazivati neovisnošću.

Isto je i sa sveučilištima, pogotovo sa Sveučilištem u Zagrebu. Autonomija je alibi za samovolju, autarkičnost i netransparentnost strukture koja je, kao i ona sudska i ona prisavska, dominantno HDZ-ovska, što se, između ostalog, vidi u višegodišnjem iživljavanju rektora DAMIRA BORASA nad Filozofskim fakultetom i nad svima koji se na bilo koji način suprotstave njegovim zamislima i njegovoj ideji začahurene i vlastima neproblematične državotvorne institucije koja svake godine guta velike količine javnog novca. Je li se baš slučajno zbilo da je rektor Boras počastima obasuo DRAGANA ČOVIĆA, predsjednika HDZ-a BiH, i MARIJA PLENKOVIĆA, oca aktualnog premijera?

Andrej Plenković smatra da njegov doprinos hrvatskoj politici i društvu ne treba biti veći od toga što je umio HDZ i odmaknuo ga na relativno sigurnu razdaljinu od karamarkovskog desničarenja te otvorenog antisrpskog i filoustaškog raspoloženja. Ne pada mu na pamet da se odrekne pozicije u kojoj može svečano zagovarati najviše vrijednosti zapadne demokracije, a istovremeno biti siguran da se kao šef stranke i Vlade može pouzdati u lojalnost i potporu onih u čiju se nezavisnost zaklinje. Ta HDZ-ova politika 'duplog dna' u srcu je hrvatskog zaostajanja i besperspektivnosti, a nema nade da će se i poslije Plenkovića na čelu HDZ-a pojaviti netko sa sviješću o pogubnosti te politike za pristojan život u Hrvatskoj. ■

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1126, petak, 16. srpnja 2021.

o novom konceptu ne samo sindikalne već i civilno-društvene, a onda i političke borbe, gdje se ne traže 'realne' povišice od nekoliko postotaka, kako je uobičajeno u sindikalnim aktivnostima, pa i štrajkovima. Radi se o tome da plaće treba povećati u pojedinim sektorima dvostruko, pa i trostruko. A i ne radi se samo o visini plaće, već i o uvjetima rada i radnim statusima pod kojima ljudi žive.

Naravno, sindikalni operativci su svjesni 'utopijskog' karaktera tog zalaganja, ali ono bi trebalo revolucionirati postavljanje zahtjeva i to ne samo u jednoj zemlji. Projekt je panevropski, a za zemlje centralne, istočne i jugoistočne Evrope pokrenula ga je u aprilu globalna mreža Clean Clothes Campaign (CCC), koja okuplja stotine sindikata i nevladinih organizacija širom svijeta koje se bave radničkim pravima, pravima žena i smanjenjem siromaštva, prvenstveno u tekstilnoj industriji. Izrađen je i alat, tzv. Fashion checker, kojim se nastoji povećati transparentnost uvjeta rada u tekstilnim tvornicama. Drugim riječima, poznati svjetski brendovi odjeće, koji stječu velike profite, često počivaju na potplaćenom i loše organiziranom radu, a mi bismo kao potrošači trebali podići svoju svijest i informirati se o tome, pa onda odlučiti koje ćemo proizvode htjeti kupovati. U takvim kampanjama, kao što je spomenuta Clean Clothes, niz je problema i one su postavljene donekle moralistički, jer nije jasno što će radnici firmi koje bismo bojkotirali od toga dobiti. Bilo kako bilo, sama je ideja dostojanstvene plaće, iako plaće nisu jedini problem koji radnici mogu imati, za pozdraviti, jer radikalno mijenja percepciju sa statistika o minimalnoj i prosječnoj plaći, u kojima je čovjek-radnik-pojedinac utopljen, na humanističku logiku da se od svoga rada može dostojanstveno živjeti, a ne samo preživljavati na rubu siromaštva ili čak i ispod njega.

U literaturi je odavno sročen pojam zaposlenih-siromašnih, koji upravo ukazuje na to proturječje da danas zaposlenost, pa čak i ona na neodređeno i za puno radno vrijeme, još ne govori ništa o tome mogu li radnici od svoje plaće preživjeti. A kad toj problematici dodamo još i onu o promijenjenim radnim statusima, svim oblicima zapošljavanja, koje objedinjuje naziv da su prekarni, stvar postaje još gorom i gotovo nerješivom. Jer što ćemo s time kada od plaća dignemo pogled na širu sliku i vidimo kako su zaposlenja danas nesigurna, kako se lako bez njih ostaje, kako različiti statusi u kojima radnici žive i rade proizvode lošu krv i konkurenciju među njima, prije negoli neku klasnu solidarnost? A što reći na činjenicu da potplaćen i nesiguran rad zahvaća tako različite sektore kao što je proizvodnja odjeće, ali i prekarni rad u kulturi? Prekarizacija se danas ne odnosi samo na područja tzv. jednostavnih aktivnosti, poput uslužnog sektora u ugostiteljstvu i turizmu, trgovine, transporta, njege starih i nemoćnih, već i na egzistencije onih zaposlenih u reklamnim agencijama, novinarstvu, oblikovanju mrežnih stranica i u znanosti. Kako da se svi ti izolirani radnici, recimo da ih podijelimo u ove dvije skupine, uopće međusobno razumiju, a kamoli zajednički djeluju na poboljšanju svoga radnog položaja?

Istina je da možemo poći od stanja u pojedinim državama i od apela adresiranih prema vladama. Uostalom, i Ustav RH u svome članku 56 garantira pravo na dostojanstvenu plaću iz rada. Pa se za to može založiti i pučki pravobranitelji, kao što je to na okruglom stolu u maju u organizaciji Novog sindikata učinila TENA ŠIMONOVIĆ EINWALTER, koja nas je obavijestila da u njenom radu najviše pritužbi dolazi baš iz svijeta narušenih radnih prava. Na istom skupu SANDRA KASUNIĆ iz Centra za mirovne studije inzistirala je da pravo na dostojanstvenu plaću onda i koncipiramo kao baš to – ljudsko pravo. Konvencije UN-a bolje su od onih EU-a, a široka borba za ljudska prava kao univerzalna, nedjeljiva i međusobno zavisna onaj su globalni kontekst na kojemu trebamo inzistirati. U toj borbi na istom poslu trebaju se naći i sindikati, udruge i institucije. No što ako je stupanj kršenja općih normi već zahvatio svijet u takvoj mjeri da pozivanje na njih djeluje naivno?

Slovenska znanstvenica JANA S. ROŠKER u jednom je zborniku, još prije desetak godina, napisala da nadilaženje partikularnih interesa u borbi traži i nove diskurse društvene stvarnosti. Inače ćemo se naći u nečemu što je ona nazvala nacionalnim retronormativizmom. A to znači biti u poziciji da stalno djelujemo reaktivno, kada su se nepravde već dogodile, i prema svojim vladama, koje su još i pomogle da se one dogode. Ona govori o razlici između fordizma i nove neoliberalne formacije koja je, samo u različitom stupnju, posvuda razgradila staru socijalnu državu. Pa ako nam se čini da su razmišljanja o potrebi nove podjele sveg društveno potrebnog rada i transnacionalno poopćenje socijalnih prava utopijski, nije li još više utopijski sjesti čekati da naše države opet postanu 'normalne'? A to znači da će imati niski stupanj nezaposlenosti, da će većina zaposlenih imati stalne ugovore o zapošljavanju i plaće od kojih će moći pristojno živjeti. Takvo društvo više nećemo dočekati.

Zato nam je potrebno da pređemo u svojevrsni protunapad. Poput kampanje za dostojanstvenu plaću potrebno nam je stvaranje široke međunarodne fronte koja će sve radnike koji rade pod lošim, prekarnim uvjetima objediniti u novu snagu, koja će preuzeti vodeću ulogu u procesu novog formiranja klasa koji se događa pred našim očima. 'Ovisnici nismo mi, već vi. Bez našeg rada društvo ne može preživjeti' – to bi bila ta nova svijest. A takva redefinicija prekarijata može proisteći samo iz borbe njih samih, iz njihove vlastite aktivnosti.

Kada smo govorili o toliko različitim skupinama, uzmimo ovdje, jer o tome se sada govori u nas, tekstilne radnice i radnice u kulturi, mora se naći neki zajednički nazivnik, u kojemu bi se one međusobno prepoznale kao solidarne, usprkos toliko različitim iskustvima koja imaju. Kampanja za dostojanstvenu plaću jedan je od tih puteva, iako je stanje po tom pitanju u nas katastrofalno. Na spomenutom okruglom stolu pred-

Stanje u istočnoj Evropi gore je nego u nekim drugim regijama svijeta, spram kojih smo puni predrasuda. Dok je u Hrvatskoj minimalna plaća oko 30 posto dostojanstvene, u Maleziji ona iznosi više od 50 posto

Mario Iveković, predsjednik Novog sindikata (Foto: Patrik Macek/PIXSELL)

sjednik Novog sindikata MARIO IVEKOVIĆ istaknuo je da je stanje u istočnoj Evropi, a tu je mislio i na nas, još gore nego u nekim drugim regijama svijeta. Mi često stojimo gore i od azijskih zemalja, spram kojih smo puni predrasuda. Za usporedbu je istaknuo da je u Hrvatskoj minimalna plaća oko 30 posto dostojanstvene, dok je u Maleziji više od 50 posto, a čak i u Kini iznosi 45 posto. Zato kada ministar rada govori o povećanju minimalne plaće u kontekstu dostojanstva radnika, mi na to, s obzirom na iznos te plaće, ne bismo smjeli pristati. Cilj kampanje o dostojanstvenoj plaći je uvesti taj koncept u javni prostor i ozbiljne političke rasprave. A kako to izgleda u praksi parlamentarnog života? Kampanju su od svih političkih stranaka podržale samo platforma Možemo! i Radnička fronta. SDP ne prepoznaje svoj socijaldemokratski interes u tome.

Iveković je govorio i o pokušaju uvođenja minimalne plaće na razini EU-a, gdje se govori o kriteriju da bi ona trebala iznositi 60 posto prosječne plaće u pojedinoj zemlji. No što to znači za bogate zemlje centra, a što za nas na poluperiferiji istog evropskog sistema? Zemlje sjevera i zapada mogu govoriti o 60 posto prosječne plaće jer je to blizu dostojanstvenoj plaći, dok kod nas nije. S druge strane, tu se vidi i nejedinstvo u evropskom sindikalnom pokretu, jer etablirani sindikati unutar zemalja centra EU-a podržavaju takvo rješenje, dok je glas onih s istoka preslab ili ga uopće nema.

Jasno je da se svijet neoliberalnom globalizacijom stubokom promijenio. Unatoč negdje većem a negdje manjem rastu BDP-a, radnici već desetljećima od tog rasta nisu vidjeli ništa. Dapače, udio plaća u ukupnom BDP-u posvuda odavno i konstantno opada. Očekivati pomoć od stranih investicija, govorio je na istom skupu ekonomist LJUBO JURČIĆ, nije realno, jer 'strani investitori ne dolaze ovdje da dignu plaće u Hrvatskoj na prosjek EU-a, već zbog jeftinog rada'. Najveći problem je što se pitanje privrednog razvoja danas s pojedinih zemalja prebacilo na međunarodne institucije, poput MMF-a, Evropske banke, EU-fondova i sl. i vladama je, s nepovoljnom strukturom privrede, a to su sve na periferiji, i da hoće teško osigurati manevarski prostor za samostalniji razvoj. Naravno, nacionalne vlade nisu nevine u svemu tome, jer su često voljni pomagači globalnim trendovima, tako da je i naš bijes na njih, iako opravdan, ograničenog dometa. Jedino rješenje je u globalnoj akciji, koja bi dokazala da ovakva, neoliberalna, globalizacija nije nužna. Ako to nekome

Za tekstilne radnice i radnice u kulturi mora se naći neki zajednički nazivnik, u kojemu bi se one prepoznale kao solidarne, usprkos toliko različitim iskustvima. Kampanja za dostojanstvenu plaću jedan je od tih puteva

zvuči utopistički, što je alternativa? Nje, rekla je još premijerka MARGARET THATCHER, nema, a na nama je da se s njom složimo ili da se takvoj politici odupremo.

Jedan takav pokušaj su i kampanje poput ove o dostojanstvenoj plaći. No i one su, nažalost, ograničenog dometa, jer kada stvari postavimo globalno, većina radništva u svijetu kakav je danas već 30 godina ne potpada pod kategoriju onih koji bi se dostojanstvenim plaćama mogli nadati. A to znači da borba za veće plaće, iako je i dalje u središtu smisla postojanja sindikata, nije dovoljna. Sile koje odlučuju o politici plaća, uvjeti i trendovi zapošljavanja i nestanak ostataka socijalne države preveliki su da bi se pobijedili ovakvim malim 'udarima' i kampanjama. Govoreći o globalnom tržištu rada kako ga organizira neoliberalizam, slovenska znanstvenica i aktivistkinja MARTA GREGORČIČ u temeljne determinante ubraja rast bez zapošljavanja, globalnu neformalizaciju radne snage, ekonomsku i socijalnu liberalizaciju, migracije i strane investicije. Svaki od ovih faktora zaslužio bi posebnu analizu, no mi se ovdje možemo samo upitati, zajedno s Gregorčič: kada ćemo te indicije globalnog tržišta radne snage prepoznati i priznati i u nas? Kada ćemo biti spremni tražiti i stvarati alternative i koalicije koje bi pripomogle dalekosežnom otpravljanju najvećih grešaka neoliberalne paradigme? ■

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1126, petak, 16. srpnja 2021.

26 godina kasnije

PIŠE Jerko Bakotin

Kampanja poricanja

Najveći dio srpskog korpusa u regiji izložen je bjesomučnom relativiziranju i negiranju genocida u Srebrenici koji provode političke elite. U pregledu sumornog stanja kao iznimke se izdvajaju dominantni predstavnici hrvatskih Srba, koji odavno osuđuju sve ratne zločine, i Crna Gora koja je prošlog mjeseca negiranje genocida zabranila službenom Rezolucijom

Dvadeset i šest godina nakon što je RATKO MLADIĆ osvojio Srebrenicu te je dao 'na poklon srpskom narodu', najveći dio srpskog korpusa u regiji sve je dalje od suočavanja s poklonom, koji je značio genocid izvršen u ime srpstva nad više od osam tisuća bošnjačkih muškaraca. Unatoč tome što su činjenice dobro poznate i utvrđene nizom haaških presuda, ali i presudom Međunarodnog suda pravde iz 2007., na djelu je bjesomučna kampanja relativiziranja i poricanja genocida u Srebrenici. Prednjače vodeći političari, poput srpskog člana predsjedništva Bosne i Hercegovine MILORADA DODIKA, ali i brojni pripadnici dvorskog kruga ALEKSANDRA VUČIĆA. Sam predsjednik Srbije preferira genocid negirati kroz usta poltrona kao što je premijerka ANA BRNABIĆ. U kampanji su mobilizirane i široke društvene snage – mediji, akademska zajednica, takozvana kulturna elita, a sudjeluje i Srpska pravoslavna crkva.

Negiranje ima dvojaku funkciju. Prva je, formulirala je istraživačica Fonda za humanitarno pravo JOVANA KOLARIĆ u tekstu o institucionalnom negiranju genocida, da se to negiranje predstavlja kao 'odbrana naroda' od navodnih pokušaja pripisivanja kolektivne krivice Srbima i njihovog proglašavanja 'genocidnim narodom'. Zapravo je 'suštinski reč o odbrani entitetskih i državnih struktura koje su genocid isplanirale, sprovele u delo i/ili ga nisu sprečile', pri čemu ne treba podcijeniti ni potrebu pranja ličnih biografija vinovnika politike koja je do genocida dovela. Druga funkcija je, ističe osnivačica Žena u crnom STAŠA ZAJOVIĆ, da se kampanjom negacije skrene pozornost s ključnih društvenih problema, poput siromaštva ili korupcije. Rezultat takve politike krajnje je zloćudan i upravo suprotan proklamiranim ciljevima, jer se *de facto* sve Srbe čini suučesnicima genocida koji su organizirale ili podupirale političke elite.

– Ponašanje kvazielita dovodi do posljedica uvrnutih u odnosu na stajališta zvaničnika – kaže za Novosti ugledna analitičarka iz Banja Luke TANJA TOPIĆ, odnosno 'zapravo se cjelokupni narod podvlači pod oreol krivnje'.

I dok je u Srbiji i RS-u stanje gore nego li ikad, u negatorskom konsenzusu nacionalnog korpusa ipak se pojavljuju sve značajnije pukotine. Dominantni predstavnici hrvatskih Srba već odavno osuđuju sve ovdašnje ratne zločine, što uključuje i one počinjene u ime srpskog nacionalizma, a Crna Gora prošlog je mjeseca učinila ogromni iskorak, donijevši Rezoluciju o zabrani negiranja genocida u Srebrenici.

Slijedi kratki pregled aktualnog stanja u državama regije, kao i komentar istupa novog patrijarha SPC-a.

Memorijalni centar Srebrenica – Potočari na 26. godišnjicu zločina (Foto: Armin Durgut/PIXSELL)

Srbija

'Nijedan premijer niti predsednik Srbije nakon 2000. i pada režima SLOBODANA MILOŠEVIĆA nije priznao genocid u Srebrenici niti se izvinio za njega, iako nijedan od njih nije negirao samo postojanje zločina', napominje Kolarić. Skupština Srbije je 2010. za vrijeme vlasti Demokratske stranke donijela Deklaraciju o osudi zločina u Srebrenici. U njoj se riječ 'genocid' ne spominje, iako se u tekstu poziva na presudu MSP-a koji je zločin tako kvalificirao. Ni predsjednici BORIS TADIĆ i TOMISLAV NIKOLIĆ se, u svojim isprikama za zločin, nisu činjenično točno odredili prema Srebrenici. Pozivajući se na sociologa STANLEYA COHENA, Kolarić dominantnu strategiju naziva 'poricanje tumačenja' uz korištenje eufemizama: 'Događaji u Srebrenici kvalifikuju kao veoma teški zločini samo da se ne bi upotrebila reč 'genocid'. Negiranje genocida sračunato je, pre svega, na nepriznavanje pravne kvalifikacije genocida. Pored toga, umanjuju se razmere zločina i broj žrtava, jer se pogrešno veruje da je broj žrtava bitan za zaključak o počinjenom genocidu'. Tako je tadašnji inoministar IVICA DAČIĆ kao ogroman uspjeh predstavio ruski veto u Vijeću sigurnosti UN-a na britansku rezoluciju o Srebrenici iz 2015.

Posljednjih godina situacija je sve gora. Prema godišnjem izvještaju srebreničkog Memorijalnog centra, od 1. svibnja 2020. do 1. svibnja 2021. u regiji su zabilježena 234 slučaja negacije genocida, od čega 142 u Srbiji. Izuzetno je besramno bilo to što je Vučić, govoreći prilikom početka pandemije koronavirusa o teškim situacijama u kojima su Srbi 'ginuli, ginuli i ginuli', spomenuo i – Srebrenicu. Možda je mislio na 'nametanje' kompleksa krivnje, analogno ciničnoj izreci da 'Nijemci nikada neće Židovima oprostiti Auschwitz'. Vjerojatnije je imao u vidu incident iz 2015. kada je srpska delegacija s njim na čelu u Potočarima zasuta kamenjem. Srbijanski zvaničnici prošlih su dana o Srebrenici uvelike govorili u tom kontekstu. Tako za Brnabić na srebreničkoj komemoraciji nema mjesta 'sve dok se taj slučaj ne razjasni', kao da su genocid i taj incident događaji istog ranga, a Vučićev posilni ALEKSANDAR VULIN, inače ministar policije, na sva zvona trubi o 'pokušaju ubistva'.

– Tom proizvodnjom 'atentata' je izvedena je okrutna i perverzna igra. Dželat se pretvara u žrtvu, a istinske žrtve i njihove patnje ismijavaju i ponižavaju – kaže za Novosti Zajović.

Žene u crnom već su 1995. obilježile stradanja Bošnjaka, a od 1996. svake godine obilježavaju genocid u Beogradu i nizu drugih gradova: često su suočene s napadima zapjenjene gomile. Ugledna aktivistkinja negaciju genocida tumači prije svega kao potrebu 'pranja vlastite krvave zločinačke prošlosti', a istovremeno tim 'kolektizovanjem krivice oni zapravo stavljaju obruč smrti srpskom narodu'. Situaciju u srbijanskoj javnosti Zajović ocjenjuje doslovce 'katastrofalnom', ukazujući na to da i daleko najveći dio opozicije 'igra na istom terenu' kao i vlast. Pri tom postoji direktna veza između 'ideologije i prakse režima pod kojim je izvršen genocid' i današnje vlasti. Protiv poslanika naprednjaka SVETOZARA ANDRIĆA, komadanta birčanske brigade VRS-a FHP je podnio krivičnu prijavu za ratne zločine u BiH. Zajović ističe i da u negiranju sudjeluju 'najugledniji članovi mainstream intelektualne elite, koje ZLATKO PAKOVIĆ naziva 'duhovnici genocida''.

Republika Srpska

Milorad Dodik niže odvratne izjave: povodom presude Mladiću rekao je da je 'general poslan u direktnu legendu', a genocid u Srebrenici nazvao je 'mitom'. Prilikom ovogodišnjeg ukopa posmrtnih ostataka 19 srebreničkih žrtava ustvrdio je da 'ima podataka da su tabuti prazni, da u njima nema posmrtnih ostataka, nego se samo stavi ime'. Dodik ujedno zauzima i vodeće mjesto u spomenutoj statistici Memorijalnog centra. Pa ipak, podsjeća Topić, svojevremeno je izgledalo da u RS-u postoji spremnost za suočavanje. DRAGAN ČAVIĆ, tadašnji predsjednik RS-a, 2004. u televizijskom je obraćanju detaljno opisao srebrenički zločin, a Komisija Vlade RS-a objavila je Izvještaj u kojem stoji da je VRS ubila najmanje 7 tisuća dječaka i muškaraca. Sam Dodik je kao premijer RS-a 2007. potvrdio da se dogodio genocid. U međuvremenu je došlo do strahovite regresije. Spomenuti je Izvještaj 2018. stavljen van snage, a banjolučka Vlada je formirala dvije nove komisije, od kojih je jedna ovog lipnja ustvrdila da je u srebreničkoj regiji stradalo 'ne više od 3.000 Bošnjaka' i dvije tisuće Srba. Javnost RS-a, kad je riječ o suočavanju s prošlošću, zadnjih godina tone sve dublje, a disonantni glasovi su rijetki.

Negiranje genocida i teze da je on izmišljen potpuno su normalizirane, institucionalizirane i društveno prihvatljive, komentira situaciju u Republici Srpskoj analitičarka Tanja Topić

– Stvara se mit kako se tumačenjem događaja i sudskim presudama o genocidu nastoji Srbima pripisati kolektivna krivica. Čini se da se zapravo nastoje sačuvati dijelovi institucionalnog i političkog establišmenta krivi za genocid, kako bi se sačuvala 'čistota' RS-a, entiteta nastalog u toku rata. Spomenuta regresija svakako je povezana i sa opštim siromašenjem. Negiranje genocida i teze da je on izmišljen potpuno su normalizirane, institucionalizirane i društveno prihvatljive. Većina građana je podlegla toj manipulaciji, koju podržavaju mediji i akademska zajednica. Mislim da će ta matrica nesuočavanja i slavljenja ratnih zločinaca potrajati još dugo. Takav stav srpskih političkih kvazielita najviše šteti samom srpskom narodu. On ostaje okovan u politiku mitova i laži, a poricanje i ignorisanje zločina velika su prepreka uspostavljanju boljih odnosa sa susjednim narodima – kaže Topić za Novosti.

Analitičarka ističe da u 'RS niko od zvaničnika ne može doći na visoke funkcije bez blagoslova iz Beograda, koji ima veliki uticaj na RS'. Ukratko, teško da će se RS suočiti s vlastitim mrakom sve dok u Beogradu na vlasti sjede nasljednici ratnih politika. A možda ni onda.

Crna Gora

Skupština Crne Gore je 17. lipnja na prijedlog premijera ZDRAVKA KRIVOKAPIĆA smijenila ministra pravde VLADIMIRA LEPOSAVIĆA zbog izjava koje dovode u pitanje srebrenički genocid. A potom je, iako je sam premijer smatrao da je nepotrebna, Skupština je s 55 glasova 'za', 19 'protiv' i 7 suzdržanih usvojila prijedlog Bošnjačke stranke, Rezoluciju koja konstatira da je u Srebrenici počinjen genocid nad više od osam tisuća Bošnjaka. Dokumentom se zabranjuje negiranje postojanja i umanjenja genocida, a 11. srpnja proglašava danom sjećanja na žrtve. Važno je što je u nekadašnjoj 'srpskoj Sparti', uz opozicijski DPS MILA ĐUKANOVIĆA, manjinske stranke i Građanski pokret URA, za Rezoluciju glasalo i deset poslanika Demokratske Crne Gore. Stranka ALEKSE BEČIĆA, naime, dio je vladajuće većine te se obično svrstava u pro-srpski blok.

– Ne mogu da kažem koja je Bečićeva motivacija, ali dosta toga što njegova partija radi je u skladu s idejom građanske Crne Gore. Velik broj ljudi iz srpskog korpusa u Crnoj Gori građanski je orijentisan te je i devedesetih bio protiv rata. Stvari nipošto ne treba gledati crno-bijelo i tvrditi da se čitava etnička grupa ne želi suočiti sa zločinima. Mislim da je najveći dio Srba za to spreman, a ekstremista ima u svim korpusima – govori za Novosti predsjednica Centra za istraživačko novinarstvo MILKA TADIĆ MIJOVIĆ.

Ona navodi da DPS manipulira srebreničkim žrtvama, utoliko što je riječ o partiji koja osuđuje genocid u Srebrenici, ali nikad se nije istinski suočila sa zločinima počinjenim u ime crnogorskog naroda i ulogom ljudi koji su Crnu Goru vodili devedesetih.

– Do 1997. je DPS bila vjeran Miloševićev saveznik. Kada ćutite o vlastitoj prošlosti, a odgovornost prebacujete na druge, to je cinizam – zaključuje Tadić Mijović, koja bez obzira na to ističe značaj aktualne Rezolucije.

Zbog tog dokumenta Crna Gora je bila izložena harangi iz Beograda i Banja Luke koji su ga ocijenili kao 'antisrpski čin'.

Hrvatska

Sadašnji politički predstavnici hrvatskih Srba jedini su i mračne 1991. čvrsto stajali na antiratnim pozicijama, hrabro se suprostavljajući huškanju i mržnji s obje strane. SDSS i MILORAD PUPOVAC nebrojeno su puta osuđivali sve ratne zločine, a delegacija Srpskog narodnog vijeća dva je puta i bila na komemoraciji u Potočarima. Zapjenjeni hrvatski desničari Pupovca su nebrojeno puta javno 'pozivali' da govori o Srebrenici: opravdavati se pred takvim prozivanjem je ponižavajuće i nema pretjeranog smisla. Pa ipak, istupi ovdašnjih srpskih političara o Srebrenici prilično su rijetki. Pupovac jest 2014. u intervjuu za portal Lupiga rekao da u Srebrenici i Prijedoru 'postoje elementi genocidnih radnji'. S obzirom na – opravdano i potrebno – stalno ukazivanje na stradanja srpskog naroda u NDH i tijekom devedesetih, nešto više izravnijeg govora o Srebrenici bilo bi dobrodošlo.

Srpska pravoslavna crkva i patrijarh

Novi patrijarh SPC-a PORFIRIJE povodom crnogorske Rezolucije izjavio je da je ona 'namijenjena da polarizuje i dijeli' i da su oni koji su je izglasali 'iznevjerili povjerenje mitropolita AMFILOHIJA', iako su na 'snazi (Amfilohija) došli na mjesto da grade mostove i otupe oštrice.' Unatoč tome što je u dijelu zagrebačke scene idoliziran kao čovjek ljubavi i pomirenja, aktivni sudionik društvenog života na čijim se kružocima okuplja politička, društvena i kulturna elita, pa i lijevo-liberalno opredijeljena, novom patrijarhu ovo nisu prve problematične izjave. Već je prozivanje Kosova kao 'lažne države stvorene na nasilju' u kombinaciji s prešućivanjem činjenice da je sama RS nastala na masovnim zločinima – bilo sporno, iako se moglo podvući pod protokol poglavara organizacije utemeljene na 'kosovskom zavetu'. Izjave o Rezoluciji, međutim, mogu se shvatiti kao da se priželjkuje prešućivanje genocida. A kredibilitet je teško narušen svakom tko se poziva na Amfilohija, ratnog huškača koji je sijao mržnju i blagoslivljao zločinca ARKANA. Franjevački teolog DRAGO BOJIĆ je napisao da je Porfirije pokleknuo pred velikosrpskom politikom, a njegovo protivljenje crnogorskoj Rezoluciji okrstio je sramotnim. 'Kad bi patrijarh Porfirije kao najodgovorniji čovjek SPC-a i sam priznao da se u Srebrenici dogodio genocid, kad bi svojim duhovnim autoritetom inzistirao da to učine i drugi episkopi i sveštenici i vjernici SPC-a, ne bi onda rezolucije o Srebrenici izazivale podjele niti bi srpsko-pravoslavni narod masovno slavio presuđene ratne zločince. Ali kad vrh SPC-a odbija da se suoči sa zločinima velikosrpske politike, teško je očekivati da će to učiniti vjernici. Patrijarhovo protivljenje crnogorskoj rezoluciji pokazuje da je on u stanju katalepsije i umrtvljene savjesti, bez osjećaja stida i krivice', napisao je Bojić.

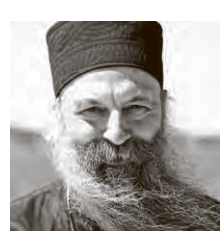

Patrijarh Porfirije (Foto: Duško Jaramaz/PIXSELL)

VLADIMIR VELJKOVIĆ, istoričar iz Niša koji se bavi religijom, na sajtu Peščanika je komentirao: 'Odbijanjem jasnih definicija, kada su u pitanju zločini, patrijarh Porfirije – sledujući političarima – zapravo zamagljuje pitanje odgovornosti za učinjena zlodela. Pa tako i sa odgovornošću crkvenih velikodostojnika iz SPC, tokom ratnih dešavanja. Nije li episkop VASILIJE KAČAVENDA već 13. jula 1995. godine, nakon pada Srebrenice, došao u grad kako bi čestitao 'srpskom generalu i hrabroj srpskoj vojsci'? I da li ga je u tome tada vodila blagodat Svetog Duha ili ekstaza srpskog duha?'

Porfirije, kaže Zajović, 'može da obožava Azru i Zagreb, ali to ne znači ništa ako ne pokažu jasnu distancu i raskid sa strašnim teretom podržavanja ratnih zločina i zločinačke politike'. Partijarh se do sada nije pretrgao u pokušajima da institucija koju vodi nadiđe vlastitu prošlost. ■

Aleksandar Vučić (Foto: Miloš Tesić/ATAImages/PIXSELL)

Milorad Dodik (Foto: Dejan Rakita/PIXSELL)

Stvari ne treba gledati crno-bijelo i tvrditi da se čitava etnička grupa ne želi suočiti sa zločinima. Mislim da je najveći dio Srba u Crnoj Gori za to spreman, kaže crnogorska novinarka Milka Tadić Mijović

Ljetne polemike o ručnicima i uzurpaciji javnog dobra

INTRIGATOR

Vječni krivac

Najugledniji domaći nositelj leptir-mašne locira uzroke presezanja za javnim vlasništvom u pojavi tzv. uhljeba i socijalističkom mentalitetu

Na valu novijih protesta kontra uzurpiranja pomorskog dobra, od kojih se posljednjih tjedana ističe primjer Vruje, pojavili su se u javnom prostoru razni tumači pravnih i drugih odnosa po tom pitanju. I nema tu mnogo nedoumica, ostaje tek enigma kad bi se i kako u rješavanje problema mogle uključiti famozne institucije, jer je zakonski više-manje sve jasno. Otimači i devastatori plaža i borovih šumica uz more, ali i drugih općih dobara, dosad su uspijevali isključivo zahvaljujući podzemnim – ili podmorskim – vezama s predstavnicima vlasti i dirigiranoj pasivnosti potonjih. No sad su gromko prozvani da poduzmu zakonske korake koje su nam dužni i za čije su provođenje dobili mandat.

Među analitičarima tih prilika istaknuo se ovih dana GORAN VOJKOVIĆ, medijski komentator i pravni ekspert s fokusom na pomorsko dobro i koncesije, jedan od onih koji nas znaju podsjetiti na zakonske pozicije najšire zajednice. On to i čini podsjećajući javnost da nitko nema pravo nikoga potjerati sa žala ili stijene uz more, pošto je tu riječ o vlasništvu apsolutno svih nas. Zbog te se činjenice ne može komad obale zaposjesti ni preko noći tamo ostavljenim ručnicima, ali još manje prava na suštinski privatničku okupaciju imaju vlasnici ugostiteljskih objekata ili vikendica u prvom redu do mora.

Izuzetak su koncesionari za auto-kampove i poneke hotele, s tim da je njih u Hrvatskoj relativno malo, i samo nekoliko ih za takav iznajmljeni posjed uplaćuje tarifu u javnu blagajnu. Ipak, nevolja s Vojkovićem nastaje tamo gdje se on upušta u povjesničarsku i kulturološku te sociopsihološku instant-analizu korijena ove pojave. Tu do izražaja dolazi njegov općepolitički te ideološki profil, po našemu mišljenju neoliberalni, pa taj najugledniji domaći nositelj leptir-mašne locira uzroke presezanja za javnim vlasništvom u pojavi tzv. uhljeba i socijalističkom mentalitetu.

Da skratimo akcente iz njegova nastupa na televiziji N1 prošlog ponedjeljka: u onom sistemu je sve bilo svačije, eto, pa su se svi i naviknuli uzimati što i kako žele. A nasuprot tome trebali bismo se ugledati na pravnu i civilizacijsku baštinu iz doba rimskog cara JUSTINIJANA i Austro-Ugarske u 19. stoljeću, ili propadosmo dibidus. Uz potencijalnu devastaciju zdravog razuma, Goran Vojković tako ne poručuje ništa drugo nego da nas je socijalizam 20. stoljeća mučki izložio današnjim kvarnim privatnicima i njihovim jatacima u državi i općini, umjesto da smo se mudro držali regula iz robovlasništva ili industrijskog kapitalizma.

■ Igor Lasić

Rezervacije na vodičkoj plaži (Foto: Hrvoje Jelavić/PIXSELL)

BORDOLINE

–Zbog čega ste se pozicionirali protiv cijepljenja: zbog invazivne aplikacije ili zbog insuficijentne farmakovigilancije?

Provokacija – likvidacija

Branimir Glavaš, optuženik za ratne zločine, na Facebooku je podržao komentare u kojima je pozivano na likvidaciju voditelja RTL-a ZORANA ŠPRAJCA zbog priloga emitiranih u RTL Direktu prošlog tjedna. Glavaš je poslao zahtjev za demanti tvrdnje da je ratni zločinac, kako su ga okarakterizirali u emisiji. Osim ispravka informacije, od Šprajca je zatražio i ispriku.

'Ispričali bismo se i žrtvama ratnog zločina u Osijeku, ali one nisu tražile ispriku pa onda ništa. Njima je sad ionako najvažnije da se u ponovljenom postupku Branimiru Glavašu utvrdi jesu li mučene, ubijene i bačene u Dravu tijekom međunarodnog sukoba ili tijekom nemeđunarodnog sukoba', rekao je, između ostalog, Šprajc. Na to je Glavaš najavio da Šprajcu slijedi tužba zbog kaznenog djela protiv ugleda, časti i dostojanstva, te prijava za kazneno djelo klevete.

U raspravi na Glavaševom Facebook-zidu najviše se pisalo o Šprajcovom porijeklu. Pozivalo se da ga se likvidira ili barem protjera iz Hrvatske. Jedan od sudionika rasprave upitao je Glavaša koliko je ljudi pobio, na što je ovaj, uz smajlić, napisao da ih je ubio 'premalo'.

U kraćoj izjavi za Index, kad je upitan zašto je lajkao komentar u kojem se aludira na Šprajca i poziva na njegovu likvidaciju, Glavaš je odgovorio: 'Nemam pojma šta sam lajkao. Znači, na provokaciju, provokacijom. A za lajkove – lajkam mahinalno, ni ne čitam, toliko ima komentara da lajkam kad se uhvatim Facebooka, moram sve lajkat ne gledajuć sadržaj.'

Jednom komentatoru sa 'srpskim imenom' Glavaš odgovara 'obrij bradu', a kad ga ovaj ironično pita bi li mu bradu polio kiselinom i izlijepio selotejpom, Glavaš odgovara: 'Ne, samo bi te obrijao na suho, stavio na traktor i biraj pravac.'

Za ratne zločine iz 1991. godine nad osječkim Srbima Glavaš je bio pravomoćno osuđen na osam godina zatvora, ali je Ustavni sud 2015. ukinuo pravomoćnu presudu. Ponovljeni postupak započeo je polovicom lipnja 2018. i teče jako sporo, na što je upozoravala i udruga Documenta. Prošloga tjedna Glavaš je zatražio premještanje suđenja iz Zagreba u Osijek, o čemu treba odlučiti Visoki kazneni sud.

■ Goran Borković

Rose Fistanić, jedna od organizatorica prosvjeda u Vruji

Proizveli smo energiju

Kako ste zadovoljni medijskim odjekom Festivala bespravne gradnje i devastacije prirode u Vruji?

Prvi put smo se udružili svi koji smo pojedinačno na to ukazivali i vjerojatno je to proizvelo energiju koja ne može proći neprimijećena. Reakcije građana su većinom pozitivne, ima ih na prste jedne ruke negativnih, od kojih je najživopisnije negativna ona predsjednika MILANOVIĆA.

On je organizatore prosvjeda nazvao 'zavidnim parazitima'?

Nisam od njega očekivala podršku ni išta dobro, ali nisam očekivala ni ovako bestidnu reakciju: negativno etiketiranje prosvjednika koji ukazuju na lopovluk u državi kojoj je predsjednik i jasno svrstavanje uz mračnu stranu našeg društva. Ali smatram da je ovom reakcijom rekao sve o sebi, a to je dobro. Sada je bar većini jasno da je predsjednik samo nekima, zna se kojima.

Mještani i organizatori Festivala sastavili su i peticiju?

U prva tri dana skupili smo preko 3000 potpisa. Peticija se sastoji od nekoliko prijedloga kako vratiti Vruju zajednici. Prvi je korak apel ministru državne imovine DARKU HORVATU da ne potpiše prodaju državnog zemljišta bespravnom graditelju i uzurpatoru. Taj je zahtjev u proceduri i ako država proda zemljište, bespravni graditelj će imati pravno uporište da ljude tjera iz uvale i nastavi s njenim uništavanjem. U daljnjim koracima predlažemo rušenje ilegalnih objekata ili stavljanje u funkciju na način da ih država vrati sebi, pa da od 'luksuznog resorta za odabrane goste' budu objekti u koje će moći doći apsolutno svi. Mi bismo voljeli vidjeti da se tamo odmaraju djeca iz domova diljem Hrvatske, umirovljenici i ostale ugrožene skupine.

Kako komentirate izgradnju na pomorskom dobru i državnom zemljištu?

Pomorsko dobro je zajedničko dobro. Tko god prisvaja sebi i komadić, taj otima od zajednice. Kod nas je tih slučajeva puno, prošećite bilo kojim dijelom hrvatske obale. Lokalne vlasti takve slučajeve ignoriraju ili ih naknadno legaliziraju. Tako nam šalju istu poruku kao i predsjednik.

Hoće li vaš prosvjed potaknuti ljude na prosvjede na drugim lokacijama?

Najtoplije se nadam da će ovaj prosvjed biti poticaj i drugima da ne daju uvale svog djetinjstva, ne samo zbog svoje ljubavi, nego i radi društva u kojem živimo.

■ Mirna Jasić Gašić

Građani Zagreba većinom s naklonošću prihvatili nastup srpskih folkloraša

Kolo, ko ga ne bi volo

Užičko kolo u centru Zagreba najizrazitije je diglo tlak bivšem HDZ-ovom genseku Milijanu Brkiću

MEĐUNARODNA smotra folklora koja se u Zagrebu održava od 1966. godine obično ne uzburkava duhove, ali ovogodišnja, 55. po redu, koja se od 23. juna do 1. avgusta održava pod geslom 'Nematerijalna kultura kao živa baština', nekako je ispala izuzetak. Povod za diskusije po društvenim mrežama bio je neformalni nastup članova folklornih ansambala 'Milka Šestak' iz Svrljiga u Srbiji i 'Kitka' iz Istibanje u Sjevernoj Makedoniji. Oni su 9. jula svoja umijeća pokazali na Jelačićevom trgu, uključujući Užičko kolo u koje su se uhvatili i neki od blagonaklonih građana.

Nakon pojave fotografija s istaknutom srpskom zastavom stigla je i reakcija i to MILIJANA VASE BRKIĆA, nekadašnjeg genseka HDZ-a i potpredsjednika Sabora, te bliskog suradnika TOMISLAVA KARAMARKA. Dotični je, također na društvenim mrežama, zbog spomenutog kola, koje je inače uvršteno u nematerijalnu baštinu UN-a, napao sadašnje vodstvo HDZ-a. 'Pitam se jesmo li dosegli najviši oblik političkog i intelektualnog razvoja ili smo došli do dna ljudske gluposti? Naš narod bi valjda trebao još i zaplesati Užičko kolo kako bi se ostvarile nečije osobne međunarodne ambicije, ali unatoč svemu mi još jače moramo zastupati svoj identitet, svoj izvorni stav, svoje hrvatsko ja!' napisao je Brkić.

Međutim, izazvao je brojne reakcije građana sitih lukrativnog domoljublja koje se prakticira već tridesetak godina. I ne samo građana: MARKO SLADOLJEV iz Mosta napisao je da je 'problem što mladi Srbi iz Srbije plešu Užičko kolo u Zagrebu, a nije problem što mladež HDZ-a pjeva CECU poslije izbornih pobjeda'. 'I jedno i drugo je folklor, samo što je ovo drugo folklor lažnog domoljublja!' napisao je Sladoljev. Brkićeve ocjene naišle su na kritike i iz samog HDZ-a: tako su šef zagrebačke organizacije MISLAV HERMAN i ličko-senjski župan ERNEST PETRY naglasili Brkićev 'zapanjujući stupanj nemaštovitosti' i 'fascinantan napor da se povežu stvari koje nikakve međusobne veze nemaju'.

'Užičko kolo je dio njihovog folklora. Ovo smeta, a ne smeta što iz kafića, auta i raznih klubova trešte cajke. Meni je ovo bilo divno za vidjeti. Mahali su svojom zastavom, kao što bi mi i kod njih sa svojom da se kod njih održava ovakva smotra, a vjerujem i da naši KUD-ovi odlaze i kod njih u goste. Ne znam zašto se stalno moramo vraćati u prošlost. Trebamo se okrenuti budućnosti. Zašto mrziti jedni druge? Život bi nam bio ljepši da smo složniji', napisao je jedan od učesnika diskusije na Facebooku. Iako u raspravi nije manjkalo izljeva mržnje, u većini su bili oni koji su podržali folkloraše. Uostalom, zagrebački Lado i beogradsko Kolo godinama surađuju, a na Međunarodnoj smotri folklora do sada su više puta nastupali KUD-ovi iz Srbije, doduše oni koji okupljaju hrvatsku manjinu.

Oni dužeg sjećanja znaju da je već u drugoj polovini 1990-ih krenula razmjena filmova, da još od 2000. Močvaru i druge klubove na veliko veselje publike često okupiraju rokeri iz Srbije, da pisci i muzičari nastupaju u onoj drugoj zemlji kao da su kod svoje kuće, a tako se osjećaju i turisti. Istina, događa se koji put da nekom od njih oštete auto, ali uz vrlo pozitivne reakcije lokalnih ljudi. Piscu FILIPU GRUJIĆU iz Novog Sada kojem su u Splitu izbušene sve četiri gume ljudi su odmah pritekli u pomoć. 'Dvoje došlo s pumpama za gumu. Dobio sam besplatnu noć u smještaju. Ljudi koje sam upoznao na književnoj večeri, prijatelji... ponudili su da mi plate cijeli iznos u gumama... Željeli su mi pomoći jer ih je bilo sram', naveo je.

Novosađaninu koji je pitao gdje u Splitu može sedam dana parkirati auto, pola Splita predložilo je lokacije, nudili su mu da parkira u njihovom dvorištu ili savjet da jednostavno – stavi Hajdukov šal.

■ Nenad Jovanović

Folkloraši ispred zagrebačke katedrale (Foto: Sanjin Strukić/PIXSELL)

Nepodobno cjepivo (2)

PREMA odluci Ministarstva zdravstva, cijepljenje za hrvatske građane cijepljene izvan Hrvatske upisuje se kao prijepis cijepljenja. Prijepis cijepljenja trebao bi obaviti obiteljski liječnik navedene osobe, a ako ga nema, prijepis upisuje nadležni zavod za javno zdravstvo. Cijepljenje izvan Hrvatske nije prepreka za izdavanje covid potvrde, no ona se ne može izdati za cijepljenja cjepivima koja nisu odobrena na razini Europske unije.' Ovako glasi odgovor iz kabineta ministra zdravstva VILIJA BEROŠA na naš upit o hrvatskim državljanima koji su cijepljeni u Srbiji i koji imaju problema sa izdavanjem covid-potvrda u Hrvatskoj.

Kao što smo pisali u prošlom broju, posebna komplikacija stvara se kod pokušaja unosa AstraZenece u cjepni karton u Hrvatskoj, jer je cjepivo ovog proizvođača koje se daje u Srbiji proizvedeno u indijskim laboratorijima i ima sasvim drugačije oznake od onog proizvedenog u Belgiji ili Švedskoj. Kao takvo, ono nije odobreno u zemljama Europske unije. Isto pravilo vrijedi i za kinesko cjepivo Sinopharm i Sputnjik iz Rusije.

Osobe cijepljene u Srbiji s jednom ili dvije doze nepriznatih cjepiva u EU-u ne mogu automatski dobiti covid-potvrdu na portalu e-građani, a problem ne mogu riješiti ni kod liječnika obiteljske medicine. Kako je na zadnjoj presici Stožera rekao ravnatelj HZJZ-a KRUNOSLAV CAPAK, ne postoji prepreka za upis cjepiva koje je primljeno izvan Hrvatske, u Srbiji ili bilo gdje drugdje, ukoliko je to cjepivo odobreno na razini Europske unije. Dakle, prijepis cjepiva za Pfizer ili Modernu ne predstavlja nikakav problem.

Ministar unutarnjih poslova DAVOR BOŽINOVIĆ je na pitanje novinara o cijepljenima AstraZenecom u Srbiji kazao da se informatički može riješiti bilo koje pitanje, međutim ne mogu se dodavati nove kolone s obzirom na to da je sve to propisano na razini EU-a. ‹Čak i da je napravimo, tu novu kolonu ne bi prepoznala niti jedna druga država i ne bismo imali nikakvu svrhu od takvog rješenja. Treba se uklopiti u ono što je u ovom trenutku propisano i postojeće', rekao je Božinović.

Ostaje nejasno kako će hrvatski državljani cijepljeni u Srbiji nepriznatim cjepivom ostvariti pravo na covid-potvrdu koja će uskoro postati nešto poput osobne iskaznice.

■ Novosti

FRAGMENTI GRADA

Edukacija

TRANZICIJA prema raznorodnim modelima kapitalističkih društvenih formacija s kojima i u kojima živimo već desetljećima donosi nam stalno i iznova nova iskustva na svim poljima života i rada, to jest sveopće egzistencije. Takva su iskustva mutirajuća, kao što su promjenjive i forme koje su rezultat kapitalizmom određenih društvenih odnosa.

Područje koje me zanima ovom prilikom i kojem ću indirektno posvetiti ovotjedni fragment jest polje najšire shvaćenih praksi edukacije, odnosno problemski motivi bujanja različitih tipova formalnih i manje formalnih obrazaca obrazovanja, stjecanja uvijek novih kvalifikacija, radnih i stručnih prekvalifikacija, dodatnih usavršavanja i tečajeva, usvajanja novih kompetencija i nikad dovršenih specijalizacija. Pravilno, ciljano i usmjereno obrazovanje kao vječni trening, dio odgovornog načina života. Ničuj stoga i s tom svrhom po našim gradovima i gradićima raznorazni, nerijetko i bizarni fakulteti i privatna sveučilišta, da o centrima i ustanovama svakojakih tipova te vrste i ne govorimo. Takve su institucije nerijetko i generacijski određene, pa će se na primjer govoriti o ustanovama za obrazovanje odraslih ili o centrima razvojnog i kreativnog odrastanja. Jer je obrazovanje u kapitalizmu, kao i sve drugo, roba i stvar tržišta, a svi životni uzrasti su njegovi potencijalni konzumenti. Pa smo tako dobili paletu centara za 'osobni rast', intelektualnu, duhovnu i tjelesnu obnovu i razvoj.

Obrazovanje je dio 'rada na sebi', investiranja u sebe kao u stroj ili u softver čije je performanse uvijek moguće poboljšati. Proširio se i prostor primjene, te razumijevanja, pojma akademija. Danas to više nije isključivo neka znanstveno-obrazovna institucija. Svjedočimo tzv. digitalnim akademijama ili recimo yoga akademijama. U nedavnom mi je razgovoru jedna mlada učiteljica joge rekla kako se namjerava specijalizirati i usmjeriti ka jogi za najmlađe, fokusirati se na predškolski uzrast. To su djeca starosti od dvije do četiri godine. Na moju kontroliranu iznenađenost i primjedbu da nisam znao da postoje klijenti te dobi zainteresirani za takvu praksu, odgovorila mi je u stilu: o da, to je poprilično rastuće tržište. Saznadoh da je do statusa mladih roditelja dobacila generacija ljudi koji žele svoju djecu od najranijeg uzrasta svjesno i ciljano usmjeravati ka pravim tjelesnim aktivnostima, dobrim praksama, zdravom načinu života i prehrane. Vrag znatiželje mi nije dao mira pa sam priupitao kako takva joga izgleda u praksi. Kaže mi mlada joga učiteljica: malo su nestašni i trčkaraju, ali ipak se može s njima raditi. Kopao sam dalje. Upitah kako se na takvom satu, s tom malom djecom, izvodi osnovna praksa svake joge, primjereno disanje bez kojeg joga zapravo nije joga. Dopuštamo im da dišu na usta, umjesto na nos, reče mi.

■ Hajrudin Hromadžić

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1126, petak, 16. srpnja 2021.

Održana izvanredna skupština Srpskog demokratskog foruma

PIŠE Tamara Opačić

Vratit ćemo SDF-u sjaj

Stremit ćemo tome da naš rad bude u skladu s vremenom u kojem živimo, pa ćemo vrata Srpskog demokratskog foruma otvoriti i pripadnicima drugih manjinskih zajednica, rekla je nova predsjednica SDF-a Jelena Nestorović i najavila izlazak društvenog magazina Nada

ŽELIMO skinuti stigmu koja postoji prema srpskoj zajednici u Hrvatskoj i tako spriječiti asimilaciju uzrokovanu strahom i sramom naših sunarodnjaka. Stremit ćemo tome da naš rad bude u skladu s vremenom u kojem živimo, pa ćemo vrata naše organizacije otvoriti i pripadnicima drugih manjinskih zajednica. Nadam se da ćemo tako Srpskom demokratskom forumu vratiti sjaj koji je nekad imao i transformirati ga u prostor za afirmaciju mladih – poručila je JELENA NESTOROVIĆ, nova predsjednica SDF-a, na izvanrednoj skupštini koja je u povodu 30. godišnjice te najstarije nevladine organizacije Srba u Hrvatskoj u utorak održana u Lipiku, na istom mjestu gdje je 13. srpnja 1991. i osnovana.

Srpski demokratski forum je od udruge za zaštitu ljudskih i manjinskih prava s početka devedesetih, kada joj je glavni cilj bio pokušaj postizanja kompromisa između Hrvata i Srba i sprječavanje rata, s godinama izrastao u zaštitnika prava izbjeglica i povratnika. Za svoje djelovanje, temeljno na jačanju demokratizacije i međuetničke tolerancije, dobio je brojna međunarodna priznanja, a nakon neaktivnosti i financijskih problema u koje je zapao posljednjih godina, sada većinu njegovog članstva čine mladi visokoobrazovani ljudi iz različitih dijelova Hrvatske. Pedesetak njih okupilo se na obljetničkoj skupštini, gdje su im podršku za nastavak rada pružili MILORAD PUPOVAC, PETAR LAĐEVIĆ i OBRAD IVANOVIĆ, dio osnivača SDF-a.

— Osjećam posebnu odgovornost što stojim pred vama, slobodno mogu reći veću nego što sam osjećao prije 30 godina. Tada nisam imao punu svijest o tome što je preda mnom kao ni na što se obvezujem kada sam izašao pred ljude koji su se na istom ovom mjestu okupili tog 13. jula 1991. Između naših 30 i vaših mogućih 30 godina postoje neke razlike. Pred nama je bio rat, a pred vama su još uvijek njegove posljedice. Mi smo radili u okolnostima podijeljene srpske zajednice i podijeljenog hrvatskog društva, a vi radite u okolnostima preostale srpske zajednice i hrvatskog društva koje još uvijek ne zna što bi sa svojim Srbima – kazao je Milorad Pupovac, podsjetivši da je iz SDF-a, kao prve političko-mirovne organizacije Srba u Hrvatskoj osnovane nakon 1948. godine, izrastao niz postojećih institucija.

— Želim vam da u svakom momentu svojega govorenja i djelovanja imate građansku hrabrost nasuprot kukavičkom, kolektivističkom nacionalizmu. Siguran sam da ćete neprestano na umu imati osjećaj slobode, kao što su ga imali i naši preci. Sloboda je bila oslonac i temelj svakog njihovog drugog identitetskog obilježja, pa i toga da su Srbi. Učinite sve da se u ovom društvu širi prostor slobode, posebno među vašim vršnjacima i mlađima od vas, koji zbog strahova nemaju dovoljno slobode da budu ono što ste vi – hrabri mladi ljudi koji se ne boje u okolnostima nesklonima toj vrsti hrabrosti javno djelovati u općem interesu. Želim vam da ovu organizaciju pretvorite u respektabilnu, onakvu kakva je ona bila u svojim najboljim godinama. Da je prepoznaju vaši vršnjaci u Hrvatskoj i izvan nje, Srbi i Srpkinje, ali i svi drugi. Uzdamo se u vaših 30 godina – poručio je Pupovac.

Jelena Nestorović na izvanrednoj skupštini u Lipiku

Milorad Pupovac, jedan od osnivača SDF-a

Pored nove predsjednice Jelene Nestorović, koja je dosad obnašala funkciju izvršne direktorice, SDF je dobio i nove članove tijela udruge. Delegati skupštine tako su u upravni odbor izabrali MILANA ĐURĐEVIĆA, ANJU ŠIMPRAGU, SLAĐANU BOŽIĆ, EMINU ĐURAŠEVIĆ, NIKOLU VUKOBRATOVIĆA, MIRKA SUŽNJEVIĆA, MILANA MAMULU, JELENU VUČKOVIĆ, VLADIMIRA HORVATA i MARINU STOJNOVIĆ, dok su za članove nadzornog odbora odabrani BOJANA MATIJEVIĆ, RAJKO OBRADOVIĆ i GORAN NOGIĆ. Kako je istaknula Nestorović, svi će oni u narednom periodu raditi na daljnjoj konsolidaciji udruge sa središtem u Zagrebu, kao i jačanju i aktivaciji njenih podružnica u Dalmaciji, Lici, Podunavlju, centralnoj Hrvatskoj, zapadnoj Slavoniji, Primorsko-goranskoj županiji te na Baniji i Kordunu. Pored organizacije radnih i humanitarnih akcija, tribina i drugih aktivnosti namijenjenih prije svega mladima, aktiviste i aktivistkinje SDF-a u narednom periodu očekuje koordinacija poslova vezanih uz nadolazeći popis stanovništva.

— Kako su brojna manjinska prava vezana uz postotak stanovništva, SDF će u tom procesu raditi na poticanju slobodnog izjašnjava i pružanja stručne pomoći svima onima kojima bude potrebna. U povodu 30 godina postojanja udruge, u suradnji s Arhivom Srba u Hrvatskoj, tokom jeseni također planiramo održavanje međunarodne konferencije na temu mirovnih inicijativa na prostoru Balkana – najavila je novoizabrana predsjednica SDF-a.

Do kraja srpnja ove godine Srpski demokratski formu počet će izdavati društveni magazin Nada, koji će jednom mjesečno izlaziti kao podlistak tjednika Novosti. Kako je objasnila Nestorović, Nada će imati građanski štih te će pokrivati teme s kojima se drugi manjinski mediji pretežno ne bave ili ih tek dotiču, a njena osnovna uloga bit će 'destigmatizacija svega onoga što je u hrvatskom društvu percipirano kao drugačije, manjinsko, neuobičajeno'.

— Nada će kroz svoje tekstove ciljati na gradsko stanovništvo koje u jednoj mjeri ostaje zapostavljeno jer se često nalazi u pukoj ulozi promatrača i onoga koji može suosjećati i pokazati solidarnost sa svojim sunarodnjacima iz ruralnih sredina, ali se ne može poistovjetiti s njihovim mukama. Taj podlistak i njegovo web-izdanje uz sebe će nastojati vezati znanstvenike, umjetnike, stručnjake, profesore, inženjere, kulturne radnike i brojne druge koji uspjesima u svom profesionalnom životu razvijaju društvo i šire prostor slobode. Naročito će se paziti da se na stranicama otvori prostor ženama i u vidu autorstva članaka i u pogledu tema koje će se obrađivati, kao i sugovornika i sugovornica koji će o tim temama govoriti – rekla je Nestorović.

— Naziv Nada odabran je kao spoj nekoliko značajnih komponenti: imena narodne heroine NADE DIMIĆ, čime će biti naglašen građanski smjer časopisa, generalnog doprinosa žena društvu i njihove borbe za punu ravnopravnost. Uostalom, nada je ta koja nas hrabri, vraća nam entuzijazam i pokreće nas na djelovanje – objasnila je Jelena Nestorović. ■

NOVOSTI HOBOCTИ
Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1126, petak, 16. srpnja 2021.

Humanitarna ofenziva

Nitko me nije pitao ni tko sam ni što sam, jedino je bitno bilo to da me snašla nevolja. To pomaže da se u ovoj nesreći osjećam kao čovjek, kaže Glinjanin Mario Vukelja koji će zimu dočekati u svojoj kući zahvaljujući SNV-ovoj donaciji

IONAKO zanemarene stanovnike ruralnih područja, prošlogodišnji potres na Baniji dodatno je unazadio za najmanje desetak godina: do temelja razrušene kuće sporo se ili nikako ne uklanjaju, a obnova onih koje bi se dale obnoviti nije ni započela. Život ljudi smještenih u kontejnerima postao je u ovim vrućim danima nepodnošljiv, a takva će se 'privremena rješenja', po svemu sudeći, rastezati godinama, pa će im sljedeća zima najvjerojatnije donijeti nove nevolje.

Prvih dana nakon katastrofe po ničemu se nije dalo zaključiti da će se nemila priča razvijati u takvom smjeru, jer je sa svih strana Hrvatske i iz okolnih zemalja stradalima pristizala pomoć, prvo ona najnužnija, u hrani i odjeći, a potom i u obliku građevinskog materijala, kontejnera i potrebnog u poljoprivrednoj i stočarskoj proizvodnji. Pritom se nikoga nije pitalo za nacionalno porijeklo, vjersku opredijeljenost, politička i svjetonazorska uvjerenja. Nit vodilja koja je sve pokretala, a i danas mnoge pokreće, bila je da treba pomoći prvo onima kojima je pomoć najpotrebnija. Tako je Srpsko narodno vijeće u nekadašnjoj vrginmoškoj tvornici tekstila oformilo centralno distribucijsko skladište građevinskog materijala, kako bi se on što efikasnije i brže dostavljao gdje i kome treba. Velik je pritom posao obavio SNV-ov Odjel za humanitarna i socijalna pitanja, čiji je suradnik PETAR ŽUTIĆ pomno bilježio a zatim distribuirao materijal i ostalu zaprimljenu robu; ĐURO ŠAPIĆ, glavni terenski volonter Odjela, obilazi te provjerava stupanj oštećenja kuća i ostalih objekata po banijskim selima i zaselcima.

Ponosan sam što ni u jednom trenutku nismo bili vođeni nacionalnošću ili vjeroispovješću ljudi kojima smo distribuirali materijal, kaže volonter Đuro Šapić

— Zadužen sam za obilazak terena po Baniji i dijelu Korduna. Gotovo nema oštećene kuće koju nisam obišao, ustvrđujući štete i potrebe za radovima. Na temelju mojih procjena ljudi su dobivali potrebno za najnužniju obnovu, a riječ je o više stotina donacija u obliku građevinskog materijala i ostale robe koju smo zaprimali sa svih strana. Puno je pomoći stizalo iz Srbije, Makedonije, Slovenije, BiH i Italije, a još više od hrvatskih tvrtki i privatnih donatora. Posebno me se dojmila donacija Pokrajinske vlade Vojvodine, jer su njome riješene potrebe čak sedam unesrećenih obitelji. Jako sam ponosan na cijeli naš posao, a ponajviše na to što u nijednom trenutku nismo bili vođeni nacionalnošću ili vjeroispovješću ljudi kojima smo distribuirali donirani materijal; to je ipak najvažnije od svega – objašnjava nam Šapić.

Volonter Đuro Šapić bilježi štete

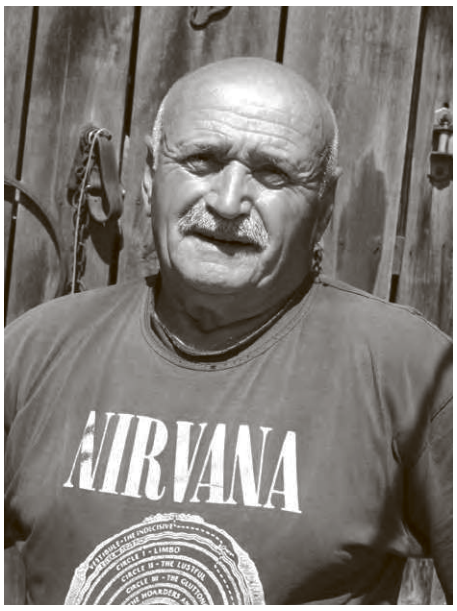

Zima u vlastitom domu – Mario Vukelja

KAKO bismo se uvjerili u istinitost njegovih riječi, obišli smo nekoliko sela i mjesta pogođenih katastrofom, pa tako usred Gline, na središnjem Cvjetnom trgu, naišli na MARIJA VUKELJU, čija je kuća u potresu dobrano napukla.

— Procijenio sam odmah da dio kuće mogu sam zakrpati, ali nisam imao s čime. Počeo sam se raspitivati na sve strane, pa sam ubrzo doznao da je u Vrginmostu otvoreno skladište u kojem se može dobiti građevinski materijal. Otišavši onamo, doznao sam da je to skladište SNV-a, pa sam mislio da ja tu kao Hrvat nemam nikakve šanse. Bio sam obeshrabren, no kad sam svoj problem izložio Đuri Šapiću, on je vrlo brzo došao pregledati moju kuću i već mi je za dan-dva donirano materijal. Bacio sam se odmah na posao, pa sada sa sigurnošću mogu reći da ću sljedeću zimu provesti u svom domu, iako materijal za obnovu sam nikako ne bih uspio kupiti. A pritom me nitko nije pitao ni tko sam ni što sam, jedino je bitno bilo to da me snašla nevolja. To me iznimno raduje, pomaže mi da se u cijeloj ovoj nesreći osjećam kao čovjek, pa još jednom zahvaljujem svim divnim ljudima koji su mi pomogli – kaže nam Vukelja.

PREDRAGU JURKOVIĆU iz Majskih Poljana srušena je kuća i sada sa suprugom i djecom živi u kontejneru. To mu nije lako, jer kao plućni bolesnik svako malo mora primati kisik, pa jedva čeka da se iz skučenog smještaja opet preseli u prozračniji objekt.

— Ja sam Rom katoličke vjeroispovijesti i ni u snu nisam mogao pretpostaviti da ću materijal za obnovu kuće dobiti od Srpskog narodnog vijeća. Trebalo mi je dosta toga: vrata, daske, knauf, smjesa za beton i još koješta. Ali, vidite i sami, pitao sam i dobio. Pomalo ga ugrađujem, ali nema baš zidara, pa se moram snalaziti na svakojake načine. Kad su mi davali donaciju, ljudi u Vrginmostu nisu pitali za moje porijeklo,

Crijep je u dvorištu – Branko Vekić

samo je bilo bitno da sam, kao bolestan čovjek sa ženom i djecom, u nevolji. Napišite, molim vas, da sam im duboko zahvalan – poručuje Jurković. Za potresa u Glini BRANKU VEKIĆU se urušio krov kuće, pa mu je pokrovni materijal predstavljao nasušnu potrebu.

— U skladištu SNV-a u Vrginmostu odobrili su donaciju i odmah mi dopremili pet stotina komada crijepa, tako da ću i ja zimu dočekati u svojoj kući. Osim crijepova, dobio sam sve ostalo potrebno za krovopokrivačke radove, čak i čavle: velik je to trošak, koji sam ne bih nikako mogao podmiriti, posebno ne u kratkom roku. Sada je problem naći krovopokrivače, ali ću do prvih jesenskih kiša i to valjda riješiti. Važno da je crijep u dvorištu – kaže nam, a mi mu skrećemo pozornost na činjenicu da se materijal iz SNV-ova skladišta nije dijelio po nacionalnom, vjerskom ili političkom 'ključu'.

— Jedino tako je moguće želimo li ostati ljudima, sve ostalo bi bilo nakaradno. Vidite li možda da na ovim crijepovima u mom dvorištu piše da su za Srbina ili za Hrvata? Ne vidite, naravno – zaključio je Vekić mudrim savjetom kako da nam svima bude bolje, u nevolji i mimo nje.

■ Vladimir Jurišić

Kroz sisački Projekt građanskih prava besplatna pravna pomoć sada se pruža i oštećenima u potresu

Ubitačna procedura

Zakon o obnovi zgrada oštećenih potresom vrlo je kompleksan, u njemu se teško snalaze pravnici i inženjeri, kaže Milana Kreća, predsjednica sisačke udruge Platforma 044

ČETIRI stotine osoba pogođenih potresom iz Sisačko-moslavačke županije bit će korisnici Platforme 044 – Zajedno za bolju budućnost. Inicijativu pod tim nazivom još je 2016., zajedno s još 12 udruženja i ustanova, osmislila sisačka udruga Projekt građanskih prava, a sve kako bi stanovnicima Županije bila pružena besplatna pravna pomoć u njihovoj borbi s administrativnim preprekama prilikom stjecanja osnovnih statusnih i ostvarivanja stečenih prava; stalnog boravišta, prebivališta i državljanstva, stambenog zbrinjavanja ili prevladavanja ostalih problema, neriješenih ni par desetljeća nakon ratnih sukoba 1990-ih.

Nakon jednogodišnjeg djelovanja, unatoč stalnim financijskim poteškoćama, Projekt je u suradnji sa Zakladom Solidarna uspio osigurati novac za funkcioniranje Platforme 044 u narednih (barem) šest mjeseci, ali su posljedice lanjskog potresa samo dodatno zakomplicirale postojeće probleme i mahom neriješene slučajeve, izrodivši pritom i nove – odnosno, još veći broj građana i građanki kojima je potrebna pomoć. Tako je najveći dio aktivnosti Platforme 044 sada vezan uz Zakon o obnovi zgrada oštećenih potresom u Gradu Zagrebu te Krapinsko-zagorskoj, Zagrebačkoj, Sisačko-moslavačkoj i Karlovačkoj županiji, odnosno zakonskim odredbama prema kojima će se obnavljati samo legalizirani objekti i oni koji imaju 'čiste papire' o imovinsko-pravnim odnosima. S obzirom na važnost koju ta problematika ima za brojne postradale, u Projektu građanskih prava nadaju se da će rad Platforme 044 biti moguć i sljedeće godine.

— Nastavak je to naše Platforme 044, ali u drugačijim i za naše građane u mnogo težim uvjetima; drago nam je da smo naišli na razumijevanje kod Zaklade Solidarna, koja je svim srcem i kapacitetima odmah nakon potresa stala uz građane. Banijci i Banijke ne smiju biti zaboravljeni, jer su ovdašnji problemi teški i ozbiljni – ističe MILANA KREĆA, predsjednica Projekta građanskih prava Sisak. Navodi konkretne obaveze i aktivnosti pravnog tima Platforme 044.

— Zakon o obnovi vrlo je kompleksan, u njemu se teško snalaze pravnici i inženjeri građevine, pa možemo samo zamišljati kako je prosječnim ljudima i pravno neukom čovjeku. Legalizacija objekata bila je velik problem u cijeloj Hrvatskoj, pa tako i u našoj Županiji. Zbog održivosti života na Baniji smatramo da nema smisla stambene objekte obnavljati bez gospodarskih. Znamo da ima jako puno onih s neutvrđenim vlasništvom, s velikim brojem suvlasnika ili sa suvlasnicima koji su preminuli. Naš pravni tim pomagat će i voditi korisnike kroz sve procese, od prikupljanja dokumentacije do plaćanja upravnih pristojbi, a ondje gdje bude potrebno, pokretat ćemo sudske postupke vezane uz utvrđivanje vlasništva – kaže Kreća. Naglašava da su banijska domaćinstva uglavnom jednočlana ili dvočlana, pa se postavlja pitanje koliko bi ljudi bilo voljno platiti npr. troškove legalizacije cijele katnice ako bi nakon toga ostvarili pravo na obnovu tek 30-ak stambenih kvadrata.

— Zato je pokrenuta inicijativa upućena Vladi, odnosno premijeru Plenkoviću, potpredsjedniku Miloševiću i nadležnim ministarstvima da se otvori novi rok za legalizaciju objekata, ali tako da taj trošak uđe u troškove obnove nakon potresa. Očekujemo odgovor prije ljetne stanke – kaže Kreća.

Dok traje natezanje oko procedura i kriterija vezanih uz obnovu objekata, mnoštvo građana pod visokim rizikom i dalje živi u kućama označenima crvenim ili narančastim naljepnicama. Oni koji su bili te sreće da dobiju kontejner ili kamp kućicu, pokušavaju u privremenim, metalnim ili plastičnim domovima preživjeti aktualni toplinski udar i neljudski visoke temperature.

— Ne mogu ni zamisliti kako je izdržavati ove vrućine u kontejneru: neki nabave klimu, ali ona u takvom skučenom prostoru samo dodatno šteti zdravlju, jer su u takvim objektima mahom stariji ljudi, mnogi s kroničnim bolestima. Pitanje je koliko će dugo biti prisiljeni živjeti u tim kontejnerima; kad bi bar to znali, hoće li se takav život protegnuti na godinu ili dulje, mogli bi se barem psihički pripremiti... ali, eto, ne znaju! Loša iskustva s poratnom obnovom na ulijevaju nadu da će ova biti brža i uspješnija, pogotovu kad je riječ o onima koji su najteže stradali – objašnjava Kreća.

MEĐU korisnicima Platforme 044 je i Glinjanka DRAGICA BAJS, danas 75-godišnja bivša nositeljica stanarskog prava koja je pomoć te inicijative zatražila još 2008. Nedugo prije banijskog potresa, učinilo joj se da konačno nazire rješenje svog dugotrajnog stambenog problema, jer je na prijedlog sisačke udruge ušla u Regionalni program stambenog zbrinjavanja (RHP), odnosno kupnju stana. Danas je jedna od stanovnica kontejnerskog naselja u Glini.

— Znala sam čak i u koju bih zgradu trebala useliti, čekala se samo procedura. No dogodio se potres u kojem su oštećene ta zgrada i kuća u kojoj sam privremeno živjela; vlasnici inače žive u Novskoj, u Glini nisu prijavljeni i nemaju pravo na obnovu. Tako sam prije dva mjeseca dobila ovaj kontejner, a svaka nada da ću opet imati vlastiti krov nad glavom istopila se s potresom. Iza mene je puno vremena u kojem se zaobilazila istina, jer je stanova bilo, no svašta se radilo unatoč tome što sam se našla u tzv. hitnom postupku. Nakon tri desetljeća, sad sam tu gdje jesam, u ovom kontejneru – priča nam žena koju život doista nije mazio. Kad se 1991. zaratilo, ona i suprug našli su se na suprotnim stranama, pa im se i brak raspao.

Vladi je upućena inicijativa da se otvori novi rok za legalizaciju objekata, ali tako da taj trošak uđe u troškove obnove nakon potresa

— Razočarala sam se. Borim se, ali u meni više nema života, a izlaz ne vidim. Teške su ove vrućine u kontejneru, nepodnošljive. U osmoj sam deceniji, s više dijagnoza koje zahtijevaju određenu životnu rutinu i terapiju. Kad mi pozli, a to se često događa, k sebi dođem tek nekim čudom, možda i stoga što sebi ponavljam da moram preživjeti, moram izdržati. Utješi me tada i misao da ovdje, u kontejneru i u ovim krajnje nehumanim uvjetima, nisam samo ja – zaključila je Dragica Bajs.

■ Paulina Arbutina

Postavljanje kontejnera u Sisku (Foto: Nikola Čutuk/PIXSELL)

Pero Grabundžija, donačelnik Majura

Zaboravljeni od Boga

Pomoć uglavnom ide u Glinu i Petrinju, nama su je do sada pružile samo općinske vlasti, pa smo zaboravljeni

Kako se danas živi u Majuru?
Moram reći da na području općine živi mahom starije stanovništvo, prosjek godina je između 65 i 70. Ljudi se uglavnom bave poljoprivredom, žive od penzija zarađenih prije rata ili socijalnih primanja. Ima i nekoliko aktivnih OPG-ova. Po popisu iz 2011., imali smo 1.185 stanovnika, od čega je 323 bilo srpske nacionalnosti; prije toga bilo nas je i petstotinjak, ali sada je zajednica još malobrojnija. Umire se ili se ovdje boravi tek ljeti, a zimi se odlazi djeci, pa nam policija nerijetko 'briše' prebivalište, pogotovu pred izbore. Nasreću, nema nacionalnih trvenja, jer nas sve muče slični problemi, neovisni o takvim određenjima.

Koji su to?
Sada se, primjerice, suočavamo s najezdom zvijeri – divljih svinja, čagljeva i vukova. U mom selu, Svinici, dabrovi su poharali drveće koje je raslo uz riječni tok, pa se sad voda razlijeva po livadama i njivama koje se radi toga ne mogu obrađivati. Odšteta za ono što učini divljač nema, a nedavno je petnaestak domaćinstava prijavilo da su im veprovi ušli u bašte, potrgali ograde i požderali sve što su našli. Nedavno je 15-ak staračkih domaćinstava prijavilo da su im divlje svinje ušle u bašte, potrgale ograde i pojele sve što su zatekle, pa sada i sami muku muče s hranom. S lovcima naprosto nemamo nikakav odnos, jer su to uglavnom ljudi iz Zagreba koje mi ovdje ne zanimamo previše. S tim u vezi, tražili smo od dožupanice MIRJANE OLUJIĆ da o tome obavijesti župana IVANA CELJKA, a sa svime je upoznat i potpredsjednik Vlade BORIS MILOŠEVIĆ. Naime, nas nekolicina iz sela položili smo lovački ispit, mogli bismo držati i oružje, ali nas nitko ne prima u lovačko udruženje, pa sami ne smijemo loviti. Stoga zvjerad nesmetano hara ovuda. Tu je i problem neodržavanih, u korov i raslinje obraslih putova, oko kojih se eventualno kosi jednom na godinu. Asfalt postavljen prije 35 ili 40 godina sada je u derutnom stanju, baš kao i do iste razine uleknuti odvodni jarci i šanci. Ti su putovi svrstani među županijske ceste, koje bi trebalo održavati sisačko cestarsko poduzeće. Sa strujom za sada dobro stojimo, krči se prilaz za novi dalekovod i postavlja novi kabel, a stiže i ulična LED rasvjeta. No telekomunikacijskih signala nema ili su jako slabi, a kad tražimo da se dostupnost pojača, uvijek nam bude odgovoreno kako se u to ne isplati ulagati jer nema naroda. I to unatoč tome što ovamo uz stalne stanovnike dolaze i turisti, vikendaši. Doduše, signal je sad nešto jači u samom Majuru te uz magistralu prema Hrvatskoj Kostajnici, no kad se skrene s puta, uopće ga nema. Tako da se i mene na mobitel može dobiti samo ako sam na svom radnom mjestu u Općini ili ako nađem neku zonu dostupnosti po okolnim selima. Jednom je prilikom čovjeku ovdje pozlilo, pa nam je trebalo desetak minuta da nađemo točku s koje smo mogli nazvati Hitnu koja je, nasreću, stigla svega tri minute nakon poziva.

Koliku vam je štetu nanio potres?
Jako veliku za ovdašnje prilike: ukupno je prijavljeno 818 oštećenih objekata, od čega su čak 123 dobila crvenu, a njih 149 narančastu naljepnicu. U toj je katastrofi stradala ovdašnja crkva, a oštećen je i društveni dom u kojem smo se okupljali. Obnova nije počela, jer imamo problema s 'papirologijom'. Kako rekoh, stanovnici su pretežito starije životne dobi, a procedura prijave štete i prikupljanje dokumentacije su vrlo kompliciran, nerijetko i nelogični. Tako da kad netko riješi obnovu dimnjaka, mora tražiti papire i certifikate za obnovu krova na koji je dimnjak pao. Stoga ljudi samoinicijativno obnavljaju svoje objekte, a to je pak otežano jer nema dovoljno građevinskog materijala. Nekoliko mladih familija još treba jednokratna pomoć u materijalu, ali se i za to traže papiri. Pomoć uglavnom ide u Glinu i Petrinju, nama su je do sada pružile samo općinske vlasti, pa nam se čini da smo od svih zaboravljeni, i od Boga i od naroda. Spašavaju nas općinske vlasti koje su svakom tko je tražio pomoć, izlazile u susret koliko su mogle.

Što mislite, kakvu će sliku pokazati jesenski popis stanovništva?
To je neizvjesno, jer se traži da se ljudi prijavljuju putem mobitela i aplikacija, a signala nema. Prijava poštom nije moguća, a problem je i u tome što su se mnogi izjasnili kao pripadnici većinskog naroda, iako i dalje praznuju pravoslavne blagdane.

■ N. J.

MANJINSKI ZASTUPNIK

Na HRT-u treba promijeniti većinu ljudi

ODBOR za informiranje, informatizaciju i medije Sabora, predložio je razrješenje KAZIMIRA BAČIĆA s funkcije glavnog ravnatelja Hrvatske radiotelevizije. Sa sedam glasova 'za' i četiri protiv, za vršitelja dužnosti predložen je njegov dosadašnji zamjenik RENATO KUNIĆ. Oporba je na planearnoj sjednici u Saboru bila protiv toga da Bačićevim nasljednikom bude predložena osoba iz njegovog bliskog kruga, kao što je Kunić. Bivši ravnatelj HRT-a KAZIMIR BAČIĆ je zbog sumnje na korupciju nedavno uhapšen u akciji USKOK-a. Sumnjiči se da je trgovao utjecajem i nosio mito od 50.000 eura bivšem gradonačelniku Zagreba MILANU BANDIĆU, koji je zauzvrat poduzetniku MILANU LONČARIĆU trebao omogućiti građevinski projekt 'Vrtovi svjetla' na prostoru bivše Tvornice električnih žarulja i legalizirati mu dogradnju na objektu u Radićevoj ulici u centru Zagreba. Pretpostavlja se da je u ovoj aferi Bačić nagrađen stanom.

SDSS-ov saborski zastupnik MILORAD PUPOVAC, ocijenio je da se HRT kao javni servis nalazi više u prošlosti, nego što ide ka budućnosti. Ustanovio je da uočava propadanje televizije te ne vidi modernizaciju, već samo bitku oko plijena.

Sjednica saborskog Odbora na kojoj je predloženo razrješenje Kazimira Bačića (Foto: Patrik Macek/PIXSELL)

— Bitku vode crkva, tajne službe, političke stranke i sitni mešetari. To nije javni servis, to je plijen za različite interese. Kako tehnološki, programski i obrazovno osuvremeniti HRT? Kako učiniti da novinarska profesija drži do sebe, da ima znanje, vještine da ne prolazi kurseve, nego ozbiljno obrazovanje? Toga nažalost nema. Čast iznimkama, pojedinim programima i emisijama, ali to ne čini HRT ozbiljnom televizijom – ocijenio je Pupovac.

Osim toga, rekao je, zna se da ni financijsko stanje na HRT-u nije dobro, a ne zna se kako se troši novac. On smatra da se modernizacija ne može provesti dok se vode bitke oko toga tko će biti na kojoj poziciji.

— Nije Kazimir Bačić kriv što se našao na toj poziciji. Krivi su oni koji tamo rade i krivi smo mi koji smo ga birali. To vrijedi i za mene i zato ni ja, a ni moj Klub, neće podržati sljedećeg koji bude biran, ako ne budemo imali jasan program, jasan profil čovjeka i jasnu strukturu novog rukovodstva HRT-a. Ne radi se samo o ovom čovjeku koji je u ovom slučaju posrnuo, radi se naprosto o nomenklaturi koja je nefunkcionalna i neproduktivna. Nemam ništa protiv socijalizma, ali HRT izgleda kao upropašteno socijalističko poduzeće. Trideset godina upropaštavanja nije transformirano ni u šta bolje, nego se stalno urušava. To treba mijenjati – rekao je Pupovac. Dodao je da mu je žao što njegove riječi slušaju i oni koji drže do svog posla. Kazao je da su oni koji utječu na funkcioniranje javnog servisa i dalje tamo te da su oni zapravo veći problem za HRT, nego Kazimir Bačić koji je sada prošlost.

— Zahvaljujući njihovim unutrašnjim pogađanjima i nagađanjima takav čovjek je mogao doći na mjesto ravnatelja. On ni o financijama, ni o programu nije imao dovoljno znanja. Nije imao ni dovoljno moralno-unutrašnje odgovornosti. Ako hoćemo HRT sačuvati kao javni servis onda se moramo posvetiti ne samo raspisivanju natječaja, iako je to neophodno. Potrebno je napraviti izmjenu većeg broja ljudi koji sudjeluju u oblikovanju onoga što jeste HRT, poslovno, programski i tehnološki i u smislu razvoja javnoga servisa – objasnio je Pupovac.

Mišljenja je da većina javnih servisa u regiji izgledaju bolje nego što izgleda HRT. Naglasio je da zastupnici u Saboru trebaju razmisliti da li imaju snage svojim političkim odlukama transformirati HRT.

— Agoniju kroz koju taj medij prolazi, nitko od nas ne bi trebao podržavati. Znam niz premijera koji su htjeli uništiti HRT, uključujući i onog koji danas govori o Yutelu, pogodujući privatnim interesima – rekao je Pupovac, misleći na aktualnog predsjednika Hrvatske ZORANA MILANOVIĆA.

Zaključno je kazao da će Klub SDSS-a podržati zaključke Odbora za informiranje, informatizaciju i medije. No dodao je da će o svemu drugom skrupulozno sudjelovati u raspravi te višestruko razmisliti što će podržati.

— Još jednu odluku koja će voditi u pravcu urušavanja javnog servisa sasvim sigurno nećemo podržati – zaključio je Milorad Pupovac.

■ Anja Kožul

Prijedlog Zakona o civilnim stradalnicima Domovinskog rata uzburkao duhove

Iskorak za žrtve

Zakon o civilnim stradalnicima Domovinskog rata, čiji je prijedlog upravo u saborskoj proceduri, Documenta i SNV smatraju velikim i pozitivnim iskorakom, ali neki zastupnici nastoje spriječiti, kako kažu, 'izdaju nacionalnih interesa'

Predstavljanje kampanje 'Pravda za žrtve'

NEKOLIKO dana prije nego što je trebao biti usvojen u Saboru, prijedlog Zakona o civilnim stradalnicima Domovinskog rata uzburkavao je duhove. Dok u Documenti – Centru za suočavanje s prošlošću i SNV-u ističu da je Zakon, iako ne rješava sva pitanja, ipak velik iskorak naprijed u borbi za ostvarivanja prava civilnih žrtava pa stoga pokreću medijsku kampanju, saborski zastupnik Domovinskog pokreta STIPO MLINARIĆ naziva ga 'izdajom nacionalnih interesa' i želi spriječiti njegovo donošenje. Pritom naravno širi strah da će ovim Zakonom navodno biti 'izjednačene žrtve i agresori'.

— Točan broj civilnih žrtva rata još nije poznat, a tek manji broj njih ima status na temelju kojeg ostvaruju određena socijalna prava. Do sada su ta prava regulirana Zakonom o vojnim i civilnim invalidima rata, koji je već 12 puta mijenjan. Unatoč brojnim izmjenama, i dalje nisu bili obuhvaćeni svi civilni stradalnici, niti su prava bila prilagođena potrebama populacije. Prošla Vlada namjeravala je donijeti novi zakon, ali je zbog političkih strasti i lomova na političkoj sceni uspjela donijeti samo Zakon o žrtvama ratnog silovanja i nije imala snage krenuti u izradu novog – naglasio je EUGEN JAKOVČIĆ iz SNV-a prilikom nedavnog predstavljanja Documentine kampanje nazvane 'Pravda za žrtve'.

— Zakon nije savršen, ali odgovara na pitanja vezana uza žrtve u logorima te uz porodice ubijenih i nestalih – kazala je VESNA TERŠELIČ iz Documente i ukazala na primjere KATARINE BEŠLIĆ iz Petrinje, MARICE ŠEATOVIĆ iz Novske i IVE RADIĆ iz Vukovara koje su ostale bez članova obitelji, ali nikada nisu dobile odštetu niti je za te zločine itko odgovarao.

— Njih tri od 1991. i 1992. godine traže pravdu i bore se za istinu, sve kako bi krivci bili kažnjeni. Marica Šeatović je tužila Hrvatsku da bi je umjesto satisfakcije dočekalo plaćanje sudskih troškova koji su odbijani od njezine mirovine, a Katarina i njezin brat su nakon sporova izgubljenih u Hrvatskoj kakvu-takvu zadovoljštinu dobili tek na Evropskom sudu za ljudska prava. Sudski postupci nisu doveli do kažnjavanja počinitelja – rekla je Teršelič, ističući da sadašnji prijedlog Zakona ostavlja širok prostor za javnu raspravu o pripadajućem pravilniku kojim bi se otklanjali problemi.

— Pitanje je kako će se određivati status civilnih žrtava rata ili hoće li uz dokumentaciju o ozljedama i oštećenjima, koju nemaju sve civilne žrtve, biti uvažena i svjedočenja – rekla je ona, zapitavši i koliko je zapravo civilnih žrtava rata.

— Službeni broj je 9.333, ali je Documenta u svojim istraživanjima došla do 20.197 registriranih žrtava. Zakon je prilika da se prikupe podaci i objavi službeni broj ubijenih, ali i da se poboljša evidencija i njih i stradalih na druge načine, od ranjavanja i silovanja do gubitaka drugih prava. Nažalost, nisu uključene žrtve terorističkih akata čije su kuće izvan područja ratnih djelovanja minirane iako oni sami nisu stradali. Otvoreno je i pitanje što s onima koji su bili u logorima Hrvatskog vijeća obrane u Bosni i Hercegovini te pitanje otpisa parničkih troškova za sve koji su od 2004. tužili Hrvatsku i izgubili te sporove. Ovaj zakon je civilizacijski iskorak. Nadam se da će ga podržati Sabor i hrvatsko društvo u cjelini – istaknula je, pozivajući medije da o Zakonu informiraju javnost.

— Ovom kampanjom mi želimo unaprijediti prava civilnih žrtava, ali neki drugi svojim istupima čine suprotno. Za mene su sve civilne žrtve rata braća i sestre, a borba za njihova prava je temelj dugogodišnje suradnje Documente i SNV-a – istaknuo je predsjednik SNV-a MILORAD PUPOVAC.

— Dugi niz godina žrtve nisu imale isti status i nisu mogle ostvariti prava zbog prestrogih uvjeta, počev od članova porodica nestalih koji nisu proglašeni mrtvima ili djece koja nisu mogla biti žrtve iako su im stradali roditelji. Žene poput Marice Šeatović nisu mogla biti žrtve rata jer je pravosuđe loše radilo, a mnogima je položaj otežan ukidanjem tzv. opskrbnine. Ni sadašnjim prijedlogom Zakona nisu zadovoljena sva naša očekivanja, jer smo željeli da još neka pitanja budu uvrštena, da se izbjegnu opća

Službeni broj poginulih je 9.333, ali je Documenta u svojim istraživanjima došla do 20.197 registriranih žrtava. Zakon je prilika da se prikupe podaci i objavi službeni broj ubijenih, kaže Vesna Teršelič

Tko su Katarina, Marica i Iva

Podsjetimo, KATARINA BEŠLIĆ uspjela je uz propusnicu otići iz Petrinje, ali su njezini roditelji, prije rata ugledni zubari, nakon tri mjeseca zatočeništva u podrumu, 6. januara 1992. odvedeni i ubijeni zato što su bili Hrvati. U Petrinji je inače zabilježeno više od 250 civilnih žrtava rata. MARICA ŠEATOVIĆ iz Novske bori se za pravdu vezanu uz ubojstva svog muža MIHAJLA, komšija MIŠE i SAJKE RAŠKOVIĆ te LJUBANA VUJIĆA: premda nenaoružani civili, ubijeni su stoga što su Srbi, a za zločin nitko nije odgovarao. Štoviše, Marica je morala platiti troškove pokrenutog sudskog postupka. Ta žena i danas vodi borbu za istinu i pravdu, kao predsjednica udruženja Protiv zaborava.

IVA RADIĆ još traži svog oca MILANA MIJU RADIĆA, invalida koji je u novembru 1991. odveden iz vukovarskog Veleprometa prema Negoslavcima, gdje mu se gubi svaki trag. Njezin tata je bio Hrvat oženjen Srpkinjom, a odveli su ga pripadnici srpskih paravojnih jedinica. Uprava za zatočene i nestale lani je još vodila postupke vezane uz ukupno 1.869 neriješenih slučajeva nestalih i smrtno stradalih osoba, od čega se 525 odnosilo na nestale i na silu odvedene ljude s područja Vukovarsko-srijemske županije, odnosno na 386 nestalih u samom Vukovara.

Godišnjica rođenja našeg najvećeg naučnika

Dodijeljena priznanja VSNM-a Bjelovarsko-bilogorske županije i Daruvara

mjesta i prilike za arbitriranje. U tome nismo uspjeli, ali smo postigli druge stvari – kazao je Pupovac i podsjetio da je u službenom broju od 9.333 poginule osobe, udio civila 43,3 posto te da bi taj postotak bio još viši kad bi se razmatrao broj žrtava iznad dvadeset tisuća. Upozorio je na one čije su kuće uništavane po gradovima a od

Odlučili smo da žrtve dobiju riječ – Andrej Korovljev (Foto: Tomislav Miletić/PIXSELL)

kojih država očekuje da sami plate raščišćavanje razrušene imovine za koju nisu dobili ni kune odštete. Stoga bi im barem te troškove trebalo otpisati.

— Oni koji na bilo koji način žele kontaminirati Zakon tako što će isticati etničku pripadnost žrtava te spominjati SNV i Documentu ne govore o meritumu ni pravu žrtava, samo o etiketama s ciljem diskriminacije žrtava. Iako nas one ne bi trebale dijeliti – rekao je Pupovac, ponavljajući da je Zakon veliki iskorak prema naprijed.

ANDREJ KOROVLJEV, autor videospotova kampanje 'Pravda za žrtve', podsjetio je da se prošla Documentina kampanja temeljila na prikazu žrtava koje su u kameru šutjele onoliko sekundi koliko su godina čekale obeštećenje za svoju patnju.

— Sad smo odlučili da žrtve dobiju riječ, odnosno da govore o svojoj tragediji. Snimili smo tri intervjua, a iz njih su nastali spotovi – rekao je. O svemu se oglasilo i Ministarstvo branitelja, ocijenivši u svom priopćenju da se nekim reakcijama na prijedlog Zakona ponovno podiže medijska prašina i uznemiravaju žrtve.

— Svjedoci smo sve intenzivnijih i bezobzirnijih napada na Zakon, baziranih na neutemeljenim tvrdnjama i lažima kojima se javnost sustavno pokušava dezinformirati i obmanuti. Izostanak političke mudrosti kod Stipe Mlinarića vidljiv je u neprepoznavanju klasične provokacije i zamjene teza. Iako je Zakon vrlo jasan i detaljan, nedostaje volje za njegovo razumijevanje i ispravno tumačenje, pa neki vide odredbe koje ne postoje, dok drugi manipulativno tumače inače nedvosmislene odredbe – ističe se u priopćenju. Ipak, Ministarstvo Documentinu medijsku kampanju ne tumači kao podršku Zakonu.

— Ratna stradanja pretrpjele su brojne obitelji, međutim ovaj Zakon jasno propisuje uvjete, postupak i dokaze za ostvarivanja prava civilnog stradalnika. Taj će se status utvrđivati u upravnom postupku za svaku pojedinu osobu te spotove u režiji Documente smatramo tendencioznima u smislu ostvarivanja statusa i prava iz Zakona – stoji u priopćenju.

■ Nenad Jovanović

Tesli u čast

Polaganjem vijenca ispred spomenika u Zagrebu obilježena je 165. godišnjica rođenja naučnika

DELEGACIJA u kojoj su bili predsjednik i generalni sekretar SNV-a MILORAD PUPOVAC i SAŠA MILOŠEVIĆ, predsjednik 'Privrednika' NIKOLA LUNIĆ te predsjednik Antifašističke lige Hrvatske ZORAN PUSIĆ, položila je vijenac ispred spomenika Nikoli Tesli u centru Zagreba, obilježivši tako 165. godišnjicu rođenja svjetski slavnog naučnika. Ove godine u Zagrebu i drugim gradovima više organizacija i udruženja obilježilo je godišnjicu rođenja Nikole Tesle i Dan Nikole Tesle – dan znanosti, tehnologije i inovacija u RH. Tako je u organizaciji udruženja 'Nikola Tesla – Genij za budućnost' od 9. do 12. jula održana tradicionalna manifestacija 'Tesla & friends',

Zoran Pusić i Milorad Pupovac polažu vijenac

u okviru koje je kod Teslinog spomenika organiziran performans 'Tesline golubice'.

Manifestacijom 'Tesla Power of Lights' godišnjica je 10. jula obilježena i u Gospiću, gdje je prije nekoliko mjeseci ponovo postavljen Teslin spomenik, rad Frana Kršinića, ali ne u centru grada gdje je prije 29 godina bio miniran. Tim povodom Memorijalni centar Nikola Tesla u obližnjem Smiljanu svim posjetiocima omogućio je besplatan ulaz.

U večernjim satima 10. jula, na dan kad je prije 165 godina rođen poznati svjetski naučnik i izumitelj NIKOLA TESLA, u Vlaškoj ulici u Zagrebu, antikvarijat Crveni Peristil i akademski kipar PERO JELISIĆ zajedničkom akcijom simbolički su obilježili njegov rođendan postavljanjem jedne od brojnih autorovih Teslinih skulptura. Brojnim poštovaocima Tesle i umjetnosti, ispred spomenika su se obratili historičar umjetnosti FEĐA GAVRILOVIĆ i sam autor.

— Tesla je praotac današnjeg vremena u kojem se sve temelji na komunikaciji koja čini cjelinu današnjeg svijeta. Kao takav bio je vrlo inspirativan za Jelisića koji cijeli svoj život interpretira njegov lik. Ovdje na ulici izložena je jedna skulptura, dok su brojni drugi Jelisićevi radovi posvećeni Tesli izloženi u njegovom ateljeu – rekao je Gavrilović.

— Moje skuplture vezane su uz Teslu za kojeg smatram da je povezan sa svemirom, a ta se veza osjeća u svim mojim brojnim skicama i skulpturama – naglasio je Jelisić. Galerija 'Nikola Tesla – astralni geniji' nalazi se u Vlaškoj 87 u krugu sadašnje Muzičke škole, odnosno nekadašnje Vojne bolnice, gdje se mogu vidjeti sve varijante djela koja je Jelisić posvetio Tesli. Galerija se može razgledati cijelo ljeto, svaki radni dan od 18 do 20 sati.

■ N. J.

Priznanja zaslužnima

Priznanja su primili Savo Orozović, Milan Bobić, Saša Lukić i Gordana Ćetković

VIJEĆA srpske nacionalne manjine Bjelovarsko-bilogorske županije i Grada Daruvara, uz daruvarski pododbor 'Prosvjete', 10. jula organizirali su edukativnu radionicu za djecu u manastiru Pakra. Nakon liturgije koju je služio u manastirskoj crkvi posvećenoj Vavedenju Presvete Bogorodice, sveštenik LUKA BOSAN održao je djeci predavanje o historijatu doseljavanja Srba u ove krajeve, proveo ih kroz manastirsko zdanje i upoznao s historijom manastira. Predsjednik županijskog Vijeća DARKO KARANOVIĆ je dodijelio priznanja 'Pavle Solarić' zaslužnim pojedincima i institucijama koji svojim dugogodišnjim radom čuvaju kulturu, vjeru, tradiciju i zdušno rade na očuvanju opstojnosti Srba u ovim krajevima. Priznanja su primili SAVO OROZOVIĆ iz Batinjana, MILAN BOBIĆ iz Grubišnog Polja, SAŠA LUKIĆ iz Daruvara te GORDANA ĆETKOVIĆ iz Velike Pisanice u ime kojih se zahvalio MILAN BOBIĆ. Uslijedilo je takmičenje u kojem su djeca pokazala svoje vještine u skakanju u vreći i nošenju jajeta u žlici, a stariji su se okušali u bacanju kamena s ramena.

Okupljanje u manastiru Pakra

— Kako županijsko Vijeće zbog epidemije korone ni lani ni ove godine nije obilježilo Đurđevdan kao svoju slavu, u suradnji s 'Prosvjetom' organizirali smo i druženje članova i aktivista kojim bi se ne neki način nadomjestilo propušteno – rekao je za Novosti DARKO KARANOVIĆ.

— Pozvali smo sve predsjednike VSNM-ova i aktivne članove 'Prosvjete', prije svega iz Daruvara, Garešnice i Grubišnog Polja, ali i znatan broj naših sunarodnjaka koji nam pomažu u organizaciji naših manifestacija – rekao je Karanović, dodavši da su skupu također prisustvovali zamjenik župana Požeško-slavonske županije NIKOLA IVANOVIĆ i predsjednik VSNM-a Lipik DARKO DERENJ. Karanović je pohvalio Sašu Lukića, Srđana Bojčića, Peru Radosavljevića i Željka Stjepanovića koji su uz pomoć kolega, nekoliko dana ranije proveli radnu akciju kako bi stvorili preduslove za druženje

■ N. J.

Одржани даруварски Дани српске културе

куд ‘Васо Ђурђевић’ из Бршадина обиљежио 40. годишњицу рада

Предавања, радионице, школа ћирилице

вснм Дарувара и скд Просвјета по други пут су успјешно организирали Дане српске културе

Другу годину заредом, Вијеће српске националне мањине Града Дарувара и Српско културно друштво Просвјета врло успјешно су у том граду организирали Дане српске културе. Манифестација је отворена у понедјељак 5. српња у Друштвено-културном центру, предавањем ‘Из повијести Срба даруварског краја’. повјесничара, др.сц Филипа Шкиљана. Посјетитељи су имали прилике сазнати низ занимљивих детаља о доласку Срба у Дарувар и околицу, њиховој борби за опстанак, одржавању, градњи, рушењу, поновном подизању храмова те њиховој судбини у новијој повијести, али и данашњем стању.Након успјешне прошлогодишње радионице калиграфије Звјездане Драшнер организатори су се због великог интереса одлучи поновити ово догађање. И нису погријешили јер је и овог српња била окупирана од великог броја дјеце која су, у простору Српског културног центра Изидор Добровић, због епидемиолошких мјера радила у групама. У истом простору одржане су Радионица анимације за дјецу школског узраста, коју је водила Татјана Бјелајац Радука те Мала школа ћирилице за дјецу школског узраста коју је водила Рада Божић.

Промовирана је и књига ‘Затурена писма’, одвјетника, писца и члана Жупанијског вијећа српске националне мањине Радована Дожудића. Ријеч је заправо о збрци есеја у форми писама које аутор упућује познатим културно-повијесним личностима, ликовима ове књиге, у којима се осврће на повијесна збивања и обиљежја култура из којих су произашле.

— Помно описане слабости различитих слојева друштва из тадашњих земаља с лакоћом се приближавају садашњости тако да читатељ има осјећај близине тих збивања. Доживљава се спој прошлости и садашњости и осјетилно опажа пресликавање онога што је некада било на садашњи тренутак па онај тко чита може увјерљиво проживјети поруке из садржаја. Дапаче, може себе препознати у описаним ликовима и догађајима, видјети неке сличице из свога дјетињства или дјетињства својих родитеља и препознати се као једну од особа која лута кроз затурена писма – записала је у предговору и рекла на промоцији рецензентица, професорица Радмила Франтал.

Дожудић је рођен 1956. године у Загребу, али себе сматра Грубишнопољцем јер, према властитом исказу, ‘човјек се рађа на мјесту одакле сеже прво сјећање’, а данас живи у Бјеловару и Чазми. И ове године све су садржаји били врло посјећени, а у публици нису били само припадници српске националне мањине, него и сви заинтересирани који су жељели научити нешто ново.

■ Горан Газдек

Промоција књиге Радована Дожудића

‘Васин’ рођендан

Куд ‘Васо Ђурђевић’ из Бршадина 10. јула обиљежио је 40. годишњицу рада и постојања. Тим поводом организиран је свечани концерт уз наступе фолклорних друштава куд ‘Коријени Буковице’ из Ервеника, куд ‘Бранислав Нушић’ из Борова, Ансамбл народних игара из Вуковара и куд ‘Мославина’ из Гарешнице као дио тамошњег пододбора ‘Просвјете’ уз солисticу Милицу Јовић из Бршадина.

Организирани су изложба старог ловачког оружја, смотра дјечјег културног стваралаштва и турнир у одбојци на пијеску, док је Ловачко друштво из Бршадина у свом простору осигурало ловачки чобанац за све учеснике и посјетиоце. Након одбојкашког финала, услиједио је фолклорни наступ уз представљање фолклорних игара из Срема, Босилеграда, Врањског поља, Шумадије и Ужица, а присутне је посебно одушевио игроказ куд-а ‘Коријени Буковице’ с извођењем буковичке свадбе старе 320 година.

По завршетку програма домаћин је приказао кратки документарни филм попраћен фотографијама с наступа и кратком причом о 40-годишњем путу и раду домаћег куд-а. Учесници програма заједнички су се сликали код споменика народном херојy нор-а Васи Ђурђевићу, чије име домаћи куд поносно носи.

Манифестацији су присуствовали предсједник зво-а и дожупан Вуковарско-сремске жупаније Срђан Јеремић, генерални секретар Просвјете Слободан Живковић и начелник опћине Трпиња Мирослав Палић.

■ Н. Ј.

куд Васо Ђурђевић (Фото: Фејсбук)

ИНФО

Чеси, Роми, Македонци, Мађари и Срби у колу

Прошле суботе, у амфитеатру беломанастирског Етнолошког центра барањске баштине, који функционира као својеврсна љетна позорница, одржан је шести по реду фолклорни концерт под насловом ‘У колу са пријатељима’ у организацији беломанастирског Српског куд-а ‘Јован Лазић’ и уз техничку помоћ Центра за културу Града Белог Манастира.

Заједничка слика свих учесника фолклорног концерта у Белом Манастиру

Према ријечима предсједнице скуд-а Светлане Пешић, ранијих година тај је концерт био организиран око Ђурђевдана, а прошле године је и отказан због епидемије изазване коронавирусом. Термин му је и ове године био помакнут због епидемиолошких мјера, а концерт је одржан на отвореном уз мјерење температуре и евиденцију свих посјетилаца.

На концерту су, уз домаћи скуд ‘Јован Лазић’, наступила још четири куд-а националних мањина из Хрватске: Ческа обец Бјеловар, осјечко Македонско културно друштво (мкд) ‘Браћа Миладиновци’, Ромски ресурсни центар из Дарде и мађарски куд ‘Чардаш’ из Сузе. Овај пут није позван ни један куд из неке друге земље јер се у вријеме припреме концерта није могло знати да ли ће такво гостовање уопште бити могуће.

У сат и пол програма, куд-ови су у осам кореографија приказали велико шаренило и богатство својих националних ношњи, боја, плесних корака, ритмова, мелоса и пјесме, какво се може видјети само кад на једном мјесту, у пријатељској атмосфери, наступају припадници пет различитих националних мањина. Зато нас не изненађује одушевљење публике која је све изведбе испратила громогласним и дуготрајним аплаузима.

Концерт је завршен уручивањем захвалница учесницима и заједничким сликањем на позорници, која је дјеловала премалом кад су се сви окупили, а потом су се сви фолклораши спонтано ухватили у коло уз звуке популарне ‘Шоте’.

■ Јован Недић

За паметну Славонију и Барању

Особито је важно отварање радних мјеста јер свако радно мјесто значи останак обитељи у овим покрајинама

У четвртак и петак осмог и деветог јула ове године, у Осијеку су одржане двије конференције посвећене паметном развоју Осјечко-барањске жупаније (ОБЖ) и шире регије. Прво је у организацији Хрватске удруге послодаваца (ХУП) у Хотелу Осијек одржана почетна конференција под називом ‘Паметан и одржив развој Славоније и Барање’. Конференција је отворена презентацијом проф. др. сц. Славице Сингер о наведеној теми, а потом је о томе одржана и панел-расправа.

— Паметан и одржив развој Славоније и Барање потиче и Осјечко-барањска жупанија. Особито је важно отварање радних мјеста јер свако радно мјесто значи останак обитељи у Славонији и Барањи. Као Жупанија помажемо конкретним пројектима, од иновација и разних цертифицирања до изградње бројних објеката који директно служе подузетницима – рекао је замјеник жупана Јосип Милетић.

Сутрадан је на осјечком Факултету агробиотехничких знаности одржана конференција ‘Паметна села – нови ЕУ-концепт развоја руралне заједнице’, коју су заједнички организирали ОБЖ и заступник у Европском парламенту доц. др. сц. Томислав Сокол. На конференцији је судјеловала и Локална акцијска група Барања из Белог Манастира.

О ЕУ концепту Паметна села уводно је говорио заступник у ЕУ-парламенту Франц Боговић, а заступник Сокол о концепту Паметних села као средству развоја руралних подручја. О доброј пракси руралног развоја Осјечко-барањске жупаније говорио је Славко Марјанчевић, прочелник Управног одјела за рурални развој ОБЖ.

Како је речено на конференцији, ОБЖ је препознала важност новог концепта развоја руралних подручја ‘Паметна села’ те је у сврху потицања, едуцирања, подизања свијести и активирања свих локалних фактора подузела низ активности, између осталог расписан је и јавни натјечај за додјелу награда за израду пројектних идеја.

■ Јован Недић

Славонија и Барања имају што понудити

Пројект о Крајини

Крижевачко ликовно љето, одржано трећи пут заредом, показало се као вриједна манифестација у организацији Градског музеја Крижевци. Богат програм, презентације и гости, на ову манифестацију привлаче све више посјетитеља. Ликовно љето је ликовни и едукативни програм који укључује стваралаштво креативних Крижевчанки и Крижевчана, који се аматерски или професионално баве ликовним изричајем те његују културу стваралаштва.

У атрију Ликовне галерије Градског музеја Крижевци, представљен је тако пројект Bulwark of Europe, који се бави проучавањем ране фазе Хрватске и Славонске Војне крајине од средине 16. стољећа до консолидације на Сабору у Бруку на Мури 1578. године. Циљ пројекта је приближити Војну крајину широј публици на занимљив и интерактиван начин.

Скуп је почео пригодним поздравом равнатељице Градског музеја Крижевци Тее Хатади, а након ње пројект је представио студент Дино Хорват. Он је објаснио како је идеја пројекта започела у склопу колегија Увод у истраживачки рад, носитељице проф. др. сц. Наташе Штефанец. У свом излагању навео је како је група студената транскрибирала и обрадила за сада најранији познати крајишки попис (Кригштат) из 1556. године, писан њемачком готицом. За потребе пројекта израђене су пратећа интерактивна карта Војне крајине (1556.), пратећа таблица с подацима и уводни текст те обрађене најважније особе и утврде које попис спомиње.

— Изложба од 10 плаката је замишљена у три цјелине. Прва укратко презентира основне циљеве пројекта те пружа увид у околности хрватско-славонског војнокрајишког простора у 16. стољећу. Друга на примјеру четири утврде (Градец, Каптол, Сењ/Нехај и Коњшчина) показује могућности 3Д реконструкција и дигиталних приступа у оквиру хисториографије. Задња цјелина приказ је веб-странице пројекта те активности на друштвеним мрежама – рекао је Дино Хорват.

■ З. Витановић

Веб страница посвећена пројекту

ИНФО

Фестивал ‘Крлежа и Дуга Ријека’

Трећи Фестивал ‘Крлежа и Дуга Ријека’ од 7. до 10. јула одржан је у Дугој Ријеци и Копривници. Организатори ове културно-умјетничке манифестације и ове године били су Подравско-пригорски огранак Друштва хрватских књижевника и копривничка умјетничка организација ‘Артикулација’.

У склопу Фестивала судионици су посјетили Дугу Ријеку и Крлежине локалитете, повјесничар Хрвоје Петрић одржао је излагање на тему ‘Некадашња и Крлежина Дуга Ријека’ док су о славном писцу говорили још Денис Перичић, Марио Липовац и Марио Колар. У селу Дуга Ријека двадесетих година прошлога вијека, живио је и радио знаменити хрватски књижевник Мирослав Крлежа. Његова жена Бела радила је тада као учитељица у основној школи. Оно по чему је Крлежа у томе поткалничком крајишкоме мјесту остао посебно упамћен код старијих генерација, била је његова игра са сеоском дјецом. Прије три године, 2018. обиљежено је 100 година од доласка Мирослава и Беле Крлеже у Дугу Ријеку. У посјете Крлежи и Бели долазио је још један великан хрватске књижевности, Аугуст Цесарец.

Други дио програма укључивао је одржавање позоришне представе у дворани ‘Домољуб’ и обилазак изложбе посвећене Крлежи у Музеју града Копривнице. Хисторичар Петрић говорио је о повијесном развоју Дуге Ријеке, наводећи како први спис о насељу датира из 1631. године.

Дуга Ријека је, према њему, била је цивилни простор и спадала је под властелинство Лудбрег, док је на примјер Велики Поганац био дио Војне Крајине. Током излагања навео је и чињенице о кретању броја становника (који су били слободњаци) кроз протекла стољећа. 1760. године је изграђена зидана православна црква иако су у том периоду цркве биле углавном дрвене, а 1848. године је уз помоћ лудбрешког властелинства и пароха изграђена прва школа у којој су се учитељи често мијењали. У почетку је ту боравило око 15 породица, а када је ту боравио Крлежа било је око 400 становника.

■ З. Витановић

Пјесма с поруком

Збор Домаћигости састоји се од активистица из Загреба те имиграната и тражилаца азила. Изводе пјесме с подручја југоисточне Европе и предње Азије

На филмовима, изложбама и музичким наступима богатом 15. Фестивалу толеранције, који се од 1. до 10. јула одржава на језеру Бундек, наступио је и збор Домаћигости под водством Јоване Лукић. Збор његује традиционалне и модерне пјесме с подручја југоисточне Европе и предње Азије, а састоји се од активиста и активистица из Загреба с једне те имиграната и тражиоца азила с друге стране.

Овај пут збор се представио с 12 пјесама, дијелом с подручја БиХ, Хрватске и Србије, дијелом афганистанских, арменских и грузијских пјесама које су научили од својих колега који су у међувремену окушали срећу у другим земљама Уније. Нашле су се ту и пјесме ЕКВ-а те музика из тв серије 'Бољи живот', што је изазвало весеље међу предратним кадровима у публици којима су и ЕКВ и 'Бољи живот' остали у добром сјећању. Није изостала ни пјесма 'Ај, русе косе, цуро имаш' коју пјева и својата најмање десет нација, од Турака и Арапа до Бугара, Хрвата и Срба, а чија се мелодија као рефрен пјесме 'Распућин' нашла и на репертоару групе 'Бони Ем'.

— Овај збор постоји како би симболички омогућили гостима, односно избјеглицама који су у Хрватској затражили азил, да постану домаћи, односно да се интегрирају у друштво, а све то кроз

Директорица Фестивала толеранције Наташа Поповић (Фото: Патрик Мацек/PIXSELL)

стапање и размјену музичких култура и традиција – рекла је Јована.

Чланице збора изразиле су задовољство што им је омогућен дужи наступ јер обично пјевају четири или пет пјесама, а пале су и похвале на рачун озвучења. Све то дало је разлог и за аплауз публике. Задовољство наступом није скривала ни директорица Фестивала Наташа Поповић која је у изјави за Новости нагласила да је тим концертом, оним тко пјева и оним што се пјева, пружен допринос идејама толеранције, мултикултуралности и људских права.

— Досадашњи ток Фестивала, усмјереног према мањинама и људским правима, врло је успјешан. Наравно, нит водиља и овогодишњег издања је очување сјећања на Холокауст и људска права. Ове године смо појачали глазбени програм, јер је идеја била да кроз глазбу комуницирамо о људским правима о чему свједочи избор глазбеника. С друге стране, настојали смо привући што више људи на филмове, што се показало као добра формула. Концерти су пуни, а филмови су јако добро посјећени. Јако смо задовољни, посебно реакцијама публике – рекла је Поповић. Изразила је очекивање да ће Фестивал допринијети порасту толеранције у друштву.

— Да то не сматрамо, не би га ни радили. Добро да се људи, макар сличних мишљења, окупљају и упознају јер једино заједно можемо омогућити промјене, поготово што смо свједочили нападима на судионике овогодишњег Загреб Прајда, први пута након скоро десет година – рекла је Поповић. Нагласила је уједно подршку иницијативи коначне забране усташког знаковља и поздрава.

— Ми на томе својим активностима годинама радимо и на то смо фокусирани. Такве се ствари морају забранити, осудити и санкционирати, али најважнија је едукација како не би добивали младе људе који не знају што значи тај поздрав. Или још горе, знају па га користе као израз револта, тако да улази у мејнстрим. Годинама говоримо како се запушта едукација и сада се види што добивамо као резултат – рекла је Поповић.

Као најупечатљивије навела је норвешки филм 'Издани' о искуствима жидовске породице из Норвешке која с осталима завршава у Аушвицу, али и свјетску премијеру филма 'Скривено дјетињство: Веснина прича', причу о мајци и кћерки, Еви и Весни Домани које су једине од њихове шире породице преживјеле терор усташкога режима и Независне Државе Хрватске. У вријеме формирања НДХ Ева је имала 21 годину, а Весну је родила неколико седмица касније.

Поповић је нагласила да је од 51 филма, њих 45 први пут приказано у Хрватској. Осим у амфитеатру на језеру бројни филмови приказани су у шуми у оквиру парка. Уласци на сва догађања били су слободни.

■ Н. Ј.

Збор Домаћигости у акцији

Stogodnjak (590)

16. 7. – 23. 7. 1921: političar Milorad Drašković, ministar u više koalicijskih vlada, jedan od tvoraca Obznane kojom su komunisti stavljeni izvan zakona, hladnokrvno je ubijen 21. srpnja u gradskom parku u Delnicama. Dok je sjedio na klupi sa svoje dvoje malodobne djece, na njega je iz neposredne blizine iz revolvera pucao 25-godišnji Alija Alijagić, nezaposleni stolarski radnik iz Bijeljine. U Draškovića je ispalio dva hitca i na mjestu ga usmrtio. Nakon toga je pokušao pobjeći, ali su ga sustigla dvojica žandara i jedan policijski detektiv koji su čuvali Draškovića, razoružali ga i odveli u zatvor u Delnicama. Tu je atentator dao i prvi iskaz, rekavši uz ostalo: 'Doputovao sam u Lokve još u ponedjeljak i to s izričitom nakanom da ubijem ministra Draškovića. Na to me je nagovorio Rodoljub Čolaković, student trgovačke akademije u Zagrebu, također rodom iz Bijeljine. Došao sam u Zagreb 4. ovog mjeseca i tu se susreo s Čolakovićem. Za ministra Draškovića otprije nisam znao kako izgleda, ali mi je Čolaković kazao da nema lijevo oko. Čolakoviću sam se potužio kako sam u Zagrebu pokušao naći posao, ali kako mi nije uspjelo. On mi je na to rekao da su tome krivi Obznana i ministar Drašković, pa me nagovorio da ga ubijem. Obećao mi je nabaviti oružje i dati novac za putne troškove. Kad smo razgovarali o atentatu uvijek smo bili sami. Posljednji put susreli smo se 17. ovog mjeseca u Čolakovićevom stanu u Zagrebu. Tada mi je dao 300 dinara i podučio me kako se puca iz revolvera. Potom sam, po Čolakovićevom savjetu, otputovao u Lokve...Na sam ovaj dan odmah sam otišao u park i sjeo na klupu. Oko 10 sati stigao je ministar Drašković s dvoje djece. Prepoznao sam ga jer nije imao lijevo oko. Nekoliko časaka kasnije prišao sam mu, iz džepa izvadio revolver i pucao. Onda sam pokušao pobjeći, ali su me žandari i detektiv, nakon što su me ranili u glavu, odmah uhvatili...' Još istoga dana u Zagrebu je uhapšen i Rodoljub Čolaković (21), ali je na saslušanju u policiji porekao bilo kakvu vezu s atentatom.

* u povodu donošenja novog ustava ministar Svetozar Pribićević dao je izjavu novinarima. 'Naš je ustav u pitanju zakonodavstva vrlo elastičan i svaka napredna struja može na zakonodavnom polju primijeniti svoje ideje... Poslije prihvata ustava ne smije biti stranaka koje ne priznaju državu, jer će se protiv njih primijeniti najstrože zakonske mjere. Među nama ne može da bude nagodbi jer smo jedan narod. Ova država nije srpski feud, kao što nije ni hrvatski i niko ne može u ime srpstva ili hrvatstva, već samo u ime sposobnosti, aspirirati na vodeće mjesto u državi. Hrvat ima pravo da zastupa Srbina, kao što Srbin ima pravo da zastupa Hrvata...'

■ Đorđe Ličina

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1126, petak, 16. srpnja 2021.

Trideset godina od osnivanja Srpskog demokratskog foruma

PIŠE Tihomir Ponoš

Za mir i prava Srba u Hrvatskoj

Početkom 1990-ih znatan dio Srba u Hrvatskoj osjećao se politički nepredstavljenim: nisu htjeli da njihove interese artikulira ratoborni SDS, a SDP za to nije bio zainteresiran. Pojavila se potreba osnivanja nove organizacije. Srpski demokratski forum, čiji je osnivački skup održan 13. srpnja 1991. u Lipiku, od početka je imao tri stupa djelovanja: bio je kontrapunkt politici srpskog secesionizma u Hrvatskoj, bio je mirovno orijentiran i protivio se podjeli na ruralne (krajinske) i urbane (izvankrajinske) Srbe

SREDINOM 1991. godine Jugoslavija je bila u stanju raspada. Tu formulaciju 'stanje raspada' upotrijebila je Badinterova komisija u svojem 'Mišljenju broj 1' iz prosinca iste godine, ali bilo je jasno da je Jugoslavija mjesecima prije toga bila u takvom stanju. Slovenija i Hrvatska su 25. lipnja 1991. godine donijele odluke kojima se odcjepljuju od Jugoslavije. Odmah nakon toga izbio je kratkotrajni, desetodnevni oružani sukob između JNA i slovenske teritorijalne obrane. Da se Jugoslavija definitivno raspada moglo se zaključiti i u Rimu, gdje je trajalo Europsko košarkaško prvenstvo, a zbog intervencije JNA u Sloveniji reprezentaciju je za vrijeme natjecanja napustio JURIJ ZDOVC. Oružani sukob u Sloveniji završen je uz diplomatsku pomoć Europske zajednice, odnosno europske trojke (ministri, odnosno diplomati tri države EZ-a: one koja u tom trenutku predsjedava EZ-om, one koja je predsjedavala u prethodnih šest mjeseci i one koja će predsjedavati u sljedećih šest mjeseci). Potpisana je, 8. srpnja, Brijunska deklaracija kojom je taj sukob završio. JNA se obvezala povući iz Slovenije, a Hrvatska i Slovenija su na tri mjeseca zamrznule provedbu svojih odluka o samostalnosti od 25. lipnja, dakle do 8. listopada.

Stanje u Hrvatskoj bilo je veoma teško. Rat u punom opsegu još nije izbio, ali sve je slutilo da događaji vode tome. Hrvatske vlasti suočavale su se s pobunom dijela srpskog stanovništva koje je vodilo i zagovaralo secesionističku politiku i odbijalo pregovore o budućem uređenju Hrvatske i položaju

Izvanredna skupština u povodu 30. godišnjice održana je u Lipiku, gradu u kojem je SDF i osnovan

U Lipiku je te 1991. zaključeno da odmah treba obustaviti sukobe, bezuvjetno uspostaviti mir. Okupljeni su izjavili da su spremni ići među srpski narod kako bi to osigurali

Srba u Hrvatskoj. U srpnju 1991. godine puškaranja i oružani sukobi bili su svakodnevni, ali rat se još nije razbuktao. Za sve one koji su htjeli jugoslavensku krizu razriješiti mirnim putem bila je to posljednja šansa, ne naročito velika, danas se može reći i da njihov optimizam nije bio naročito utemeljen, ali to je bila posljednja, nevelika šansa za mir.

Za Hrvatsku su u to doba dva pitanja bila ključna. Prvo je bilo pitanje njene samostalnosti i suverenosti, a ta su pitanja formalno, ne i realno bila uređena odlukama Sabora od 25. lipnja 1991. godine. Drugo pitanje je bilo ono pozicije Srba u Hrvatskoj. Hrvatske vlasti od ljeta 1990. suočavale su se s pobunom dijela srpskog stanovništva. Međutim, kako se raspadala Jugoslavija, tako se i srpska zajednica u Hrvatskoj (a po popisu stanovništva iz 1991. imala je oko 580 tisuća pripadnika) suočavala s vlastitim raspadom. Pitanje je bilo tko je legitiman pregovarač s hrvatskim vlastima, kako o položaju Srba u Hrvatskoj tako i o poziciji Hrvatske kao samostalne države koja može, ali ne mora biti dio eventualne buduće, realno baš i ne vjerojatne, jugoslavenske zajednice.

Srbi u Hrvatskoj bili su u čudnoj poziciji. Na izborima održanima u proljeće 1990. godine većina Srba svoj je glas dala Savezu komunista koji je svoj naziv dopunio i tako postao SKH-SDP (Savez komunista Hrvatske – Stranka demokratskih promjena). Znatna manjina svoj je glas dala Srpskoj demokratskoj stranci osnovanoj u veljači 1990. godine u Kninu. Ta je stranka pretendirala postati nacionalnom strankom Srba u Hrvatskoj, ali je na izborima osvojila tek pet mandata (od ukupno 351). Međutim, upravo je tu stranku HDZ, nova hrvatska vlast, prihvatio već u kasno proljeće i rano ljeto 1990. godine kao glavnog sugovornika s kojim će se razgovarati o položaju Srba u Hrvatskoj. Dominantnu stranku za koju su Srbi glasali, SKH-SDP, o tome se nije mnogo pitalo, a ni ona nije hitala da se o tome izjasni. Od ljeta 1990. do ljeta 1991. godine SKH-SDP je, poput Jugoslavije, bio u stanju raspada, a SDS je postao tvrda, nacionalistička i secesionistička stranka. Sredinom 1991. godine stanje je bilo takvo da je ratno krilo SDS-a, predvođeno MILANOM BABIĆEM i MILANOM MARTIĆEM, potisnulo onaj dio SDS-a koji jest bio nacionalistički, ali se protivio ratu i prihvaćao je pregovore, a predvodio ga je osnivač SDS-a JOVAN RAŠKOVIĆ. Zastupnici SDS-a nisu bili na konstituirajućoj sjednici Sabora 30. svibnja 1990. godine, a nakon toga su, uz povremene dolaske, uglavnom izbivali iz Sabora. SKH-SDP toliko se raspao da je dio njegovih zastupnika srpske nacionalnosti (ali ne svi srpske nacionalnosti) prestao dolaziti u Sabor. Dijelom su prestali dolaziti zato što su prelazili na radikalne političke pozicije, dijelom zato što su zbog činjenice da žive na područjima u kojima su Srbi većina i koje kontrolira SDS bili pod golemim pritiskom militantnog krila te stranke. Osim toga, srpska zajednica u Hrvatskoj bila je izložena još jednom unutarnjem rascjepu. Ona se počela dijeliti po liniji ruralni Srbi – urbani Srbi, pri čemu su ruralni Srbi većinom živjeli na području koje je kontrolirao SDS i bili su manji dio srpske zajednice u Hrvatskoj, a urbani Srbi većinom su živjeli u gradovima (Zagreb, Split, Rijeka, Osijek, Zadar, Šibenik, Karlovac, Sisak...) koji su bili pod kontrolom hrvatske vlasti i bili su veći dio srpske zajednice u Hrvatskoj.

U takvoj situaciji, već i prije Brionske deklaracije, postavljeno je pitanje tko će predstavljati Srbe u Hrvatskoj i tko će razgovarati i pregovarati s hrvatskim vlastima o budućnosti Hrvatske i položaju Srba u Hrvatskoj. U takvim okolnostima u Lipiku je 13. srpnja 1991. održan osnivački skup Srpskog demokratskog foruma (SDF). Na tom skupu SDF je formiran *de facto*, ne i *de iure* (to će biti u prosincu iste godine u Zagrebu). Znatan dio Srba u Hrvatskoj osjećao se politički nepredstavljenim: nisu htjeli da njihove interese artikulira ratoborni SDS, a SDP za to nije bio zainteresiran. Pojavila se potreba osnivanja nove organizacije. Uoči sastanka u Lipiku održana su barem dva pripremna sastanka. U Zagrebu je održan sastanak na kojem su bili, istina ne svi, predstavnici Srba iz općina u kojima su Srbi većinsko stanovništvo. Drugi sastanak održan je u Karinu. Na njemu su bili DUŠAN STAREVIĆ, tada potpredsjednik vlade SAO Krajine (kasnije 1991. bit će smijenjen), DMITAR OBRADOVIĆ, predsjednik Skupštine općine Vrginmost (zbog njegove mirovne politike 1992. godine likvidirale su ga krajinske vlasti) i MILORAD PUPOVAC, tada predsjednik Lige socijaldemokrata. Razgovor je vođen na terasi Starevićeve kuće, a u jednom trenutku prekinula su ga dva naoružana čovjeka, vjerojatno pripadnici krajinske milicije, koji su došli u kontrolu, da čuju što oni koji nisu bili na cijeni kod ratnog krila SDS-a govore.

U Lipiku su se okupili različiti predstavnici Srba u Hrvatskoj. Bili su među njima izabrani predstavnici, od lokalne do republičke razine, političari koji nisu bili na vlasti, pa ni izabrani u neko predstavničko tijelo, intelektualci bez određenog stranačkog političkog angažmana. Na sastanku su bili Srbi iz SAO Krajine i Srbi koji nisu iz SAO Krajine. Zaključeno je da treba formirati pregovaračku skupinu od ljudi koji predstavljaju srpski narod i osnovati Srpski demokratski forum kao nadstranačku organizaciju. Zaključeno je i da odmah treba obustaviti sukobe, bezuvjetno uspostaviti mir. Okupljeni su izjavili da su spremni ići među srpski narod kako bi to osigurali. Formirana je i pregovaračka skupina koja je trebala osigurati pretpostavke, a zatim i započeti političke razgovore s predstavnicima hrvatskog naroda i Republike Hrvatske. Skupina, koja nikada neće profunkcionirati, bila je veoma raznorodna. U nju su imenovani: JOVAN OPAČIĆ, MILIVOJ VOJNOVIĆ, VELJKO DŽAKULA, Dušan Starević, GORAN HADŽIĆ, KOSTA MIĆOVIĆ, STANKO KORAĆ i Milorad Pupovac. Na sastanku u Lipiku bio je i osnivač i predsjednik SDS-a Jovan Rašković. Iz njegovih izjava bilo je jasno da se u SDS-u dogodio raskol, a iz zbivanja na terenu da je Rašković onaj koji ubrzano gubi moć i utjecaj. Rašković je novinarima izjavio da je spreman pregovarati, da su i hrvatska država i Krajina činjenice, ali i da vodeći krajinski ljudi zbog ratobornosti i sile nisu u stanju pregovarati. Izrijekom je apostrofirao Milana Babića, tada predsjednika vlade SAO Krajine. Rašković je zaključio da 'gospodin Babić vjerovatno spada u one ljude koji više cijene autoritet vlasti i sile', a za sebe je zaključio da više cijeni autoritet duhovnosti. Predložena deklaracija o interesima i pravima srpskog naroda u Hrvatskoj te postupcima njihova ostvarivanja, koja je trebala poslužiti kao platforma za pregovore s hrvatskim vlastima, nije usvojena. U svom je izvještaju Hina navela da je Rašković rekao da je neusvajanje posljedica prethodnog dogovora da se deklaracija usvoji isključivo konsenzusom.

U prijedlogu deklaracije prvi zahtjev je zaustavljanje sukoba, odnosno 'povećanja konfliktnosti'. Konflikt treba razriješiti mirno i demokratski, a u uvodnom je dijelu navedeno i da posebno treba uvažavati interese hrvatskog naroda. Definirana su tri interesa srpskog naroda u Hrvatskoj. Prvi je da sa svima živi u miru i slozi, na osnovu uzajamnog uvažavanja i priznavanja. Drugi je da u etničkom i kulturološkom smislu ostane dio jedinstvenog nacionalnog korpusa u Jugoslaviji. Treći je da vodi računa o svojim etničkim i kulturnim posebnostima, ali tako da uvijek ima na pameti kulturno zajedništvo i veze s ostalim narodima, posebno hrvatskim. Nakon ciljeva definirana su i prava Srba u Hrvatskoj. Na prvom je mjestu navedeno pravo srpskog naroda u Hrvatskoj da odlučuje u kojoj i kakvoj državi želi živjeti, pri čemu se u tome rukovodi ograničenjem koje proizlazi iz istog takvog prava svakog drugog naroda. Drugo je pravo da u dogovoru s hrvatskim narodom postigne konstitucijsko rješenje Hrvatske i njenog odnosa prema ostalim jugoslavenskim republikama. Treće je pravo insistiranje na takvoj organizaciji vlasti u Hrvatskoj koja bi vodila računa o nacionalnim, tradicijskim i razvojnim interesima i koja bi uvažila volju srpskog naroda o mogućoj teritorijalno-političkoj autonomiji u Hrvatskoj. Kao posljednje pravo navedena je kulturna autonomija u mjeri koja je potrebna ne bi li se spriječila kulturna asimilacija. Definirani su i postupci ostvarivanja prava i interesa. Predloženo je formiranje nadstranačkog tijela, obnavljanje nacionalne stranke, što je ocijenjeno kao urgentna potreba jer su Srbi u Hrvatskoj bez političkih predstavnika, te formiranje pregovaračke grupe.

Od mirovnih nastojanja nije bilo ništa. Oružani sukobi su tokom ljeta intenzivi-

U rujnu 1991. dostavljena mu je Promemorija o položaju srpskog naroda u Hrvatskoj – lord Carrington (Foto: Wikipedia)

novosti

SLOBODNA DALMACIJA 4

KONFERENCIJA ZA NOVINARE SRPSKOGA DEMOKRATSKOG FORUMA

BIRO ZA IZBJEGLICE

Dvije inicijative SDF-a: Petar Lađević, Milorad Pupovac i Vlado Ivković (Snimio: O. Akrapović)

Predsjednik SDF-a dr. Milorad Pupovac najavio osnivanje ureda za povratak izbjeglica i formiranje Srpskoga narodnog sabora koji bi artikulirao političku volju srpskog naroda u Hrvatskoj. SDF očekuje od hrvatskih vlasti da poduzmu sve kako bi se spriječilo bezakonje

Izvještaj Slobodne Dalmacije sa SDF-ove press-konferencije, 1992.

rani, prerasli su u rat u koji se na strani pobunjenih Srba izravno uključila i JNA. Da je radikalno krajinsko vodstvo nespremno za razgovore bilo je jasno i iz intervjua koji je Milan Martić, tada ministar unutarnjih poslova SAO Krajine, dao titogradskoj 'Pobjedi', a koji je objavljen 7. srpnja. U njemu je izjavio da je SAO Krajina praktično u ratu protiv TUĐMANOVE vlasti, a tadašnju je Hrvatsku nazvao ustaškom državom.

Sljedeći skup trebao se održati u Vojniću početkom rujna. Dakle, planirano je da se održi u mjestu u kojem su Srbi većina, a koje (još) nije bilo zahvaćeno ratom, svakako ne u mjeri u kojoj su bila zahvaćena brojna druga mjesta. Međutim, neodržavanje sastanka u Vojniću pokazalo je i koliko je dubok rascjep među Srbima u Hrvatskoj. Sastanak je na koncu održan u hotelu Korana u Karlovcu, a njegovo održavanje u Vojniću spriječio je SDS Krajine. Predsjednica stranke LJUBICA Šolaja potpisala je priopćenje u kojem je SDF prozvan za izdaju. U dokumentu stoji da je osnovna intencija SDF-a da 'poništi dosadašnju borbu srpskog naroda Krajine za definitivno razgraničenje i oslobađanje od fašističke Hrvatske'. Takav skup je moguće održati, ali izvan Krajine, a kao moguće mjesto sastanka Šolaja sugerira Kumrovec, dok su na teritoriju SAO Krajine takvi skupovi nepotrebni i samo mogu izazvati zabunu. SDF za SDS Krajine nije ni srpski ni demokratski, 'on je destruktivno totalitaran i defetistički'. Na koncu, SDS Krajine 'iznenađuje aktivnost takozvanih srpskih demokratskih intelektualaca okupljenih u fantomskom forumu na omalovažavanju i osporavanju volje srpskog naroda Krajine, kada se zna da se upravo ovih dana SAO Krajina nalazi pred međunarodnim priznanjem'. Skup u Karlovcu važan je i zato što na njemu nije bio nijedan Srbin iz SAO Krajine. Jovan Rašković iz Beograda je poslao pozdravni telegram. Postalo je razvidno da će SDF u praksi artikulirati interese Srba u Hrvatskoj, ali ne onih koji žive u tadašnjim krajinama.

Tabla SDF-ove podružnice za zapadnu Slavoniju

Čelni čovjek SDF-a i prije formalnog osnivanja bio je Milorad Pupovac. Dijelom i zahvaljujući njemu, njegovoj dotadašnjoj političkoj biografiji i stavovima, SDF je vrlo brzo postao relevantan sugovornik međunarodnoj zajednici u razrješavanju jugoslavenske krize, ali i prihvatljiv sugovornik hrvatskim vlastima. SDF, organizacija koja formalno još nije postojala i nije bila registrirana, vrlo je brzo uključen u rad Konferenciji o Jugoslaviji i to na inicijativu Europske zajednice, odnosno europske trojke. SDF je stvarao međunarodne kontakte i nastojao utjecati na završetak rata u Hrvatskoj i rješavanje položaja Srba u Hrvatskoj. Koncem rujna 1991. lordu CARRINGTONU, predsjedavajućem Ministarske konferencije o Jugoslaviji, dostavljena je Promemorija o položaju srpskog naroda u Hrvatskoj. Na početku dokumenta iznimno precizno se detektira sudbina Srba u Hrvatskoj, odnosno posljedice koje će rat po njih imati. Rat je suprotan interesima srpskog naroda u Hrvatskoj i priprema mu višestruku tragediju: stvaranje nepremostivog jaza između Hrvata i Srba, cijepa Srbe u Hrvatskoj i prijeti da uništi najvitalniji dio srpskog naroda u Hrvatskoj zbog velikog egzodusa i stradanja. Navodi se nekoliko razloga zbog kojih su Srbi u Hrvatskoj gurnuti u rat. Nova hrvatska vlast poništila je konstitucijsku poziciju Srba, definirala suverenitet Hrvatske i uvjete odcjepljenja samo na temelju volje većinskog naroda, simboličkim i retoričkim radnjama izazvala je povijesne strahove kod Srba. Republika Srbija kao nosilac većinske srpske politike je instrumentalizirala reakcije, proteste i pobunu Srba za poticanje srpskog separatizma kao reakcije na hrvatski. Posljedica toga je jednostrano proglašenje SAO u Hrvatskoj, a konzekvenca toga je reduciranje rješenja srpskog pitanja u Hrvatskoj od većinske srpske politike na zauzimanje teritorija u Hrvatskoj na kojem su Srbi većina. JNA je svoj 'doprinos' dala time što je iskoristila strahove Srba i njihovu želju da Jugoslavija opstane za to da se postavi za zaštitnika srpskog naroda, čime je uvelike zaslužna za njegovo uključivanje u rat. Apostrofira se i odsustvo političke tradicije i političke kulture kod pobunjenog dijela Srba u Hrvatskoj. U osnovi je riječ o nerazlikovanje između političke i nepolitičke borbe za prava. Konstatira se i da su Srbi u Hrvatskoj cilj većinske srpske politike 'svi Srbi u jednoj državi', većinske hrvatske politike 'nezavisna država Hrvatska' i JNA koja bi da očuva Jugoslaviju i svoj položaj. Nijedan cilj ne odgovara Srbima u Hrvatskoj. Prvi ih odvaja od hrvatskog naroda, drugi ih bez njihove suglasnosti odvaja od ostatka srpskog naroda na području Jugoslavije, a treći bi da očuva Jugoslaviju koja nije u interesu većine onih koji u njoj žive, a posebno nije u interesu Hrvata.

Podršku SDF-u pružila je koncem listopada 1991. skupina od 47 srpskih intelektualaca liberalno-demokratske orijentacije, među kojima i Vesna Pešić, Nataša Kandić, Ivan Čolović, Žarko Korać, Mirko Tepavac i drugi

Veljko Džakula na SDF-ovoj konferenciji za medije, 2011. (Foto: Borna Filić/PIXSELL)

SDF je i u Hrvatskoj postao relevantan sugovornik, primjerice u raspravi o Ustavnom zakonu o nacionalnostima, kako se u rujnu radno nazivao zakon koji je trebao regulirati položaj i prava nacionalnih manjina. Gostujući u HTV-ovoj emisiji 'Spektar', Pupovac je kazao da taj zakon mora sadržavati sve elemente novog hrvatsko-srpskog sporazuma koji je jedino rješenje za trajni mir i stabilnost Hrvatske. Za SDF su Srbi u Hrvatskoj suveren narod koji zajedno s predstavnicima Hrvata odlučuje kako iznutra urediti Hrvatsku (primjerice strukturu parlamenta, o čemu odlučivati konsenzusom, o čemu većinom i kakvom, pitanje županijskog ustroja i drugo). Za SDF dvojni suverenitet nije suprotan građanskom suverenitetu. U istoj emisiji tadašnji potpredsjednik Vlade i predsjednik komisije za izradu spomenutog Ustavnog zakona ZDRAVKO TOMAC odbacio je ideju Hrvatske kao zemlje dvojnog suvereniteta – Hrvatska mora biti država u kojoj hrvatski narod nije ograničen u donošenju svojih povijesnih odluka.

SDF je nastojao djelovati i u Srbiji. Ubrzo nakon sastanka u Karlovcu predstavnici SDF-a predvođeni Pupovcem zaputili su se u Beograd, gdje su predstavnicima tadašnje vlasti i opozicije nastojali objasniti za što se zalažu. Njihov posjet ostao je uglavnom neprimijećen jer su ga beogradski mediji većinom ignorirali. Podršku SDF-u pružila je koncem listopada skupina od 47 srpskih intelektualaca liberalno-demokratske orijentacije. Mahom je riječ o ljudima koji su već godinama bili protivnici režima SLOBODANA MILOŠEVIĆA, ali i protivnici opozicije kakvu su tada utjelovljivali VUK DRAŠKOVIĆ i VOJISLAV Šešelj. Podršku SDF-u dali su, među ostalima, VESNA PEŠIĆ, NATAŠA KANDIĆ, IVAN Čolović, Žarko Korać, MIRKO TEPAVAC i drugi.

Srpski demokratski forum i formalno je osnovan 8. prosinca 1991. godine u Zagrebu, gotovo punih pet mjeseci nakon što je počeo djelovati, a u trenutku osnivanja bio je etablirana organizacija i u zemlji i u inozemstvu. Kao udruženje građana registriran je 27. prosinca 1991. Od početka je imao tri stupa djelovanja: bio je kontrapunkt politici srpskog secesionizma u Hrvatskoj, njegovo je djelovanje bilo mirovno i protivio se podjeli na ruralne (krajinske) i urbane (izvankrajinske) Srbe.

Od osnutka u Lipiku SDF je nastojao snažiti svoju organizaciju, a osim pokušajima uređenja položaja Srba u Hrvatskoj i zaustavljanja rata bavio se i prikupljanjem podataka o kršenjima ljudskih prava Srba u Hrvatskoj. Već početkom 1992. raspolagao je prilično preciznim podacima (ali nepotpunim), a o događajima je obavijestio tadašnjeg predsjednika Vlade FRANJU GREGURIĆA. U pismu se navodi da je riječ o ljudima koji ničim nisu dali povoda za sudbinu koju su doživjeli. Navodi se da je iz Hrvatske zbog pritisaka, fizičke nesigurnosti i straha izbjeglo između 30 i 40 posto Srba, samo iz Zagreba je od početka listopada otišlo njih 20.000. U Hrvatskoj je zbog 'čiste odmazde i razbojničkog zločinstva' pobijeno nekoliko stotina Srba, procjenjuje se njih 400, 'tzv. lojalnih Srba koji ni na koji način nisu ugrožavali ni poredak ni druge građane'. SDF je imao informacije o zločinima u Gospiću, Pakracu, Osijeku, Daruvaru, Zagrebu i drugim mjestima. Navodi se i da je na područjima koja nisu zahvaćena ratom uništeno više tisuća zgrada građana srpske nacionalnosti, mnogi su Srbi ostali bez posla jer su 'trofazni', 'čede', 'boljševici' ili 'snajperisti'. Srbi ostaju bez svoje imovine, izbacuje ih se iz stanova, one koji se vraćaju iz izbjeglištva sumnjiči se i maltretira, a Srbi u Hrvatskoj generalno su demonizirani. O svemu tome obaviješten je, i ne prvi put, Gregurić.

SDF je i prikupljao podatke o kršenjima ljudskih prava Srba u Hrvatskoj. Imali su informacije o zločinima u Gospiću, Pakracu, Osijeku, Daruvaru, Zagrebu i drugdje. Srbi ostaju bez svoje imovine, izbacuje ih se iz stanova, sumnjiči ih se i maltretira...

SDF je svoje djelovanje nastavio sve vrijeme rata, i mnogo poslije rata. Za vrijeme rata njegov se status nije bitno promijenio – za jedne, hrvatske vlasti, uglavnom je bio skupina ljudi s kojima se da razgovarati, ali su sumnjivi zato što su Srbi, a za druge, srpske vlasti, uglavnom je bio skupina ljudi s kojima se i može razgovarati, ali su u osnovi izdajnici srpstva. To da je SDF 1992. javno tražio od Srbije i Crne Gore da priznaju Hrvatsku kao preduvjet okončanja rata i uređenja odnosa uglavnom se nije primjećivalo. ■

INTERNACIONALA

Četiri dana su dovoljna

Kraći boravak na radnom mjestu doprinio je zadovoljstvu i fizičkom zdravlju radnika, a produktivnost nije opala. Ipak, koncept još uvijek uglavnom zastupaju sindikati i ljevica

ISLANDSKI eksperiment s kraćim radnim tjednom pokazao se kao veliki uspjeh, objavilo je krajem prošlog tjedna Udruženje za održivu demokraciju iz Reykjavika. Naime, od 2015. do 2019. provedena su dva testiranja efekata skraćivanja tjedne radne obaveze s 40 na 35 ili 36 sati. Radnici sa skraćenim radnim satima bili su zaposlenici gradskih ustanova Reykjavika, a kasnije su im se pridružili i neki zaposlenici državnih institucija, uključujući dječje vrtiće i bolnice. Ukupno, ova dva 'pokusa' obuhvatila su oko 2.500 ljudi, odnosno preko jedan posto radne snage države u kojoj živi oko 350 hiljada ljudi. Smanjenje broja radnih sati nije podrazumijevalo smanjenje plaće, ali nije smanjilo ni produktivnost. Kraći boravak na radnom mjestu nije dakle negativno utjecao na količinu odrađenog posla, ali jest doprinio općem zadovoljstvu radnika i atmosferi na radnom mjestu, navodi se u studiji.

Rezultati su osporili tvrdnje udruženja poslodavaca da će skraćivanje radnog tjedna samo prisiliti radnike da rade više prekovremenih sati. Većina radnih organizacija koje su sudjelovale u pokusima priznale su da su bile prisiljene provesti određene reorganizacije smjena ili skraćivanje sastanaka, ali velika većina ispitanika te promjene ocjenjuje pozitivno. Suprotno upozorenjima poslodavaca, razina stresa kod radnika je smanjena. Još je dramatičnije poboljšanje zabilježeno u pogledu zadovoljstva radnika ravnotežom između posla i obitelji. U odnosu na kontrolnu grupu primijećeno je i aktivnije sudjelovanje u kućanskim poslovima kod muškaraca u heteroseksualnim partnerstvima. Čak je poboljšano i fizičko zdravlje ispitanika, jer su mnogi više vremena posvećivali vježbanju i sportu.

Iako je 'test' trebao poslužiti kao argument za produžavanje vikenda za jedan dan, islandski radnici zahvaćeni 'testom' ipak su radili nešto duže od očekivana 32 sata i dolazili su na posao pet dana, a većina je samo pojedinim danima imala skraćeno radno vrijeme. Island je zemlja s visokim standardom i opširnim sustavom socijalne zaštite, zemlja u kojoj si dio radnika može priuštiti rad na pola radnog vremena čak i kad to podrazumijeva smanjena primanja. Službena prosječna plaća veća je od 3500 eura. Nadalje, probno skraćivanje je obuhvatilo samo zaposlenike javnih službi, za koje islandski sindikat smatra kako bi trebali postati avangarda pozitivnih promjena te utjecati i na privatni sektor.

U njemu neki očito već razmišljaju u tom smjeru. Britanska multinacionalka Unilever omogućila je četverodnevni radni tjedan za nekoliko desetaka svojih zaposlenika na Novom Zelandu bez smanjena plaće, kako bi procijenila utjecaj na produktivnost. Inače, radi se o firmi koju su sindikati 2019. optužili da je protiv štrajkaša u Južnoj Africi angažirala batinaše, a Amnesty International je 2016. jednog od njihovih podizvođača u Africi prozvao zbog korištenja robovskog i dječjeg rada. Interes te tvrtke pokazuje kako bi očekivani pozitivni efekti na produktivnost radnika mogli biti uvjerljiv argument za skraćivanje radnog vremena u privatnom sektoru – ili barem kako je ideja dovoljno atraktivna da preko nje i multinacionalke nastoje popraviti svoj loš imidž u pogledu radničkih prava.

Ipak, takvi zahtjevi još uvijek uglavnom dolaze s ljevice ili od sindikata. Najveći njemački sindikat IG Metall pokušava nagovoriti vladu da sačuva poslove u autoindustriji smanjenjem radnog tjedna. U Španjolskoj će pak država dio sredstava iz evropskog paketa pomoći za Covid iskoristiti za subvencije poslodavcima koji radni tjedan skrate na 32 sata. Prijedlog je izradila i progurala mala ljevičarska stranka Más País o čijoj potpori ovisi vlada.

Famozne 'tri osmice' – 8 sati rada, 8 sati spavanja i 8 sati slobodnog vremena – načelno su kao standard u mnogim zemljama izborene još prije stotinjak godina. Iako je slavni ekonomist JOHN MAYNARD KEYNES 1930. predviđao da će zbog rasta produktivnosti njegovi unuci raditi samo 15 sati tjedno, posljednjih se desetljeća radni tjedan u mnogim zemljama produžuje, paralelno s prekarizacijom rada. Izgleda da će i za daljnje pozitivne promjene osim racionalnih argumenata biti potreban i veći utjecaj radničkog pokreta na državne politike.

■ Nikola Vukobratović

Prizor iz centra Reykjavika – ulica Austurstræti (Foto: Christian Bickel/ Wikimedia Commons)

Napreduje Muzej genocida

IAKO postoji već 18 godina, Memorijalni centar Srebrenica – Potočari mogao bi 10. jul 2021. pamtiti kao datum novog rođendana. Tog dana i zvanično je završena prva, ujedno dosad najveća faza projekta Muzeja sjećanja na žrtve genocida. Uz pomoć turske Agencije za saradnju i koordinaciju (TIKA) rekonstruiran je krov Memorijalnog centra, nekadašnje fabrike akumulatora, i to površine 16.000 četvornih metara. Krov nad glavom omogućuje očuvanje prostora unutar zidova autentičnim, onakvim kakav je bio u julu 1995., kada se u fabrici i oko nje smjestilo oko 25.000 civila u potrazi za spasom. Tokom predstavljanja onoga što je urađeno sa krovom, direktor Memorijalnog centra EMIR SULJAGIĆ podsjetio je prisutne da je prošle godine u oktobru pod tada još uvijek oštećenim krovom postavljena izložba čuvenog sarajevskog slikara SAFETA ZECA. U slučaju da se nešto desilo slikama, Memorijalni centar bi imao dužnost da isplati 200.000 evra. To se, srećom, nije desilo, ali kako se budućnost Memorijalnog centra vezuje i uz stvaranje Muzeja sjećanja na žrtve genocida, što uključuje stalne i povremene izložbe, siguran krov je garant i za otklanjanje mogućnosti štete od vremenskih nepogoda.

Druga faza projekta uključuje idejno rješenje kako bi trebalo da izgleda Muzej sjećanja na žrtve genocida, što uključuje fotografije, usmena svjedočenja i izložene lične stvari žrtava. Sve to bi trebalo da pojasni kontekst kako je došlo do počinjenja genocida u Srebrenici, ali i ukaže na druge zločine u Bosni i Hercegovini koji ne nose žig genocida, barem po presudama u Haagu. Predviđeno je da Muzej bude dovršen tokom 2022., a u njegovom sklopu bi trebalo da bude i prostor za istraživače i učenje – već je ove godine u Memorijalnom centru u sklopu ljetne škole boravila grupa mladih iz nekadašnjih jugoslovenskih republika. Osim toga, postavljeno je pet izložbi: 'Srebrenica: Naša priča', prikaz sveobuhvatnog istraživanja, intervjua i pregleda oralne historije – sjećanja na opsadu i genocid u Srebrenici, zatim izložba JELENE JAĆIMOVIĆ 'ArchiWar: Priče i sećanja o genocidu u Srebrenici', potom 'Ožiljci' PAULA LOWEA te izložbe 'Duh doma' i 'Gradim kuću sjećanja'. One bi, uz oralnu historiju, trebalo da budu i dio stalne postavke budućeg Muzeja genocida.

■ Dejan Kožul

Wali Hashimi, nizozemsko-afganski novinar (Foto: Reshad Aras)

INTERVJU

Afganci se osjećaju izdano

SAD i saveznici ubrzano napuštaju Afganistan. Još prije nekoliko mjeseci u zemlji je bilo desetak tisuća zapadnih vojnika, no Washington je prošlog tjedna objavio da je povlačenje 90 posto završeno. Predsjednik Joseph Biden najavio je potpuni izlazak iz zemlje do 31. kolovoza. Analitičari upozoravaju da bi napuštanje Afganistana moglo značiti katastrofu za tamošnje stanovništvo – talibani rapidno napreduju i prema izvještajima sada kontroliraju gotovo polovicu od 400 afganistanskih okruga, dok prema tvrdnjama samih talibana oni nadziru 85 posto države. Vi ste u Kabulu – kakva je stvarna situacija?

Tvrdnje po kojima talibani drže 85 posto zemlje su propaganda. Zadnjih tjedana zaista jesu zauzeli približno 80 okruga, ali većinu njih bez stvarnih borbi. Afganski vojnici jednostavno su te krajeve napustili. Talibani ne bi mogli bez otpora zauzeti toliko okruga, naročito na sjeveru i sjeveroistoku. Naime, oni su uglavnom s juga zemlje i Paštuni (pripadnici najbrojnijeg afganskog naroda, op. a.). No većinsko stanovništvo na sjeveru nije paštunsko, pa tamo nemaju podršku. Napredovanje talibana posljedica je dogovora s lokalnim funkcionerima, u čemu su sudjelovali i Pakistan i Iran. Pakistan želi talibansku, propakistansku vladu u Kabulu, dok Iranci žele osigurati svoje istočne granice. Misle da su talibani za to prikladni i da će se boriti protiv Islamske države.

Kako objašnjavate povlačenje afganskih vojnika?

Afganske snage zapravo su vrlo dobro obučene i opremljene. Mnogo toga povezano je s vrlo sumnjivim vladinim potezima. Predsjednik ASHRAF GHANI i njegovi savjetnici vladali su vrlo nedemokratski, što je udaljilo narod od vlasti. Ogroman problem je korupcija. Najveći dio novca koji je Afganistan dobio od Sjedinjenih Država i međunarodne pomoći ukrali su Ghani, prijašnji predsjednik HAMID KARZAI, njihovi suradnici i prijatelji. Jako malo toga stiglo je do lokalnih zajednica. Zato su Afganci razvili nepovjerenje u demokraciju i ljudska prava i zato neki podupiru talibane. Veliki faktor je i potpora koju talibanima pružaju pakistanska vojska i obavještajna služba ISI. Talibani u Pakistanu imaju logore za obuku i dobivaju vojnu, logističku i financijsku pomoć.

Dok se s talibanima pregovara u Dohi, neke procjene kažu da će vlada pasti u narednih šest mjeseci. Što vi mislite?

Balkan na biralištima

Maia Sandu moći će promijeniti ustav kako bi ojačala svoju poziciju i postala najmoćnija predsjednica u povijesti postsovjetske Moldavije (Foto: Stringer/Reuters/PIXSELL)

U Bugarskoj je pobijedila protestna stranka ITN, no neće moći formirati većinu. U Moldaviji su nadmoćno pobijedili proeuropski liberali. U Sloveniji je Janša izgubio referendum

PROTEKLOG vikenda u dijelu Evrope koji se obično naziva njezinom periferijom nije manjkalo političkih uzbuđenja, a najživahnije je bilo u Bugarskoj, gdje su održani drugi parlamentarni izbori u razdoblju od samo tri mjeseca. Unatoč prethodnim masovnim protestima i optužbama za korupciju, na izborima održanima u travnju dotadašnji premijer BOJKO BORISOV i njegova stranka desnog centra GERB osvojili su statističku većinu, ali nisu uspjeli formirati vladu. Zbog toga su prošle nedjelje održani novi izbori, no s ishodom čiji je koalicijski potencijal podjednako mizeran, s tom razlikom da je GERB s mjesta najjače stranke za dlaku istisnula protestna i antikorupcijska opcija Postoji takav narod (ITN) na čelu koje je TV voditelj i pjevač SLAVI TRIFONOV. Za razliku od GERB-a, koji je u travnju osvojio 26, a sada 23,69 posto glasova, ITN je u ova tri mjeseca značajno povećao podršku s tadašnjih 18 na sadašnjih 23,91 posto. Borisovljeva stranka dobila je uoči izbora pljusku u vidu američkih sankcija protiv nekolicine bugarskih dužnosnika i oligarha optuženih za pronevjeru državnih sredstava i ilegalno prisluškivanje opozicionera i prosvjednika, čime je Borisovu, dosadašnjem pouzdanom partneru Bruxellesa i vodeće evropske koalicije pučana, izgleda konačno odzvonilo. No izborni rezultat barem podjednako može se pripisati i osebujnom stilu zabavljača Trifonova, čija se predizborna kampanja temeljila na tipičnoj populističkoj retorici dokidanja desetogodišnje Borisovljeve dominacije, ali bez koherentne političke alternative.

Trifonov je obećao da neće koalirati sa strankama establišmenta, pa mu preostaju dvije manje, Demokratska Bugarska desnog centra i antikorupcijska koalicija također živopisnog imena – Ustani! Mafija van!, s kojima međutim također neće biti moguće formirati većinu u parlamentu. Trifonov, osim toga, ne želi biti premijer, već je kabinetske fotelje ponudio nizu raznoraznih stručnjaka i drugih figura. Predstavlja se kao Europejac čiji će kabinet biti rodno ujednačen i imati novo Ministarstvo za romska pitanja, dok su mu uzori MARGARET THATCHER i RONALD REAGAN. No najviše ga, čini se, zanima osnivanje bugarskog svemirskog programa, što je, međutim, shvaćeno kao šala. Trifonov je najavio da će u svemirskom programu sudjelovati i astronaut iz Sjeverne Makedonije, što je ujedno jedina njegova referenca na Sjevernu Makedoniju, čije pristupanje EU-u Bugarska blokira uz argument da Makedonci uopće nisu zaseban narod, već Bugari.

Osim u Bugarskoj, prošli vikend izbori su održani i u Moldaviji, no tamo je situacija i politički i geopolitički čišća. Pobijedila je proevropska liberalna opcija desnog centra Stranka akcije i solidarnosti (PAS), iz koje je potekla i aktualna predsjednica države MAIA SANDU. PAS je osvojio 63 od 101 mjesta u parlamentu. Tako će Sandu, bivša savjetnica izvršnog direktora Svjetske banke, moći komotno implementirati svoju 'reformističku agendu'. Gotovo upola manje glasova od pobjedničkog PAS-a osvojio je proruski blok nominalnih komunista i socijalista, nominalnih zbog toga što je vođa socijalista i bivši predsjednik države IGOR DODON ustvari obožavatelj mađarskog autokrata VIKTORA ORBÁNA, čiju je legislativnu ofenzivu protiv LGBTQ zajednice uoči izbora pohvalio konstatacijom da su 'autentične evropske vrijednosti one kršćanske Evrope'. Moldavija se ovime izmiče iz sfere utjecaja Moskve, što bi moglo ponovno zakuhati zamrznuti konflikt oko odcijepljene proruske paradržave Pridnjestrovlja, čijih dvije trećine stanovnika ima rusko državljanstvo. Rezultat izbora mogao bi se odraziti i na ekonomiju jer milijun od ukupno 3,6 milijuna Moldavaca živi i radi u inozemstvu, podjednako na zapadu i u Ruskoj Federaciji. Doznake iz inozemstva čine čak četvrtinu moldavskog BDP-a, što je udio koji spada među najveće u svijetu.

Na koncu, u nedjelju je u Sloveniji održan plebiscit na kojemu su građani, uz zavidnu ekološku svijest, demonstrirali još zavidniju želju da se riješe svoje inačice Orbána, premijera JANEZA JANŠE. Na referendumu je više od 86 posto onih koji su glasali (677 tisuća birača) odbilo prijedlog Zakona o vodama, kojim bi se privatnim investitorima omogućilo da neopterećeno zidaju u priobalnim područjima mora, rijeka i jezera. Slovenci su na ulicama neprekidno otkad je Janša ponovno došao na vlast u ožujku 2020., nakon što se raspala dotadašnja vladajuća koalicija jer joj je podršku uskratila stranka Levica. U tih godinu i nekoliko mjeseci Janša je stigao počiniti značajne štete, uključujući uništavanje nezavisnih medija i kulture, a sudeći prema rezultatima referenduma, građani to neće honorirati na parlamentarnim izborima koji bi se trebali održati u lipnju iduće godine.

■ Tena Erceg

Biden tvrdi da SAD nije u Afganistanu bio zato da bi izgradio državu. Kakav je rezultat američke dvadesetogodišnje prisutnosti?

U Kabul redovno dolazim zadnjih 19 godina. Mogu reći da su SAD i zapad u dvije stvari doživjeli potpun neuspjeh. Glavni ciljevi bili su učiniti Afganistan sigurnim i potpomagati razvoj demokratskog društva. Međutim, tijekom dva desetljeća podupirali su dvojicu vrlo korumpiranih predsjednika koji nisu poštivali demokraciju. Svi izbori od 2004. do danas bili su nepošteni, pa ipak je zapad podupirao političare koji su preuzeli vlast. Afganci su zato izgubili povjerenje u demokraciju, a te vođe počeli doživljavati kao marionete. Pogrešna američka politika proizvela je situaciju kojom se sada koriste talibani.

S pozitivne strane, SAD i međunarodna zajednica uložili su mnogo novca i zaista pomogli na poljima infrastrukture, zdravstva i obrazovanja. Treba priznati da se uslijed toga društvo mnogo promijenilo. Žene i djevojke idu u škole, mlade generacije upoznate su sa suvremenim životom i tehnologijom. Talibanski pogledi na vlast, religiju i život potpuno su neprihvatljivi velikoj većini Afganaca, naročito na sjeveru.

Kako Afganci gledaju na američko povlačenje?

Zapad je prije 20 godina ovdje došao kako bi se borio protiv terorizma i al-Kaide. Razoružao je afganske borce i preuzeo odgovornost. 'Ovdje je moćna američka vojska', tako je glasila poruka. Međutim, stanje sigurnosti je loše, upravljanje zemljom je loše, teroristi jačaju – a SAD je plaćao tu vlast i sklapao dogovore s talibanima. SAD je bio velik dio problema. Sada se povlače, prebrzo, ne kao supersila, nego kao poražena snaga. Talibanima to daje lažno samopouzdanje. Takvo postupanje je neodgovorno. Obični ljudi, naročito žene i mladi, potpuno su razočarani SAD-om. Osjećaju se izdanima.

■ Jerko Bakotin

PERSONA NON CROATA

Foto: Wikimedia Commons

U petak je u Rimu sahranjena RAFFAELLA CARRÀ, preminula 5. srpnja. Televizijska zvijezda, glumica, plesačica i pjevačica tijekom svoje 60-godišnje karijere postala je kulturna institucija poznata po provokacijama, ikona borbe za oslobađanje žena i LGBT prava. Zastava duginih boja našla se i u crkvi pored njenog lijesa, koji su došle ispratiti tisuće građana. Britanski Guardian opisao ju je kao 'pop-zvijezdu koja je Evropu naučila užitku seksa'.

■ **J. B.**

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1126, petak, 16. srpnja 2021.

"Prva crna republika" nakon ubojstva predsjednika Jovenela Moïsea

PIŠE Tena Erceg

Apetiti za Haiti

U posljednjih desetak godina Haiti su pogodili katastrofalni potres i uragan Matthew, eskalirali su nasilje naoružanih bandi i epidemija Covida–19, a sada se dogodio i atentat na predsjednika Moïsea. Iako se još ne zna tko stoji iza njega, u Haiti Libertéu spekuliraju da je to djelo haićanske elite kako bi spriječila da se 'dogodi revolucija iz slamova'

Savršena oluja' korupcije, gladi, pandemije i nasilja, koja se nad 'prvom crnom republikom' Haitijem nakupljala barem posljednjih nekoliko godina, rezultirala je prošlog tjedna atentatom na predsjednika države JOVENELA MOÏSEA. Bivši poduzetnik i vlasnik plantaža organskih banana, na čelu Haitija bio je od studenoga 2016. pa do 7. srpnja ove godine, kada je izrešetan u svojoj vili u predgrađu glavnog grada Port-au-Princea. Tamo je odmah podlegao ozljedama, dok je njegova supruga MARINE završila u bolnici.

Iako je tegobna prošlost prve ropske nacije koja se oslobodila od kolonijalne vladavine izrešetana državnim udarima poput Moïsea mecima, atentati na šefove država rijetka su pojava. Posljednji se prije ovog recentnog dogodio 1915. godine, ubojstvom tadašnjeg predsjednika VILBRUNA GUILLAUMEA SAMA, kojega su ubili protivnici njegove politike jačanja veza sa SAD-om. Kako bi zaštitio američke ekonomske interese na Haitiju, tadašnji američki predsjednik WOODROW WILSON nakon ubojstva Sama naredio je vojnu okupaciju koja je trajala 20 godina, pa se danas kao jedna od mogućih teorija još uvijek nerazjašnjenog atentata na Moïsea spominje i ona da su nalogodavci možda željeli isprovocirati još jednu američku intervenciju, nakon posljednje dvije koje su se dogodile 1994. i 2004., također nakon državnih udara.

Iako je praktički nemoguće reći da je dvjestogodišnja nominalna samostalnost Haitija imala značajnijih razdoblja prosperiteta i mira, posljednjih deset godina za Haićane su bile neprekinut niz nesreća biblijskih razmjera. Katastrofalni potres koji se dogodio 2010. godine usmrtio je 200 tisuća ljudi, a milijun i pol njih ostavio bez krova nad glavom, da bi nakon toga UN-ove trupe onamo poslane da pomognu omogućile pojavu kolere, od koje se razboljelo pola milijuna ljudi. Uragan Matthew izazvao je 2016. novu humanitarnu katastrofu, nakon čega je do razine epidemije eskaliralo nasilje naoružanih bandi, a zatim je došla i epidemija Covida–19, protiv kojega na Haitiju nije administrirana još nijedna jedina doza cjepiva.

Na toj plodnoj pozadini godinama je bujala i politička kriza, a Moïse se već u prvoj godini svog mandata suočio s masovnim protestima za koje je okidač bilo poskupljenje benzina kao uvjet za dobivanje pozajmice Međunarodnog monetarnog fonda.

Policajac kraj murala s likom ubijenog predsjednika Jovenela Moïsea (Foto: Ricardo Arduengo/Reuters/PIXSELL)

Iako se u teorijama o atentatu spominje i namjera provociranja američke intervencije, Biden je zasad zainteresiran samo za što skoriju političku stabilizaciju Haitija, između ostalog i zbog bojazni od još jednog masovnog izbjegličkog vala u SAD

Početak njegovog mandata obilježio je i takozvani skandal Petrocaribe, kada se ispostavilo da je vlada tijekom osmogodišnjeg programa (2008. – 2016.) kupovine venezuelanske nafte ispod tržišne cijene pronevjerila najmanje dvije milijarde dolara namijenjenih infrastrukturnim projektima odnosno saniranju štete od potresa i epidemije kolere.

Moïse je na proteste reagirao jačanjem političke represije nizom poteza koji su doveli do toga da Haiti danas, nakon njegovog ubojstva, nema nijednu granu vlasti koja ima ustavni i zakonski legitimitet, pa se stoga ne može odrediti ni tko bi sada trebao preuzeti vlast. Moïse je od prošle godine zemljom vladao dekretom, jer je prije toga raspustio parlament pa u tome tijelu danas sjedi samo deset senatora. Svima ostalima istekao je mandat, a novi nisu izabrani jer otad nisu održani nijedni izbori. Raspuštanju parlamenta prethodila je inicijativa opozicije da se raspišu novi predsjednički izbori jer je Moïseu, tvrdila je opozicija, mandat istekao u veljači ove godine, dok je predsjednik tvrdio da mu mandat ističe tek u veljači iduće godine zbog toga što je inauguracija obavljena kasnije.

Budući da je opozicija, pozivajući se na ustav, smatrala i da dužnost privremenog predsjednika treba preuzeti najviše rangirani sudac Vrhovnog suda, Moïse je trojicu članova toga suda prisilno umirovio, a potom je i predsjednik suda u lipnju umro od Covida–19. U vrijeme atentata Moïse je bio u procesu organiziranja referenduma o izmjenama ustava kojima su se trebale ojačati njegove ovlasti, prije svega ukidanjem zabrane obnašanja dužnosti u dva uzastopna mandata, što je ustavom iz 1987. uvedeno kako bi se onemogućile autoritarne devijacije predsjednika. Ustavotvorna komisija, čije je članove imenovao sam Moïse, u predloženim amandmanima predvidjela je i imunitet od sudskog progona za bivše predsjednike, sve to unatoč tome što ustav zabranjuje i samo provođenje ustavnih promjena referendumom.

Dva dana prije smrti Moïse je smijenio privremenog premijera CLAUDEA JOSEPHA, koji je na toj dužnosti bio od travnja, te imenovao novog, ARIELA HENRYJA. Joseph je preuzeo kontrolu nad vojskom i policijom i proglasio izvanredno stanje u zemlji, dok je Henry, inače neurokirurg, također sebe proglasio premijerom iako ne postoji parlament koji bi to njegovo proglašenje mogao legitimno potvrditi. Josepha su podržali SAD i ostale članice takozvane Grupe jezgre, sastavljene još i od predstavnika UN-a, Evropske unije, Kanade, Francuske, Njemačke, Španjolske i Organizacije američkih država, koje i inače formalnim i neformalnim kanalima upravljaju haićanskom politikom i ekonomijom.

IAKO se u teorijama o atentatu spominje i namjera provociranja američke intervencije, tamošnji predsjednik JOE BIDEN zasad nije zainteresiran za ništa više od što skorije političke stabilizacije Haitija, što god to točno značilo, između ostalog i zbog bojazni od još jednog masovnog izbjegličkog vala u SAD, gdje već živi oko milijun Haićana. No uplitanje će se sigurno dogoditi, kao i svaki put do sada, tim više što različiti američki *think tankovi* već neko vrijeme upozoravaju da je zbog dugogodišnjeg američkog 'zanemarivanja' svog južnog dvorišta Kina već postala najveći trgovinski partner najmanje devet latinoameričkih zemalja, dok ih još deset participira u kineskoj investicijskoj inicijativi Pojas i put.

Uz troje koji su smrtno stradali, neposredno nakon atentata haićanska policija uhapsila je 17 osoba, za koje se ispostavilo da su njih 15 Kolumbijci, a dvojica Amerikanci haićanskog porijekla. Iz pribavljenih snimki policija je saznala i da se jedan prilikom upada u predsjedničku palaču predstavio kao agent američke Agencije za suzbijanje droga (DEA), što je DEA opovrgnula, a dvojica Amerikanca identificirani su kao 35-godišnji JAMES SOLANGES i 55-godišnji JOSEPH VINCENT, i obojica su živjela na Floridi.

Kao jedna od ključnih američkih saveznica u Latinskoj Americi Kolumbija funkcionira kao platforma za destabilizaciju SAD-u nepoželjnih režima. Njezini vojnici figuriraju kao neki od najtraženijih plaćenika uopće, a jedan od identificiranih Kolumbijaca upletenih u atentat član je specijalne jedinice kolumbijske vojske za borbu protiv terorizma.

Što se pak tiče uhapšenih Amerikanaca, prema informacijama haićanskih i američkih medija, James Solanges je na Floridi radio kao vlasnik firme koja nema svoju web-stranicu, te je upravljao jednom neprofitnom organizacijom o kojoj su podaci u međuvremenu također izbrisani s interneta. No prema pisanju Washington Posta, Solanges je radio i kao šef osiguranja za kanadsku ambasadu na Haitiju, dok glasilo haićanske dijaspore u New Yorku The Haitian Times navodi još važnije, da je Solanges radio i za REGINALDA BOULOSA i DIMITRIJA VORBEA, istaknute članove male haićanske ekonomske elite i ujedno Moïseovih protivnika.

Boulos je liječnik i biznismen, bivši predsjednik trgovinske komore Haitija, za kojega su diplomatske depeše koje je objavio WikiLeaks otkrile da je, zajedno s grupom drugih biznismena, naoružavao lokalnu policiju nakon puča u kojemu je 2004. svrgnut tadašnji predsjednik JEAN-BERTRAND ARISTIDE. Američki magazin The Nation, u suradnji s haićanskim novinama Haiti Liberté, 2011. godine napisao je da je 'haićanski privatni sektor oduvijek bio ključni američki saveznik u provođenju vašingtonske agende, od slobodne trgovine i privatizacije državnih poduzeća pa do dva državna udara protiv predsjednika Aristidea', nakon kojih je uspostavljena proamerička vlast. Ta nova vlast imala je nakon puča problema s gušenjem otpora iz proaristideovih uporišta u slamovima Port-au-Princea, pa su biznismeni, kako stoji u depešama WikiLeaksa, 'zabrinuti zbog manjka sigurnosti u vitalnim lučkim i industrijskim zonama Port-au-Princea navodno naoružavali lokalnu policiju dugim cijevima i municijom u cilju osiguravanja svojih poslova i zaposlenika'.

Loši uvjeti života doveli su do bujanja naoružanih bandi – Haiti (Foto: Ricardo Arduengo/Reuters/PIXSELL)

Reginald Boulos bio je i član Komisije za rekonstrukciju Haitija nakon potresa 2010. Tom je komisijom supredsjedao bivši američki predsjednik BILL CLINTON, čija je privatna fondacija investicijama u kontroverzne poslovne projekte ondje gurala protržišne reforme. Osim što je bio i jedan od financijera tadašnjeg državnog udara protiv predsjednika Aristidea, Boulos se sada ponovno pojavljuje kao mogući naručitelj atentata na Jovenela Moïsea, što je ujedno i teorija koju zastupa spomenuti tjednik Haiti Liberté.

U intervjuu koji je dao američkom Jacobinu dva dana nakon atentata, urednik u Haiti Libertéu KIM IVES rekao je da je njihova radna teza da je haićanska elita naručila ubojstvo Moïsea kako bi spriječila da se 'dogodi revolucija iz slamova' koju posljednjih mjeseci zakuhava odmetnuti bivši policajac JIMMY BARBECUE CHERIZIER, sada vođa više bandi okupljenih u Federaciji G9.

On je 24. lipnja, samo dva tjedna prije atentata na Moïsea, obznanio 'početak revolucije' protiv vlade i ekonomske elite, poručivši im da će on i njegovi pristaše, koji se regrutiraju u siromašnim urbanim predgrađima, 'uzeti banke, dućane i sve ostalo što im pripada'. Ives objašnjava da je do stvaranja te klase došlo uslijed neoliberalnih reformi koje su se ondje provodile posljednjih desetljeća i koje su većinski ruralno stanovništvo pretvorile u nezaposlene stanovnike gradova. Više od polovice haićanskog stanovništva pritom su osobe mlađe od 24 godine, a UN procjenjuje da 40 posto populacije živi u stanju nesigurnosti hrane. U takvim okolnostima došlo je do bujanja naoružanih bandi koje teroriziraju sve na koje naiđu, od političara do običnih ljudi pa je, prema podacima UN-a, samo ove godine u nasilju bandi ubijeno skoro 300 ljudi, a njih gotovo 6000 tisuća bilo je početkom lipnja raseljeno.

Epicentar nasilja upravo su slamovi Port-au-Princea, a kao jedan od najutjecajniji vođa iskristalizirao se Cherizier koji je, kako tvrdi Ives, prvo radio za Moïseovu opoziciju, a potom se radikalizirao i sve političke i ekonomske elite proglasio podjednako trulima. Zbog toga se u nekim interpretacijama atentat na Moïsea pripisuje Cherizierovoj bandi, no Ives napominje da je u pitanju skupi, profesionalni atentat za kakav bande iz slamova ipak nemaju resurse.

U Haiti Libertéu smatraju da je cilj atentata dovesti na vlast nekoga tko će, za razliku od Moïsea, biti u stanju štititi interese domaće ekonomske oligarhije i izvana nametnutog neoliberalnog poretka od 'bujajućih masa lumpenproletarijata koje su naoružane, gnjevne i ne boje se umrijeti'. ■

Proglasio je izvanredno stanje u zemlji – Claude Joseph (Foto: Ricardo Arduengo/Reuters/PIXSELL)

Samo dva tjedna prije atentata, vođa bandi Jimmy Barbecue Cherizier obznanio je 'početak revolucije' protiv vlade i ekonomske elite, poručivši im da će on i njegovi pristaše 'uzeti banke, dućane i sve ostalo što im pripada'

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1126, petak, 16. srpnja 2021.

Suvremena hrvatska ljevica između teorije i političke prakse

PIŠE Igor Lasić

Lijeva naša

Sukob rada i kapitala definitivno ostaje u središtu rasprava o ekonomiji iz jednostavnog razloga što je radna snaga trošak, danas kao i u 19. i 20. stoljeću. To, dakako, ne znači da je to jedino mjesto nepravednih i opresivnih društvenih odnosa, ali svakako je neizostavno, kaže za Novosti Mislav Žitko

LJEVICOM u Hrvatskoj smatra se danas u pravilu parlamentarni trojac SDP-Možemo-RF, uz SDSS koji pak ima specifičan mandat, te poneku lokalnu snagu. Ukupno gledano, prevladava lijevo-liberalni profil. Socijaldemokracija se tek priziva, ne bi li se konačno zaista ukazala, a rijetki socijalisti su se također netom pojavili na velikoj sceni. No poput svih njih, razmjerno malobrojnih i rasutih, često baš nepouzdano definiranih, takva su i načela prepoznavanja lijevih politika u domaćem javnom prostoru općenito. Još uvijek se nerijetko u biti ne zna točno ni što je to političko lijevo.

Ovdje ćemo stoga ukratko izdvojiti nekoliko razlikovnih mjesta i kriterija iz aktualne zbilje koji bi mogli tome pripomoći. Na prvome mjestu je dilema o primarnoj determinanti ili odabiru prioriteta između ekonomsko-političkih i socijalnih tema i ciljeva s jedne strane, i tzv. svjetonazorskih s druge.

U međuvremenu je to donekle razjašnjeno, mada teorija dugo nije uzimana u obzir, već i zbog malog broja struja u opticaju. Sad je opet nešto jasnije da ljevica polazi od prvog navedenog skupa preokupacija kao presudnog u društvenim procesima. Ali napokon i to, beziznimno, da nipošto ne smije odlagati na stranu drugi, uvjetno kazano posljedični ili popratni. Ipak, baš u krilu lijevog centra događa se povremeno inverzija poput jedne koju pratimo zadnjih dana. Malo je tko iz te najšire grupacije trznuo na najnovije verbalno iživljavanje BRANIMIRA GLAVAŠA, neku vrstu društveno-mrežne ovjere ratnog zločina i otvorene nostalgije za njim.

Možda je tu riječ o izuzetku, no svakako je indikativan. Osim svega, ako matica kakvetakve ljevice ostaje slijepa na suštu potrebu antifašističkog odgovora, to i dalje ne znači da radi progresivnije na ekonomskim i socijalnim zadaćama. Ali, da ponovimo, ukupno jest došlo do pomaka k određenom balansu. Zbio se na tragu koprcanja globalnog društva, pa i ovdašnjeg, iz svesvjetske krize 2008. godine, potom s lanjskim udarom ove historijski neusporedive pandemije.

Dovodi nas to i do druge točke prepoznavanja lijevih impulsa i pripadajućih kolebanja, eksponirane čim se naša ljevica silom prilika malo izravnije suočila s ekonomsko-političkom kušnjom. Svjetonazorske rasprave više nisu bile dovoljne. Ali pokazalo se tad kako u hrvatskoj politici nema potpunije ni sadržajnije ekonomske misli, ujedno obuhvatne i emancipatorne.

Na to ukazuje disproporcija između tretmana državne strategije i municipalnih politika. Komunalna pitanja nikad nisu bila jače istaknuta negoli danas, no drastično izostaje interes oko npr. monetarnog sustava, industrijskog razvoja, mirovinskog osiguranja, itd. Fokus na lokalno popraćen je i nekompetentnošću oko složenijih ekonomskih zahtjeva, pa se limiti takve ljevice ogledaju u pristajanju na gotova poturena rješenja. Ona nam gotovo bez ostatka dolaze zdesna, a još je i povoljno kad su na stvari barem klasična socijaldemokratska uporišta, ona tzv. kejnzijanska.

Mislav Žitko (Foto: Patrik Macek/PIXSELL)

Toni Prug (Foto: Tomislav Miletić/PIXSELL)

Postoji i objektivan razlog takvom stanju: malen broj novijih radova u političkoj ekonomiji iz lijeve perspektive. Na to ukazuje socioekonomist TONI PRUG, naglašavajući da se ljevica u RH i zato nalazi u opasnosti. U svrhu legitimiranja svojih stajališta i poteza, ona preuzima pojedine aspekte svjetonazorskog marksizma ili mainstream ekonomskih teorija, premda treba reći da je marksistički orijentiran njezin tek bitno manji dio.

— U oba slučaja se umjesto empirijskog i teorijskog sagledavanja stvarno postojećih društvenih odnosa, poput povećanja nejednakosti, sve raširenijeg prekarnog rada, smanjenja javnog bogatstva u korist privatnih interesa ili zaostajanja tehnološkog razvoja u koji je Hrvatska gurnuta rastom turizma i padom vlastitih proizvodnih kapaciteta, uzimaju dijelovi gotovih ideoloških matrica. Zanemarivanje teorijskog promišljanja je opasno jer lako može voditi k novim verzijama znanih socijaldemokratskih rješenja – izjavio je Prug za Novosti.

Špranca je to koju se ovdje javnopropagandno ispiralo do besvijesti: ključno je kreirati što bolje plaćene poslove uz kvalitetnu regulaciju i upravljanje, a ostalo će se zatim samo riješiti. Ali teško da se ljevica može zvati ljevicom dok ne propituje radni proces u svim novim i starim oblicima. Još konkretnije, s onime tko što ulaže u nj, i kome trebaju pripasti rezultati.

— Podsjećam da je Costas Lapavitsas u Grčkoj, dok se Syriza još borila s Europskom komisijom, među rijetkima problematizirao nedostatak lijevih političko-ekonomskih teorija za praktičnu primjenu vođenja državnih ekonomija, priznajući da je okretanje klasičnim kejnzijanskim rješenjima najčešće ljevici jedina opcija. Problemi hrvatske ljevice stoga nisu lokalne prirode – nastavlja Prug.

Znanja i znanstvenih projekata s kojima bi se mogle uvoditi lijeve razvojne ekonomsko društvene politike nedostaje u svijetu općenito.

— Osim što su takvi radovi rijetko financirani, vidljiv je i nedostatak pokušaja da se osnove koje imamo u raznim varijantama marksizma i u drugim progresivnim društveno ekonomskim teorijama nadograde s ciljem primjenjivosti u praksi, što političke aktere još više gura ka brzopoteznim uzimanjem gotovih, naizgled praktično korisnijih razvojnih recepata – zaključio je Toni Prug.

SLIJEDI treća postaja lijevih i dolijevih vrludanja. Nakon faze nesnalaženja oko samoga prvenstvenog interesa ljevice, potom utjecanja varljivim i nepotpunim ekonomskim strategijama, logičan je poneki nesporazum. Jedan takav naveli smo u prošlom broju Novosti: tezu da borba za javni prostor ili opće dobro ili kvartovski interes danas mijenja tradicionalnu proletersku platformu. Onu dakle s koje su bitke nekoć masovno vodili tvornički radnici. Na tu pomisao navodi činjenica relativne omasovljenosti aktualnih zalaganja za taj, uistinu, također lijevi interesni aspekt. Paralelno, čisto radnički pokreti više jedva da postoje.

Ali to svejedno ne znači da je potreba za njima iščezla, a još manje da su navedene dvije linije borbe međusobno zamjenjive. Uostalom, intelektualna i politička elita su digle ruke od radništva koje na Zapadu postaje sve značajnije određeno prekarnošću, što podrazumijeva znatno teže uvjete za otpor. I dok suvremeni protesti i kampanje za obranu javnih dobara pretežno dolaze iz revolta građanskog sloja, sukob rada i kapitala ni u kojem slučaju nije uminuo, nego se preselio u stanoviti drukčiji medij. Neće biti dobro ako to naša ljevica, ili naše ljevice, posve izgube iz vida.

O ispoljavanju opreke rad-kapital porazgovarali smo s MISLAVOM ŽITKOM, asistentom na Odsjeku za filozofiju zagrebačkog Filozofskog fakulteta, posvećenom između ostalog političkoj ekonomiji. Trvenja na toj relaciji pokazuju se i dalje u nekim tradicionalnim vidovima, naravno, poput štrajkova i sindikalnih pregovora i pokušaja utjecanja na radno zakonodavstvo.

— No sukob rada i kapitala definitivno ostaje u središtu rasprava o ekonomiji iz jednostavnog razloga što je radna snaga trošak, danas kao i u 19. i 20. stoljeću. To dakako ne znači da je to jedino mjesto nepravednih i opresivnih društvenih odnosa, ali svakako je neizostavno ako se želi nešto relevantno reći o suvremenoj privredi – smatra Žitko.

— S druge strane, ta činjenica svakako ne bi trebala biti kočnica pri formiranju političke strategije, ili čak programa u konkretnim okolnostima koji svakako mora pokriti širi spektar od sukoba rada i kapitala, bez obzira na važnost potonjeg. Zamjene jednog problema drugim, naravno, ne funkcioniraju, kao ni zabune u pogledu mjesta iz kojeg se govori. Politika je, a to se često zaboravlja, umijeće – podsjeća ovaj naš sugovornik.

Najgore što joj se može dogoditi, po njegovu mišljenju, jest da slijedi zgotovljene formulacije iz nekog teorijskog seminara.

— To naravno ne znači odobravanje antiintelektualizma, pozicije koja je bila veoma radišni grobar ljevice, osobito socijaldemokracije posljednjih pedesetak godina – upozorio je Mislav Žitko. A najbolje lijeve platforme ionako su dolazile u jedinstvu prakse i teorije, pa nam je tek vidjeti kakav spoj u tom pogledu nosi ova epoha, u Hrvatskoj i šire. ■

Dilema hrvatske ljevice – svjetonazorske ili ekonomske teme? (Foto: Duško Marušić/PIXSELL)

PIŠE
Boris Postnikov

NEPRIJATELJSKA PROPAGANDA

Ursula von der Leyen, Mate Rimac i Andrej Plenković (Foto: Josip Regović/PIXSELL)

Problem

'Svi mi gledamo u europsku vreću novaca i pokušavamo se dočepati dijela, a to je problem', objasnio je prošlog ljeta na virtualnom Europskom forumu o umjetnoj inteligenciji, u društvu uglednih poduzetnika i važnih političara, MATE RIMAC. 'Mislim da previše očekujemo od EU fondova i da previše vremena i truda ulažemo u povlačenje tih novaca, umjesto da se okrenemo građenju vlastitog poslovanja i traženju privatnih investicija.' Samo godinu dana kasnije – točnije, prošle sedmice – predsjednica Evropske komisije URSULA VON DER LEYEN dolazi u svečanu posjetu Rimčevoj firmi u Svetoj Nedelji pa, prigodno okićena hrvatskim premijerom ANDREJEM PLENKOVIĆEM i pokojim ministrom, mladom entrepreneuru prenosi radosnu vijest: Bruxelles je odlučio financirati njegov projekt zagrebačkih robotaxija s golemih milijardu i po kuna, izdvojenih iz specijalnog evropskog fonda za oporavak ekonomije od posljedica pandemije. Sretni dobitnik je oduševljen i javno obećava kako će Zagrebom već 2024. kružiti prvi taxiji bez vozača, von der Leyen je impresionirana vizijom, ministri se smijulje, kamere zuje: nitko se više ne sjeća onog pravedničkog govora o 'građenju vlastitog poslovanja' i 'traženju privatnih investicija', nitko ne pamti da se 'problem' krije u tome što 'svi mi gledamo u europsku vreću novaca'. Može biti da je do pandemije i popratnih korona-fondova: problema više nema jer je vreća veća.

Dilema

A možda je i do toga što su druženju u Svetoj Nedelji prethodili dani pijane nacionalne euforije i ekstatične medijske opsesije Rimcem, započeti nešto ranije njegovim spektakularnim preuzimanjem Bugattija. Brzo se, doduše, ispostavilo da baš i nije riječ o 'preuzimanju' – dvije su se firme udružile, većinski vlasnički udio pripao je pritom Porscheu a Rimac je dobio upravljačka prava – ali euforija zbog te sitne komplikacije nipošto nije splasnula. U rijetkom prizoru apsolutnog medijskog zajedništva, neokrznutog prohtjevima zdravog razuma ili ponekog skeptičnog pitanja, javnim je prostorom na mig genijalnog inovatora progalopirala ergela elitnih novinarskih grla, šmirglajući glasnice u slavu 'hrvatske senzacije' i 'heroja nacije'. Oprezniji su među njima, za svaki slučaj, pritom ipak pazili na uljeze. SAŠA LJUBIČIĆ tako na portalu Slobodne Dalmacije – pod raspojasanim naslovom 'Sramotni hrvatski jal: cijela se regija 'klanja' Rimcu, onda su se javili dežurni hejteri, pogledajte što mu pišu. Ali, ne daj se Mate, pokazao si svijetu da si genijalac!' – prebire po društvenim mrežama, otkrivajući u komentarima čitavu armiju zavidnih nesretnika koji se nabacuju blatom na našeg 'zanesenjaka' i 'pobjednika'. Ne isključujemo da upravo njegov prilog označava sam vrhunac dna do kojeg je novinarska beatifikacija Rimca dospjela, a iza sebe ostavlja tek sitnu dilemu: je li neobičnije to što potraga za disonantnim tonovima nužno završava na društvenim mrežama, pošto u profesionalnim medijima disonantnih tonova nema, ili je nelogičnije to što javna kritika očito postoji, ali je profesionalni mediji složno zaobilaze?

Obećanje

Priča o trijumfalnom maršu Mate Rimca kroz evropske institucije zato je mnogo manje priča o Mati Rimcu, a mnogo više o novinarima koji priču prenose. On, napokon, samo radi svoj posao i zasad mu ide sasvim dobro; oni svoj baš i ne. Pa onda ne postavljaju nijedno od očekivanih pitanja o onom projektu robotaxija niti provjeravaju je li doista moguće da se već za tri godine cijela flota autonomnih vozila iz Rimčeve radionice zaputi na zagrebačke ulice. Uostalom, zašto i bi: takvim se poslom, kako vidimo, bave isključivo hejteri. I samo bi hejterima moglo pasti na pamet da u nekoliko minuta izguglaju kakva je sve obećanja Rimac do sada davao. Onda, recimo, kada je najavio da će njegov model Concept One do 2014. juriti cestama, što se nikada nije ostvarilo. Ili onda kada je iz njegove firme puštena vijest o 150 unaprijed prodanih primjeraka modela Concept Two, što je mnogo kasnije demantirao. Ili onda kada je obećavao skoru homologaciju svojih vozila – svojevrsnu dozvolu da se automobili uopće pojave u prometu – za što je službeni rok nedavno istekao, mada je čitava operacija već naplaćena iz državnog budžeta. Ili onda kada je na jednoj nacionalnoj televiziji nonšalantno

Concept Two, model koji je pratila dezinformacija o 150 prodanih primjeraka (Foto: Wikimedia)

izjavio kako je ustvari već napravio auto bez vozača, što je naknadno također povukao... Na kraju zapravo ispada kako problem uopće nije u čvrstom Rimčevom obećanju da će plasirati robotaxije do 2024. godine, nego u tome što je posve isto obećanje – liniju serijski proizvedenih i autonomnih vozila koja se propisno uključuju u promet – davao u nastavcima već mnogo puta. I, kao što vidimo, svaki put prekršio. Posao novinara, ne osobito naporan ni izazovan, sastojao bi se onda u tome da sve neostvarene najave pobroje pa javnost oprezno upozore kako čovjek koji je upravo dobio milijardu i po kuna javnih sredstava na račun jednog hrabrog obećanja vlastita obećanja rijetko ispunjava. Takvih novinara, međutim – vidimo i to – kod nas naprosto nema.

Detalj

Što je donekle neobično, jer postoji još mnoštvo razloga da se oko Rimčevog projekta sjate čitave specijalne jedinice dobro istreniranih istraživačkih žurnalista. Oni koji su se godinama specijalizirali u praćenju koruptivnih poslova i mutnih javno-privatnih aranžmana tako bi, u nekoj paralelnoj stvarnosti, već znatiželjno čeprkali po kanalima kojima je naša Vlada – potajno, bez javne rasprave i mimo saborske diskusije – baš Rimca predložila Bruxellesu za milijunsku investiciju, odabravši firmu Project 3 Mobility koju je ovaj osnovao tek prije tri godine i koja nema nikakve poslovne rezultate osim omanjeg minusa na računu. A usput bi nas, tko zna, podsjetili možda i na nezgodnu činjenicu da projekt autonomnih taxija podrazumijeva jednostavnu kupnju sustava umjetne inteligencije – onoga što autonomna vozila čini, je li, autonomnima – od neimenovane strane korporacije. Stručni suradnici ekonomskih rubrika za to bi vrijeme češljali službena izvješća starije i uspješnije sestre Project 3 Mobilityja, tvrtke Rimac Automobili, pa ondje otkrili da je broj zaposlenih otprilike duplo manji od onog koji Rimac javno spominje, dok se dug prema dobavljačima samo u prošloj godini udvostručio. A usput bi nas, tko zna, podsjetili možda i na nezgodnu činjenicu da gazda o tom dugu šuti. Našlo bi se, kvragu, nešto posla čak i za Sašu Ljubičića i ostale kolege zainteresirane za *lurkanje* po društvenim mrežama: ondje doista nije teško naići na komentar u kojem Rimac prostački vrijeđa nekoga tko mu pristojno postavi iole neugodno pitanje ili pak na onaj u kojem pandemiju koronavirusa posve opušteno – i prilično problematično – proglašava običnom 'prehladom'. A usput bi nas, tko zna, netko možda podsjetio i na nezgodnu činjenicu da je upravo zahvaljujući toj 'prehladi' hrvatski *Wunderkind* usisao milijardu i po kuna iz evropskog kriznog fonda. Konačno, neki bi novinar valjda otvorio i pitanje atraktivnog zagrebačkog zemljišta pokraj Studentskog doma Sava, na kojem Rimac planira podići svoje robotaxi-stajalište pod ekskluzivnim imenom Centar mobilnosti, iako teren pripada Gradu i za njegovo korištenje nema nikakvu dozvolu. Taj bi kolega, marljivo istražujući priču, vrlo brzo otkrio da je ovih dana – baš nekako dok su mediji odzvanjali od oda i lauda – u tišini okončan službeni natječaj tvrtke Project 3 Mobility za idejno arhitektonsko rješenje Centra mobilnosti. Ili, drugim riječima: dok se naslovnice, duplerice i najgledanije emisije takmiče u glorifikaciji djela, lika i poduzetnika, njihov junak idejno projektira prisvajanje zemljišta koje pripada građanima Zagreba.

Medijski miljenik iz Svete Nedelje (Foto: Igor Kralj/ PIXSELL)

Sve su ovo – da ne bude zabune – svima lako dostupni i javni podaci, sve su ovo obične i logične novinarske teme. Nedostaje, ispada, samo novinara da se njima pozabave. Pa njihov posao, u znak solidarnosti, preuzimaju 'dežurni hejteri', koje će novinari potom proganjati. Na kraju ove bizarne zavrzlame – donekle vrtoglave, odnekle praznoglave – ostaje tek jednostavna medijska slika internetskih besposličara koji, jadni i jalni, jurišaju na našeg uspješnog heroja. Uloge su dakle stabilne, a pozicije jasne. Fali samo jedan detalj: oni koji sliku slikaju.

Ali i to je možda logično. I valjda je razumljivo. Jer kako da uopće pokreneš vozilo bez vozača ako pri ruci nemaš novinarstvo bez novinara?

Bugattijem se odsad upravlja iz Hrvatske (Foto: Wikimedia)

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1126, petak, 16. srpnja 2021.

MAKSIMIR I MIROGOJ

Noga u vratima

PIŠE Sinan Gudžević

Dubravka Stojanović se, nakon velikih istraživanja u Institutu za noviju istoriju Srbije i uz profesuru na Fakultetu, prihvatila da piše o jarićima *Biblioteke* XX *vek, i načinila blistavu knjigu o jugoslavenskim društvenim prilikama opisujući ih kroz izdavački život i priključenija Ivana Čolovića*

KNJIGAMA jedinstvene Biblioteke XX vek svakako pristaje i okljaštreni stih TERENTIJANA MAURA *habent sua fata libelli*, ali bi im bolje pristajalo, na primjer, ovo: *habent suum librum libelli*. Knjige imaju svoju knjigu. Pri tome su *libelli* knjige Biblioteke XX vek, a librum je knjiga o tim knjigama *liber de libellis*, da se malo igramo latinski. No je i taj *liber* zapravo *libellus*, jer je i on objavljen kao knjiga te iste Biblioteke XX vek. Taj *liber-libellus* ima naslov neobičan: 'Noga u vratima'. Knjizi je autorica DUBRAVKA STOJANOVIĆ, profesorica moderne povijesti na Filozofskom fakultetu u Beogradu. Knjiga je objavljena prije ravno deset godina, a još nije rasprodata. Šteta je što rasprodata nije. Jer ona nije samo knjiga o Biblioteci XX vek, već je i sama Biblioteka XX vek u malome, *in nuce*.

Naslov knjige je neobičan, jer u našem jeziku sintagma *noga u vratima* nije mnogo odomaćen izraz. A drugdje jeste: kad anglofoni govornik kaže 'staviti nogu u vrata' to znači nekad 'zakoračiti preko praga', a nekad 'osvojiti pola onoga na čija se vrata noga stavila'. Ima i u psihologiji ozbiljan manipulativni pojam 'stavljanje noge u vrata', ali u knjizi 'Noga u vratima' nije to ta noga niti su to ta vrata. Nogu u vrata stavlja onaj koji stoji pred vratima s vanjske strane i nogom sprečava da se vrata zatvore. *Noga* je Biblioteka XX vek.

Knjiga je u toj biblioteci objavljena kao 200. po redu. Da *biblioteka* ima knjigu o toj samoj biblioteci nije nezabilježeno, ali je rijetko. 'Noga u vratima' ima podnaslov 'Prilozi za političku biografiju Biblioteke XX vek' i ovaj podnaslov 'vuče' na podnaslove čuvenijih knjiga. Da se jedna historičarka i autorica, koja je objavila knjige i mnogo radova o Srbiji i demokratiji na početku 20. stoljeća, o urbanizaciji i evropeizaciji Beograda, o srpskoj socijaldemokratiji i ratnom programu 1912–1918, o globalizaciji, pozabavi pisanjem knjige o jednoj biblioteci s margine, to vuče više na epigramatiku nego na epiku: podsjeća na onu situaciju iz šeste knjige MARTIJALOVIH epigrama, gdje se pjesnik u falečkim hendekasilabima obraća advokatu POSTUMU koji se proslavio govorima o MITRIDATU i o zakletvama mahnitih Kartaginjana, o raznim Sulama, Marijima i Mukijima. Obraća mu se za pomoć u procesu oko nečega što nije ni nasilje, ni ubistvo, nije ni trovanje, već je krađa: susjed mu je ukrao tri jareta, i sad kad sudija zahtijeva dokazni postupak, on traži od advokata da se okani velikih događaja i pozabavi se njegovim jarićima. Dubravka Stojanović se, nakon velikih istraživanja u Institutu za noviju istoriju Srbije i uz profesuru na Fakultetu, prihvatila da piše o *jarićima* Biblioteke XX vek, i načinila blistavu knjigu o jugoslavenskim društvenim prilikama opisujući ih kroz izdavački život i priključenija IVANA ČOLOVIĆA. Ona se u pisanje knjige dala, jer je u povijesti Biblioteke vidjela mjerodavnu građu za knjigu o društvu. Nije to učinila na zahtjev Čolovićev, već je zajedno s njime zaključila da knjigu o *jarićima* XX veka valja objaviti o četrdesetoj godišnjici Biblioteke, a dekadni sistem brojeva priredio je jednu od svojih nenavadnosti, te je knjiga dobila okrugao broj 200 u nizu.

Dubravka Stojanović već u uvodu knjige, uz glavne stvari koje su je kao historičarku povukle da se pozabavi Čolovićevim izdavačkim rukotvorom, kazuje i da je ona životna saputnica Čolovićeva, da s njime živi i da to što ima subjektivan odnos prema izdavaču i Biblioteci njoj kao istoričarki ne predstavlja

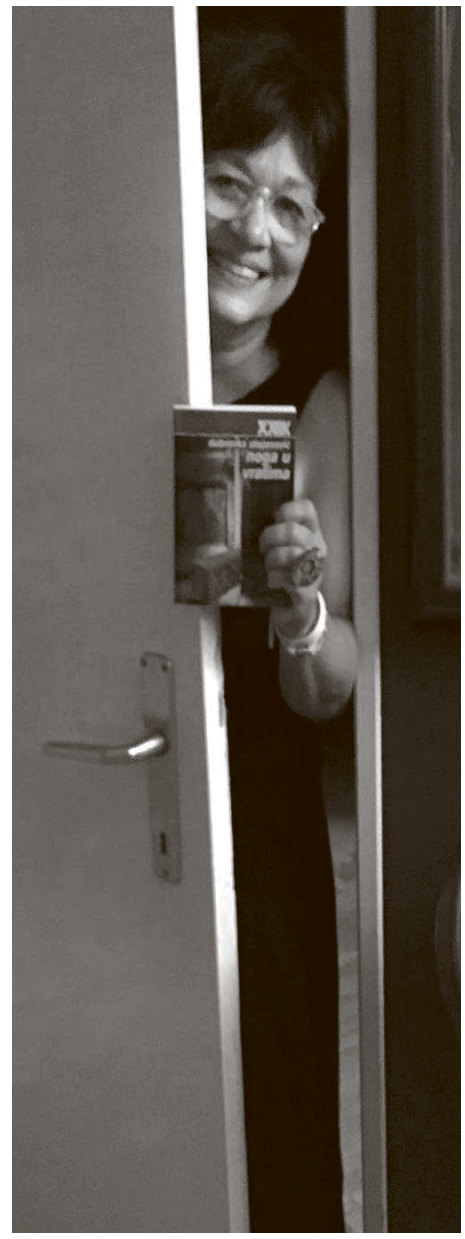

Autorica Dubravka Stojanović sa svojom knjigom 'Noga u vratima'. Foto: Ivan Čolović

prepreku. Obznanjuje 'da je istoričar uvek subjektivan i da tako i treba da bude, jer će, zahvaljujući tome, stalno želeti da sazna više o onome što ga lično privlači', pa postavlja pitanje: 'Zašto bismo se uopšte bavili nečim prema čemu nemamo nikakav lični odnos, prema čemu smo neutralni, indiferentni.'

Knjiga je podijeljena na četiri poglavlja: prvo tematizira prve dvije godine Biblioteke pod okriljem Narodnog univerziteta Braća Stamenković, drugo poglavlje se bavi statusom Biblioteke u samoupravnim izdavačkim kućama, Duga, BIGZ i Prosveta, treće je posvećeno vremenu rata i tzv. tranzicije, a četvrto, naslovljeno 'Mali krug slobode', razdoblju od 2001. do 2011. Svako od poglavlja ima više potpoglavlja, a završno u svakom je posvećeno recepciji knjiga izdanih u razdoblju. Knjiga ima i izdašan bibliografski dodatak, koji je načinila MILENA MARKOVIĆ. To je cjelina uzorna za one koji naume da se bave bibliografijom.

'NOGA u vratima' se čita u dahu, ne ispušta se iz ruku. Iz nje će čitalac saznati kako je Ivan Čolović, već godinu dana nakon osnivanja Biblioteke, nakon četvrte objavljene knjige, one DOBRICE ĆOSIĆA 'Moć i strepnja', ostao bez svoga urednikovanja, a potom i bez posla. Dubravka Stojanović tu pokazuje kako je još i danas jako teško raspetljati čvor o toku i proceduri zabranjivanja distribucije knjige i ukazuje na ulogu političkih ulizica koji su unaprijed donosili odluke u težnji da pogode stavove svojih pretpostavljenih i da takvim svojim odlukama preduhitre njihove. Dakako, cijena koju bi urednici plaćali bila je visoka, prokazanost u društvu, prepuštenost sebi i pokojem prijatelju. Dobrica Ćosić se, mnogo godina kasnije, u svojim dnevnicima pravio nevješt po pitanju sjećanja na aferu oko njegove knjige koja mu je objavljena u Biblioteci XX vek. U XX veku će objaviti još poneki autor, koji će se kasnije vrgnuti u nacionalističku hulju, poneki u zlotvora, ali urednik Čolović za to ne može biti odgovoran: on je takvima knjige objavljivao kad takvi nisu bili takvi.

Dubravka Stojanović je u svojoj 'studiji slučaja', koju skromno naziva uskom pukotinom, pokazala široku pozadinu na kojoj se vidi složenost odnosa u jugoslavenskom društvu i državi. Ona o tim odnosima ne piše *von oben*, već kao neko ko ih spoznaje i dok piše, ne bavi se samouvjerenim raspetljavanjem neraspetljanih petlji. Jezik knjige je jasan, rečenice srednje dužine, čitalac ima utisak da autorka može izraziti sve. Knjigom je pokazala i dokazala da se Biblioteka XX vek održala zahvaljujući osnivaču, uredniku i izdavaču Ivanu Čoloviću. Njegov primjer je svakako jedinstven: on je, da bi izdavao knjige, žrtvovao svoj posao savjetnika za obrazovanje u Jugoslovenskoj komisiji za UNESCO, gdje bi imao siguran posao i prihode. Dubravka Stojanović pokazuje kakve je sve oluje i vihorove na sebi imao da otrpi drug njen životni. To se osjeća i vidi čak i iz malenih recenzija pojedinih izdatih knjiga ('Noga u vratima' je svojevrstan priručnik, kompendij). Ivan Čolović bi, izvan svake sumnje, mogao pokazati koliko je nepravdi i nepravičnosti kao izdavač pretrpio za socijalizma i kasnije. Ali on to nije ni činio niti će činiti, on se u izdavanje knjiga dao iz ljubavi prema knjigama. Kukumavčenja su prigrabili drugi, stotine i hiljade mezimaca socijalističkih danas sladostrasno optužuju Jugoslaviju i socijalizam za svoju navodno zlehudu sudbu. Ni Čolović ni knjige njegova XX veka nisu bili mezimčad, ni u Jugoslaviji ni kasnije. Bili su pastorčad. Svejedno, Ivan Čolović će o 40. godišnjici svoje Biblioteke u Ljubljani reći: 'Ja o tom jugoslovenskom prostoru ništa nisam znao dok sam živeo u Jugoslaviji... Mi ga tek danas retrospektivno vidimo i pravimo... Ali, da se razumemo, ne pravimo ga ni od čega...' Biblioteka XX vek je jedina teorijska biblioteka koja je nadživjela Jugoslaviju, izdavački mezimci su propali. I tako dalje, nemam druge riječi nego da knjigu 'Noga u vratima' nazovem časnom. Jer je pisana u nepovoljnim okolnostima, onim koje bi neki današnji pokvarenjak nazvao čak i 'sukobom interesa': pisati o knjigama koje izdaje čovjek sa kojim autorka živi.

Za tu knjigu bih kazao ono što je kazao svojeglavi GEORG CHRISTOPH LICHTENBERG: 'Ko dvoje hlača ima, neka jedne unovči i neka nabavi ovu knjigu.' Za nju može važiti epigram tamnog autora po imenu GEORG od PISIDIJE, koji, pišuću pohvalu biblioteci patrijarha SERGIJA, u jampskom trimetru kaže kako zahvaljujući knjigama livada duše klija, ispunjava zemlju duhovnim mirisima i razgaljuje besplodna srca. Onome koji se divi ljepoti toga raja knjiga te u njemu gleda zrele plodove starih majstora, savjetuje da se ne smete ako usred ruža vidi i trnove, jer divlja kupina ne otvara svoj otrovni cvijet u vrtu koji je mistično obrađen dvozubim motikama. ■

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1126, petak, 16. srpnja 2021.

Redateljica, scenaristica i producentica, autorica nagrađenog dokumentarca 'Žica'

RAZGOVARAO **Nenad Jovanović**

TIHA K. GUDAC
Svi su protiv žice

Bez obzira na svjetonazorske i političke razlike među likovima u mom filmu, svi su protiv žice. Zanimljivo je da ni oni koji hvataju migrante i pritom koriste paravojnu strategiju nisu za žicu. Čak i oni kažu, iako toga nema u filmu, da žica ništa ne rješava

Na nedavnom međunarodnom festivalu ZagrebDox nagradu Međunarodne federacije filmskih kritičara FIPRESCI osvojio je film 'Žica' TIHE K. GUDAC koji se, kako je naglasio žiri, bavi složenim i izazovnim pitanjima globalne izbjegličke krize kroz lokalnu perspektivu. Ova nagrada povod je za razgovor s autoricom koja je prije nekoliko godina osvojila javnost ostvarenjem 'Goli' u kojem kroz prizmu jednog člana porodice govori o Golom otoku.

Kako ste doživjeli ovu nagradu?

Nagradom sam vrlo iznenađena jer nisam imala nikakvih očekivanja i želja, samo sam željela napraviti film za koji mislim da drži vodu. On prati priču o maloj zajednici na granici Hrvatske i Slovenije, te pojedince, obične ljude koji se bore s posljedicama migrantskog vala u gradovima na granici Hrvatske i BiH. To su naši ljudi i lokalne priče pa autori iz ovih krajeva, kad na međunarodnoj razini predstavljamo filmove u razvoju, često dobivaju komentare da su ovo lokalne priče koje nisu međunarodno primjenjive. Dobiti nagradu od međunarodnog žirija tako ozbiljne institucije potvrđuje da 'male priče' nisu 'male priče', već da svaka ljudska priča ima univerzalno značenje. Problemi ljudi koji žive sa žilet-žicom na hrvatsko-slovenskoj granici mogu se iščitati u raznim situacijama sličnog karaktera u svijetu koji gradi ograde. Drago mi je da sam kroz naše ljude uspjela ispričati univerzalnu priču, a nagrada je potvrda onoga što sam radila i što sam htjela postići.

Kako je došlo do filma?

To je zapravo produkcijski projekt. Film je nastao kao posljedica ideja belgijskog producenta FEDERICA NICOLAIJA koji je odrastao u Evropi bez granica pa je odlaskom na neke zatvorene evropske granice kao što je ona estonska bio fasciniran procedurama koje mu kao čovjeku iz Belgije nisu bile poznate – traženje i čekanje viza, čekanje hoće li te pustiti preko granice ili neće, odnosno zatvorenost granice što je za nas koji smo odrastali u Evropi bilo nepoznanica. U jednom momentu je shvatio da granice utječu na ljude na način koji mu nije bio dio svakodnevice, zbog čega je želio ispričati priče o prirodama i implikacijama granica u Evropi. Imao je viziju skupiti više evropskih redatelja koji će napraviti filmove o granicama svojih zemalja. Hrvatska producentica IVA TKALEC koja je radila kod njega rekla mu je da Hrvatska sudjeluje u evropskim koprodukcijama i da i na njenim granicama postoji žilet-žica. Tako je ona zaslužna za dio priče o žici, a Nicolai za dio priče o granicama. Kako me Iva predložila za redateljicu zbog mog prethodnog filma 'Goli', otišli smo na hrvatsko-slovensku granicu na Kupi, pogledali žicu i rekli da bi to trebalo staviti u film. To je bilo sve što je bilo zadano, dalje sam imala odriješene ruke. Kako je produkcija rasla, imala sam pomoć jednog istraživača iz Slovenije u traženju likova. Prije pet godina snimili smo pretprodukcijski ***trailer*** pomoću kojeg smo tražili financiranje, a u tih pet godina mnogo toga se promijenilo. Ja sam odmah u početku rekla – idemo se baviti ovdašnjim ljudima i žicom koja je postavljena protiv imigranata za koje se činilo da nikad neće doći. Prije nekoliko godina ljudi su protestirali zbog te žice, a onda su emigranti, mimo svih očekivanja, počeli dolaziti. Za većinu ljudi, osim onih koji s njima izravno rade, oni postoje na razini priče ili fantoma. Područje se mijenja zbog njihovih dolazaka, ali ih većina ovdašnjih stanovnika nikad ne susreće. Kako smatram da kamera i filmska ekipa imaju moć učiniti više, rekla sam produkciji da ti ljudi ne smiju ostati fantomi, odnosno da moramo iskoristiti privilegiranu poziciju filmske ekipe i otići na hrvatsko-bosansku granicu. Umjesto tematiziranja Šengena kao zadnjih vrata Evrope, odlučila sam proširiti priču na prva vrata Evrope, dakle na Hrvatsku kao članicu EU-a koja nije u Šengenu, zbog čega je ta granica postala ***hotspot*** za imigrante.

U filmu susrećemo raznolike likove, od ljevičara koji su protiv žice do paravojne ekipe koja lovi imigrante. Kako ste ih uspjeli privoljeti da budu u filmu?

Zanimljivo je da ni likovi koji hvataju migrante i pritom koriste paravojnu strategiju, a migrantima eksplicitno poručuju da se vrate doma, nisu za žicu. Čak i oni kažu, iako toga nema u filmu, da žica ništa ne rješava. Bez obzira na svjetonazorske i političke razlike među likovima u filmu, svi su protiv žice: osim toga, svi ti ljudi pristali su i htjeli biti u filmu. Došla sam ondje kao njima nepoznata osoba i bez prijateljskih i familijarnih odnosa s tim krajem. Otkako smo 2016. prvi put bili ondje, pokušavala sam održati kontakt s ljudima i objašnjavala kako napreduje priča o njima. Htjela sam biti otvorena i iskrena kako bi shvatili da nisam samo reporter koji dođe i ode. Na svim tim prostorima postojali su trenuci i događanja koji su privlačili medije koji bi došli i otišli. Zbog toga je kod mnogih ljudi postojala odbojnost prema kameri, posebno na lokacijama u Bosni gdje žive migranti i ljudi koji se njima bave. Lokalnom stanovništvu koje prolazi teške situacije i snosi teške posljedice te humanitarne katastrofe kamere užasno idu na živce. Ljudi dođu, snimaju i odu, a to su često neke velike TV kuće koje im ne pomognu. Ja znam da ne mogu pomoći i spriječiti krizu, ali sam pokušala dati do znanja da mogu napraviti nešto što će imati smisla. Očito smo se razumjeli, čak i s obitelji koja u filmu hvata migrante i koju bi se definiralo kao ekstremnu desnicu. S njima nisam eksplicitno pričala, ali je jasno koji su njihovi stavovi. Svima sam otvoreno rekla da će u filmu biti i jedni i drugi i treći te da želim pokazati različite strane, zbog čega su svi iznijeli svoj stav jer smatraju da je to važno.

Što danas rade vaši likovi?

Otkako smo počeli snimati film, situacija se pogoršala. Ljudi koji žive kod graničnog prelaza Brod na Kupi – Petrina, koji sam tematizirala, stoljećima su povezani i to nije floskula. Kako su dućan i kafić samo s hrvatske strane, imali su malograničnе propusnice

Foto: Samir Cerić Kovačević/ZagrebDox

In memoriam: Nenad Šegvić (1936. – 2021.)

PIŠE Bojan Munjin

Veliki čovjek malog kazališta

‘Festival je osnovan da bismo ostali normalni u vrijeme ludila’, govorio je glumac Nenad Šegvić, osnivač riječkog Međunarodnog festivala malih scena na kojem su gostovale i predstave iz Srbije i HKD Teatra u čijoj je produkciji nastala i ‘Aleksandra Zec’

Poznati češki pisac KAREL Čapek jednom je kazao kako je za tako osjetljiv organizam kao što je teatar pravo čudo da se svake večeri uopće izvode kazališne predstave. U današnje doba jedan čovjek od teatra znao je tu istinu o krhkosti pozornice jako dobro pa je možda, baš zbog toga, odlučio da u najgore moguće vrijeme osnuje jedan kazališni festival. To se dogodilo u Rijeci 1994. godine, kada je u Hrvatskoj bjesnio rat; taj festival kasnije je prerastao u krajnje respektabilni i poštovani Međunarodni festival malih scena, a čovjek koji ga je osnovao i vodio punih 27 godina bio je riječki glumac NENAD Šegvić, dobri poslenik teatra koji nas je 11. srpnja zauvijek napustio u svojoj 85. godini. Osim što je bio glumac, koji je u riječkom kazalištu odigrao više od 150 uloga, Šegvić je više od jedne decenije bio direktor Drame riječkog HNK-a, kao i osnivač malog i vrlo propulzivnog HKD Teatra u Rijeci. Izrazito dinamičan i gotovo do tvrdoglavosti uporan, Šegvić je dobrih 50 godina bio prava *vita activa* riječkog kazališnog i općenito kulturnog života. Bio je zaljubljen u teatar od glave do pete, pravdoljubiv kada je u kazalištu trebalo odvojiti žito od kukolja i energičan kada su teatarski interesi bili u pitanju. Te 1994. godine, kada se nebo smračilo nad čitavim južnoslavenskim prostorom i kada je trebalo sačuvati glavu od zalutalih metaka, on je osnovao riječki festival u želji da unese bar malo svjetla u crni mrak mržnje i nasilja koji su tada posvuda vladali. ‘Festival je osnovan da bismo ostali normalni u vrijeme ludila’, govorio je Šegvić. Ali, realno, dok su topovi grmjeli, za teatar je bilo jako teško. Legenda kaže da je na tom početku početaka Šegvić izašao pred malu grupu svojih suradnika i mirno rekao: ‘Stvar je vrlo jednostavna – mi kao festival u ovom trenutku nemamo ništa.’ Iako tada nije bilo ničega, bilo je nekoga na čelu sa Šegvićem i festival je, mic po mic, počeo pozivati male, ali značajne predstave sa svih strana. Šegvić je bio valjda prvi koji je sredinom devedesetih na riječkom festivalu ugostio predstave iz ‘neprijateljske’ zemlje Srbije, zbog kojih je dobro znao da će biti bijesnih i zluradih reakcija. Uslijedili su noćni telefonski pozivi puni mržnje i prijetnji, ali Šegvić je mirno odgovarao: ‘Postoje dobre i loše predstave. Ja na festival pozivam one dobre i uopće me ne zanima otkuda one dolaze.’

Bio je pravdoljubiv i zaljubljen u teatar – Nenad Šegvić (Foto: Goran Kovačić/PIXSELL)

Od tada pa doslovce do svojih posljednjih dana, to znaju svi, ovaj već vremešni čovjek jurcao je od Beča do Skoplja i od Beograda do Berlina i gledao sve u teatru što se moglo gledati, da bi riječki festival bio ono što on do danas zaista jest – veliki festival malih scena. ‘Želio sam festival na kojem publika sjedi na dva metra udaljena od glumaca’, govorio je Šegvić. Ustvari, on je bio skroman čovjek i iz tog je senzibiliteta birao predstave, ali ključno je da je iz te skromnosti izvirao njegov osjećaj za kazalište, lišen napuhanosti i egocentrizma. Ta njegova skromnost hranila je misao, koja je neprestano strujala ovim festivalom, a to je da on nije sam sebi spomenik, nego da je tu zato da usreći druge – riječku publiku, njihove goste i umjetnost samu. Šegvić je bio dobar i pomalo strog otac riječkog festivala: uvažavao je glumce i redatelje, odavao počast najboljima, ali nije pravio lažni sjaj od mjesta na kojem se trebaju susresti teatar i njegova publika. MATKO BOTIĆ, višegodišnji voditelj festivalskog okruglog stola, to je dobro uočio: ‘Riječke Male scene okupljale su, i još uvijek okupljaju prvu ligu europskog teatra, i ti bjelosvjetski redatelji, KORŠUNOVAS, HERMANIS, EMMA DANTE, PIPPO DELBONO i drugi, svakoga su svibnja dolazili na festival, u potpunosti lišen glamura i kiča, crvenih tepiha i društvenih kronika u *prime timeu*, da bi igrali za publiku čiji se sastav nije bitno mijenjao od prvih, ratnih izdanja festivala.’ Također, na ovom festivalu nikada nije bilo skandala, govorkanja, kuhinja i tračeva, ali je bilo živo: bilo je buke i svađa na okruglim stolovima i koplja su se itekako lomila oko toga da li nešto vrijedi ili ne.

Šegvić je bio pasionirani tragalac za dobrim kazalištem i zato što je odrastao u vrijeme kada se riječ ‘teatar’ pisala velikim slovom: rođen je u Splitu, igrao je u teatrima u Zagrebu i Rijeci, studirao na kazališnoj akademiji u Beogradu kada su prvaci pozornice ondje bili STEVO Žigon, LJUBA TADIĆ, MIRA STUPICA i mnogi drugi, a na ovoj strani PERO KVRGIĆ, VANJA DRACH, RELJA BAŠIĆ i opet sijaset drugih. Šegvić je čitav život volio kazalište glumca i zbog toga je, uostalom, 1993. godine osnovao taj riječki *piccolo teatro*, HKD Teatar, koji će idućih najmanje 20 godina biti jedan od značajnijih teatara u Hrvatskoj. Njihova bravurozna ‘Ćelava pjevačica’ igrala je dobrih 16 godina, o ‘Tko se boji Virginije Woolf?’ pisani su hvalospjevi, a predstava ‘U očekivanju Godota’ bilo je pravo malo kazališno čudo u kojem je u ulozi nesretnog Estragona nastupio sam Šegvić. ‘Bio je to moj Hamlet’, govorio je tada ne bez ponosa. Konačno, predstava ‘Aleksandra Zec’ o ubijenoj djevojčici srpskog porijekla u Zagrebu početkom rata, u režiji OLIVERA FRLJIĆA, uz svestranu pomoć Srpskog narodnog vijeća, rezultat je ideje Nenada Šegvića i produkcije HKD Teatra. Potpisnik ovih redova bio je na premijeri ove predstave u dvorani HKD Teatra na Sušaku: unutra je među publikom vladala grobna tišina, a pred vratima kazališta urlali su ljudi u crnim majicama.

Na kraju treba reći da ni te velike počasti da Rijeka 2020. godine postane Evropski grad kulture ne bi bilo bez značaja Šegvićevog Međunarodnog festivala malih scena. Zbog pandemije korone lani i ove godine festivala nije bilo i to je ovog čovjeka orijaške energije, nažalost, slomilo. Za grad Rijeku njegov odlazak bez sumnje predstavlja nenadoknadiv gubitak, ali i odgovornost da s kazalištem i festivalom nastavi dalje, po uzoru na izuzetnu teatarsku i ljudsku osobnost Nenada Šegvića. Slava mu. ■

i tada žica nije bila postavljana na male prijelaze. Tokom ovih pet godina i tamo je postavljena žica, a njihove propusnice nisu iste vrijednosti kao ranije. Zbog toga ne mogu samo tako prelaziti granicu, iako s jedne strane imaju oca i majku, s druge braću i sestre, grobove... Jedan od likova ima čamac i živi na teritoriju Hrvatske, ali je jedina cesta kojom može nekamo doći na slovenskoj strani. Po kruh, mlijeko ili liječniku, jer živi sa starom i bolesnom majkom, mora ići na drugu stranu rijeke i to uz duplu žicu i ogradu pod ključem. Ljudi sa slovenske strane ne mogu preći u dućan, kafić, po kruh. Svake godine na Novu godinu ljudi su se susretali na sredini mosta u znak prijateljstva dvije nacije, uz nastavak slavlja na jednoj strani. Ove godine se srelo samo dvoje protagonista filma s maskama, koji su u Kupu bacili vijenac s natpisima ‘Šengen’ i ‘Kovid’. Što se tiče ljudi u BiH koji pokušavaju ublažiti humanitarnu katastrofu tako da pomažu migrantima, za njih živjeti u gradu punom bolesnih, gladnih i bosih ljudi može značiti samo opasnost i probleme. Oni ovise o velikim privatnim donacijama; grupa ljudi iz Njemačke, Austrije i Italije skupila je humanitarnu pomoć i dovezla se u Bosnu, što im je sada onemogućeno. Žena iz filma i drugi koji pomažu sada nemaju brašna da ga daju migrantima. Kako me zanimaju povijest u sadašnjosti i transgeneracijske implikacije stvari koje se dešavaju, to je nastavak mog prethodnog filma. Situacija na našim granicama i u dijelu Evrope je ponavljanje povijesti – nova seoba naroda, gdje smo mi zbog svoje geografske pozicije vrata Evrope. Čini mi se dobrim biti prisutna i to dokumentirati jer će biti zanimljivo za par desetljeća čitati što se ovdje događalo. Osim toga, nisam se planirala baviti većinom stvari u filmu. Na emigrante u Bosni prvi put sam slučajno naletjela, a kad sam drugi put došla, oni su još tu bili. Nakon trećeg-četvrtog puta razvila sam povjerljiv odnos s dvojicom od njih koji su u filmu. Dakle, ponovno smo vrata Evrope, o čemu smo puno čitali u školama. Hajmo vidjeti što to znači danas i možemo li prepoznati sebe u ovom trenutku. Vidim da film vodi do spoznaje da stvari na terenu nisu crno-bijele i nimalo jednostavne, tako da je on pokretač za iskreniju i kompleksniju raspravu.

Kakav će biti daljnji život filma i kakvi su vaši planovi?

Film je dio projekta koji je produkcijski ogroman i kompliciran, a jako malo ovisi o meni. Ideja je da se šalje na festivale i zaživi koliko je moguće, a što se tiče kinodistribucije, zna se da kina sad nisu najpopularnija. Osim toga, dokumentarni film je izazov sam po sebi za distribuciju i može se vidjeti samo u nezavisnim kinima. U Zagrebu je Europa, u kojoj je igrao moj prethodni film, kao nezavisno kino ukinuta. Filmska verzija ‹Žice› ima 75 minuta, a kraća verzija od 53 minute bit će dio serijala ‘Granice’ koji će biti emitiran na evropskim televizijama. Serijal će biti ponuđen svim zemljama koje su producirale projekt, počevši od Belgije, gdje kreće početkom 2022. Producenti su si zadali velik zadatak i ako prođe dobro u Belgiji, onda bi trebao biti emitiran u većem dijelu Evrope. ‘Žicu’ je inače podržao HAVC, ali i Radiotelevizija Slovenije – duga verzija u Sloveniji će biti prikazana na TV-u. Za planove nisam zahvalan sugovornik jer puštam da se stvari događaju. Pisala sam neke stvari, ali nisu prošle, neke su prošle pa još na njima radim. Uz to radim izvršnu produkciju dugometražnog igranog filma i to kao zaposlenik. Balansiram između svega toga – stvari koje radim želim raditi sa srcem, ali sam napravila sa srcem i ono za što me netko angažirao. Volim produkciju i volim biti na setu, ali je moj najveći talent pričanje priče. ■

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1126, petak, 16. srpnja 2021.

TV RAŠETANJE

Tesla i oktopod

PIŠE Boris Rašeta

Genijalci iz 'TV kalendara' vijest o rođendanu Nikole Tesle daju kao kratak potpis, koji na ekranu titra par sekundi, tek da čovjek pročita. Ispada, bio je neki autsajder, repatica. No zato gledamo višeminutni prilog o hobotnici Paulu koja je bila nogometna Baba Vanga i, po njima, zaslužila nezaborav

Pressing, N1, 6. srpnja, 22:15

ILIJA JANDRIĆ imao je sat povijesti u 'Pressingu'. Njegov gost STJEPAN MESIĆ rekao je neke stvari koje mlađi ljudi ne znaju pa ćemo ih ovdje ukratko ponoviti. 'Dio Srbije slavi MILOŠEVIĆA', počeo je Mesić pa nastavio, 'dio mu ne može oprostiti što je izgubio rat, a ne to što ga je započeo. A mi smo mogli bez rata... Ja sam bio svjestan, kad sam došao u predsjedništvo Jugoslavije, da Jugoslavija više nema integrativni faktor. Umro je TITO, Partija se raspala, a armija je tražila sponzora. Kad sam došao u predsjedništvo, rekao sam – ja sam zadnji predsjednik Jugoslavije u ovom modelu, ali moramo naći novi model...' Jandrić: 'Jasno je, nije bilo dogovora o konfederaciji, Milošević je...' Tu mu Mesić upada u riječ: 'Ne, ne. Nije samo Milošević. Ja sam dogovorio da se u Karađorđevu nađemo BORA JOVIĆ i Milošević, TUĐMAN i ja. Rekao sam Bori Joviću – ovo u Kninu se ne razvija dobro, krvi će biti sve više, kako bi bilo da se nas četiri nađemo? To je bio prvi znak Tuđmanu da Milošević hoće razgovarati s njim. I oni su se dogovorili. Samo, Tuđman nije poveo mene, a Milošević nije poveo Boru Jovića. I tu je pao dogovor.'

Jandrić: Koji je bio dogovor?

Mesić: Da se podijeli Bosna. Tuđman je poslije tog sastanka rekao da Hrvatska dobiva banovinske granice iz 1939. Plus Cazin, Kladuša i Bihać. Tuđman je rekao da ima još jedan sastanak u Tikvešu, ali da je to već gotovo.

Jandrić: Zašto je onda bilo rata, ako su se dogovorili?

Mesić: Promijenili smo stranu u ratu u Bosni, valjda je to svakom jasno, ako nije, o tome onda ne treba ni razgovarati... Kad ste čuli neku Tuđmanovu izjavu protiv Miloševića i obrnuto? Četiri mjeseca kasnije došli su specijalci iz Beograda, iz MUP-a i instalirali telefonsku vezu Tuđman – Milošević, koja je funkcionirala sve do 2000., dok ja nisam izabran za predsjednika. Dok su se ljudi borili na život i smrt, njih dva su teferičili.

Jandrić: Na kraju je Tuđman odustao od toga?

Mesić: Da, kad mu je postalo jasno da će sve izgubiti. Ali nije prekidao telefonsku vezu.

Još je dosta toga rekao Mesić. 'Da je BANDIĆ živ', procijenio je, 'i da Vladi trebaju žetončići, ne bi bio uhapšen.' Na pitanje je li Zagrebom vladala zločinačka organizacija odgovorio je: 'Apsolutno, to je najjača definicija.' A o tome tko je kriv za pravosuđe rekao je: 'Tuđman, pa VUKOJEVIĆ, pa Šeks. Makli su sve suce, ponajprije Srbe, pa onda sve ostale, a imenovali ljude koji nisu znali posao.' Jandrić je propitao Mesića i o tome je li to 'tijesto izašlo i ispod njegove oklagije', kako je svojedobno tvrdio jedan mudar čovjek ('Hrvati su u prošlom ratu dva puta pobijedili'), a CLARK GABLE je na tu temu nešto petljao. Danas to ne bi ponovio. 'Titov trg će se vratiti prije ili kasnije, on je najveći politički genije kojeg je naša mala zemlja dala. Budimo objektivni, na pogreb Franje Tuđmana je došao samo jedan državni predstavnik, a Titu je na pogreb došlo 150 kraljeva, prinčeva, predsjednika', kazao je Mesić.

Dnevnik Nove TV, 8. srpnja, 19:15

Pun ponosa, ANDREJ PLENKOVIĆ vodi URSULU VON DER LEYEN kod RIMCA u Svetu Nedjelju. Zanimljivo – kako to da je nije odveo u HGK, u Turističku zajednicu Zagreba ili neku sličnu instituciju? 'Moram reći da sam impresionirana. Vidjela sam budućnost, prisutnu ovdje u Hrvatskoj. Vidjela sam budućnost mobilnosti ovdje u Hrvatskoj koja je odgovor na klimatske promjene. Ona štiti okoliš', rekla je šefica EK-a. 'Na baštini NIKOLE TESLE ima mlade kreativne ljude, inovatore, koji u potpunosti razumiju trendove sadašnjosti koji će se transformirati u realnost u budućnosti', rekao je premijer. Predsjednica EK-a pohvalila je sve koji su radili na hrvatskom planu za oporavak – ja tebi serdaru, ti meni vojvodo. Hrvatska će narednih godina iz blagajne EK-a dobiti 47 milijardi kuna. Možemo samo zamisliti veselje svih bandića, krajina, ljutića, bačića, kuščevića, marića, rimčevih... Tradicionalne formule 'ko je jamio, jamio', 'kad vjetar duva, tebi se džepovi pune', 'što smo ćapili, ćapili smo' prelaze iz perfekta u futur.

Po 'tv kalendaru', nije se kvalificirao za veću minutažu – Nikola Tesla

Potraga, RTL, 8. srpnja, 19:30

IVAN ŽADA napravio je dug, zanimljiv razgovor s bivšim dilerom koji je za vrijeme odsluženja kazne u šibenskom zatvoru završio Pravni fakultet. Sugovornik, bivši ugostitelj, otkriven 2003. u raspačavanju 533 kilograma kokaina, zakovao nas je uz ekran. Osuđen u kratkom postupku (trajao je tri dana) na dugu kaznu (21 godinu), odlučio je prekratiti vrijeme studijem prava pa je uz dozvolu zatvorskih vlasti odlučio dovršiti studij na fakultetu u Splitu. S dosta vremena na raspolaganju, bistar i prilježan, postao je jedan od najboljih studenata prava, kažu njegovi profesori. Njegov rad dopao se umirovljenom profesoru na zagrebačkom Pravnom fakultetu PETRU NOVOSELCU koji ga je pohvalio i poslao u 'Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu'. Nakon pozitivne recenzije ZLATE ĐURĐEVIĆ rad je i objavljen. Sad, na slobodi, misli se baviti pravima zatvorenika. U razgovoru smo čuli da je prilično ogorčen činjenicom da je osuđen u vrlo kratkom postupku, a bilo bi ljepše da smo čuli i neku riječ kajanja zbog krijumčarenja pola tone droge, koja bi na ahiret poslala vod ljudi. Ipak, dobro je da penalni sustav daje i ovakve prilike. Nekoć su zatvori bili univerziteti, ali ta su vremena davno prošla.

TV kalendar, HRT, 10. srpnja, 11:44

Genijalci iz 'TV kalendara' vijest o rođendanu Nikole Tesle daju kao kratak potpis, koji na ekranu titra par sekundi, tek da čovjek pročita. Ispada, bio je neki autsajder, repatica. Vjerojatno je uredništvo ostavilo veći prostor u emisiji za veće face. Bingo, istina je – uskoro gledamo višeminutni prilog o hobotnici Paulu, koja je prije par godina na Mundijalu s 87-postotnom preciznošću pogađala ishode utakmica. Hobotnica koja je bila nogometna BABA VANGA zaslužila je nezaborav, dugi prilog, možda čak i dokumentarac. Uredništvu emisije želimo da se u budućnosti što više bave takvim pojavama. Zaslužili su.

Dnevnik, HRT, 11. srpnja, 19:00

Najveći živući politički antitalent, DAVOR FILIPOVIĆ, još je jednom potvrdio svoju reputaciju kralja besmislica. Leti kao leptir, ubada kao osa, nikad on pred sobom ne može vidjeti kameru i odoljeti napasti da iskaže neku glupost. Evo zadnje: 'Ni pokojni gospodin Bandić nije proizvodio afere tom brzinom kao gospodin TOMAŠEVIĆ. Netransparentnost, kršenje zakona i nepotizam su, nažalost, postali svakodnevica gospodina Tomaševića, a nakon tri afere u samo mjesec dana, svima je razvidno kako nema razlike u načinu upravljanja gradom između pokojnog gospodina Bandića i gospodina Tomaševića.' Bravo, maestro! A mi bismo, usputno, voljeli saznati gdje su završili deseci milijuna eura pokojnog grabežnačelnika. ■

Paulovo posljednje putovanje (r: Romain Quirot)

(2020.)

SF koji nesputano crpi iz riznice kulturno-umjetničke prošlosti

PIŠE Damir Radić

Žanrovske mijene

Film u kojem budućnost svijeta napokon ne ovisi o ljudima koji govore engleski

Pet godina nakon vrlo zapaženog kratkometražnog ostvarenja 'Posljednje putovanje enigmatičnog Paula WR-a' (pohodilo niz festivala, ušlo u širi izbor kratkih igranih filmova razmatranih za Oscara), 35-godišnji francuski sineast ROMAIN QUIROT polučio je dugometražnu verziju iste priče, angažiravši istog glumca, HUGA BECKERA, za naslovnu ulogu. Cjelovečernja inačica u nas je osvanula na repertoaru Cinestara pod naslovom 'Paulovo posljednje putovanje', ali i na programu Fantastic Zagreb Festivala, tamo pod naslovom 'Posljednje putovanje'.

Riječ je o distopijskom SF-u o naslovnom protagonistu, astronautu posebnih sposobnosti koji jedini može spasiti sušom poharanu, u veliku pustinju pretvorenu Zemlju pred nadiranjem Crvene Lune, nebeskog tijela čiju su energiju ljudi prethodno iskorištavali, no sada se ona toliko približila nekoć zelenom planetu da mu prijeti uništenjem. Paulov zadatak, koji je pred njega postavio njegov otac Henri W. R. (JEAN RENO), vodeći zemaljski znanstvenik, jest da se probije kroz Lunin zaštitni magnetski omotač i nuklearnim je raketama uništi, međutim Paul to odbija učiniti. Umjesto toga skriva se i bježi pred predstavnicima vlasti koji ga traže, a kad njegov stariji brat Eliott W. R. (PAUL HAMY), angažiran kao zamjena, pogine u pokušaju da uništi Lunu, pa potom biva oživljen i poprima ubilačke parapsihološke moći, Paul će i od njega morati bježati, štoviše brat postaje njegov glavni progonitelj. U bijegu mu se pridružuje vrlo mlada i slatka (androgina) djevojka Elma (LYA OUSSADIT-LESSERT), kći oca obiteljskog zlostavljača (BRUNO LOCHET), i kroz taj bijeg dvoje protagonista saznaju podosta jedno o drugom, ponajprije da ih povezuje iskustvo obiteljske traume.

Od uvodnog animiranog dijela filma, koji gledatelje uvodi u svoj svijet dječjim diskursom, 'Paulovo posljednje putovanje' sugerira viđenje samog sebe kao bajke, ne bježeći od asocijacija na SAINT-EXUPÉRYJEVOG 'Malog princa'. Putovanje odraslog muškarca i vrlo mlade djevojke nalik djevojčici smjesta će pak u sjećanje prizvati filmove poput BOGDANOVICHEVA 'Mjeseca od papira', WENDERSOVE 'Alice u gradovima', BESSONOVOG 'Leona profesionalca', pa u krajnjoj liniji i MALLEOVIH kontroverznih bisera 'Zazie u metrou' (prema istoimenom QUENEAUOVOM predlošku) i 'Slatke male'. Dizajn postapokaliptične distopije, s treće strane, mnogo duguje drugom i trećem dijelu 'Mad Maxa' te izvornoj trilogiji 'Ratova zvijezda', pa kad se sve zbroji jasno je da se radi o jednom od onih ostvarenja kakve smo nekad nazivali *par excellence* postmodernističkima zbog njihova nesputana crpljenja iz riznice kulturno-umjetničke prošlosti. Film se i tematski ekstenzivno bavi prošlošću, preciznije sjećanjima. Suprotstavljena braća Paul i Eliott prisjećaju se svog djetinjstva i voljene, od neizlječive bolesti umrle majke, djetinjstva u kojem je stariji Eliott razvio ljubomoru prema mlađem Paulu kao darovitijem dječaku, dok se Elma sjeća očeva nasilništva prema njezinoj majci koja ju je upravo bježeći od tog nasilja napustila.

Sve to ne sadrži dubinu, ali predstavljeno je nizom lijepih slika plemenitost čijeg učinka ne valja podcijeniti (sadašnjost i prošlost odvojene su razlikom između propastelnog kolora i gotovo kristalno čiste crno-bijele fotografije nerijetko garnirane *slow-motionom*), da bismo na kraju dobili i pouku o suprotstavljanju razaranju (drugog i drugačijeg) i samožrtvovanju (za dobrobit svih). Ritam filma jest pomalo trom, priča podosta proizvoljna, ali likovi su zanimljivi, glumci redom dobri (mlada Lya Oussadit-Lessert i odlična), vizuali izuzetno dopadljivi. Na kraju krajeva, lijepo je napokon naići na film u kojem budućnost svijeta ne ovisi o ljudima koji govore engleski i u kojem dječje nevina vizura ne odsklizava u iritantnu infantilnost, tako čestu u holivudskim spektaklima. ■

Manuel Vilas: *Ordesa*

(sa španjolskoga prevela Ela Varošanec Krsnik, Fraktura, Zaprešić, 2021.)

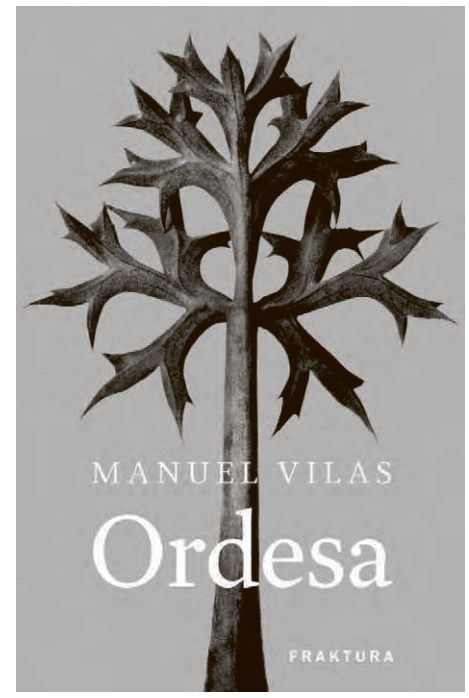

Hvatanje imaginarnih leptira prošlosti

PIŠE Dragan Jurak

Kad je svijet bio mlad

Vilas u sjećanjima pronalazi krhotine prošlosti, onoga što je izgubljeno

Roditelji su bili mladi i pušili su. Svi mladi roditelji su pušili. To je bila radost šezdesetih i početka sedamdesetih: mladi roditelji koji puše. I piju šampanjac, iz starinskih širokih čaša za šampanjac. Čaša za slavlje i veselje, kakvih danas više nema... Znamo te slike. Svi rođeni u šezdesetima, u Španjolskoj ili Jugoslaviji, uključujući i one koji su šezdesete vidjeli tek na crno-bijelim fotografijama, znaju te slike, te roditelje i tu radost. 'Bili su lijepi', kaže MANUEL VILAS, španjolski pjesnik i romanopisac. 'Oboje su bili lijepi. Zbog toga pišem ovu knjigu.'

'Vidio sam ih onda, kada su bili lijepi, i vidim ih sada, kada su mrtvi.'

'Najbolje što mi se u životu dogodilo jest da su mi roditelji bili tako lijepi.'

Fragmente sjećanja o roditeljima, prošlosti, Vilas (1962.) počinje pisati 2015. Prethodne godine umrla mu je majka; otac je mrtav gotovo već deset godina. Iste godine se i razvodi. U banci dobiva kredit za apartman. Službenik ga pita je li dobrog zdravlja i on odgovora potvrdno. Par sati kasnije leži mrtav pijan pred bankom. Kad se osvijestio, prva briga mu je da će mu banka oduzeti kredit. Tada prestaje piti. Burna je to godina za Vilasa. Odlučuje dodatno podignuti uloge, gurnuti sudbinu do kraja. Daje otkaz u školi, da se može posvetiti 'promatranju svojih mrtvih', i počinje pisati. Prvenstveno ga motivira odlazak roditelja. Čitavi svjetovi već su se preselili u prošlost. 'Činjenica da više nikada s njima neću moći razgovarati čini mi se kao najspektakularniji događaj u svemiru, neshvatljiva činjenica...'

Vilas ne vjeruje u kronološki ispričanu biografiju, cjelovitu obiteljsku kroniku. Ne vjeruje u uzročno-posljedični narativ. Priznaje da ne zna kako strukturirati vrijeme, kako ga definirati. Prošlost je emocija. Bljesak. Prve retke piše gledajući na svom krevetu gomilu pomiješanih lijekova: antibiotika, antihistaminika, anksiolitika, antidepresiva. Odlučuje slaviti to što je živ. Odlučuje slaviti život kojeg se sjeća, život svojih roditelja, i njihovih roditelja. Na crno-bijelim fotografijama pronalazi neobične odsječke vremena, začudne motive. U sjećanjima pronalazi krhotine prošlosti, onoga što je izgubljeno. 'Ordesa', planinsko mjesto u kojem je obitelj nekada ljetovala i gdje je ocu jednom pukla guma na Seatu, nije ni zbirka pjesama ni roman, već nešto između: dekonstrukcija KNAUSGAARDA. Kiki vjeruje u totalnu rekonstrukciju prošlosti, uključujući tu i totalnu skepsu u mogućnost rekonstrukcije prošlosti. Vilas vjeruje u hvatanje imaginarnih leptira prošlosti. Ne vjeruje u politiku činjenica, već u činjenice i, još više, u ono što je iza činjenica. Vjeruje u svijet koji je bio mlad.

Na fotografiji oca koji gotovo nevidljiv sjedi za volanom Seata primjećuje da ulice izgledaju kao da su tek izgrađene. Seat je nov, iza sjene oca krije se mladi otac, ulice i zgrade su nove. To je taj mladi svijet. U posljednjim rečenicama Vilas zamišlja oca i majku u novoj zgradi, u stanu u koji su se tek uselili, u kojem sve miriše po novom. Prozori su otvoreni, zrak je još ugodan. U sobi se osjeća beskrajna radost. On još nije rođen. Nikada nije vidio taj novi stan. Niti će ga vidjeti. Vidio je tek njegovu propast. No ta neka noć mladih ljubavnika iz studenoga 1961. je postojala, i dalje postoji... 'sve je to i dalje u meni'. Završimo s ovom prenatalnom uspomenom. ■

PREPORUKE: KNJIGE

Miep Gies s Alison Leslie Gold: *Sjećanje na Anne Frank*

(Disput, s engleskoga preveo Damjan Lalović, Zagreb, 2021.)

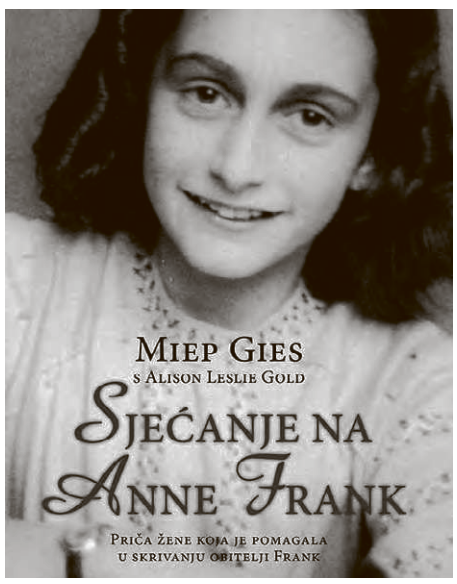

MIEP GIES bila je jedna od ključnih pomagačica obitelji Frank i ostalih koji su se pred njemačkim i nizozemskim nacistima skrivali više od dvije godine u stražnjim prostorijama poslovne zgrade amsterdamske tvrtke kojoj je na čelu stajao ANNEIN otac OTTO FRANK. Iako naslov sugerira drugačije, knjiga je zapravo autobiografski životopis (glavne) autorice, bečke kršćanke otuđene od Crkve koja je kao izgladnjela djevojčica udomljena u Nizozemskoj i svim srcem postala Nizozemka, a onda kasnije svjedočila donekle sličnom procesu kod Anne koja se 1933., s četiri godine, iz Njemačke doselila u Amsterdam, ali za razliku od Miep s čitavom (židovskom) obitelji. Anne je u knjizi, izvorno objavljenoj 1987., sporedan lik, ali bez nje knjige, pisane kao beletrizirana publicistika, ne bi bilo; štoviše, djelo je sa slavnim 'Dnevnikom' u odnosu izravne interakcije (koristi ista lažna imena aktera koje je koristila Anne), a u pogovoru izdanju iz 2009. tada gotovo 100-godišnja Gies upućuje čak i kritiku Anneinom nepravedno karikaturalnom opisu jednog od ljudi iz skloništa. Bez Gies 'Dnevnika Anne Frank' ne bi bilo jer ona ga je sačuvala pred nacistima i po svršetku rata predala Ottu Franku, jedinom od skrivanih koji je preživio; no isto tako, bez 'Dnevnika' Gies ne bi došla u priliku da ispriča svoje dragocjeno – uzbudljivo, emotivno, tematski raznovrsno, precizno i vrsno pisano – svjedočanstvo o životu prije okupacije i pod njom, kad su nacisti brutalno pogazili divnu tradiciju nizozemske liberalnosti. Neizostavno štivo, pogotovo u doba revizionizma.

Elvis Bošnjak: *Gdje je nestao Kir*

Hena com, Zagreb, 2021.)

NEDAVNO se navršilo 30 godina od ubojstva JOSIPA REIHL-KIRA, načelnika osječke policije koji je inzistirao na mirotvorstvu uzaludno pokušavajući spriječiti rat između Hrvata i Srba u Slavoniji, i to platio životom. Poznati splitski glumac i dramatičar ELVIS BOŠNJAK svojim debitantskim proznim djelom, romanom koji se u naslovu poigrava BAREOVOM pjesmom, odlučio je obnoviti sjećanje na likvidiranog mirotvorca i afirmirati tog marginaliziranog heroja neuklopivog u vladajući hrvatski nacionalistički narativ, ali na vrlo neobičan način. Naslovna igra je znakovita jer cijeli roman neka je vrsta igre u kojoj očekivani dokumentarizam ustupa mjesto neočekivano nadrealnom i fantazmagoričnom; također, Kiru ravnopravan protagonist postaje njegov ubojica (njihove se perspektivne izmjenjuju po principu paralelne montaže) koji, suprotno očekivanjima, nije demoniziran nego humaniziran, i koliko god da bi takav raspored stvari neke čitatelje mogao razočarati, a neke bome i povrijediti, on je literarno opravdan jer s jedne strane donosi intrigantno oneobičavanje, a s druge slojevitiju karakterizaciju. Uz to, roman je stilski odlično napisan te predstavlja jedno od najugodnijih iznenađenja na hrvatskoj književnoj sceni u zadnje vrijeme.

Borben Vladović: *Zvjezdokradice*

(Matica hrvatska, Zagreb, 2020.)

ČOVJEK neobična imena i rijetkog prezimena, kako sam sebe zna opisivati, BORBEN VLADOVIĆ vjerojatno je najpoznatiji pjesnik svoje generacije (rođen 1943. u Splitu) koji (još) nije ovjenčan Goranovim vijencem. 'Zvjezdokradice', obiman izbor njegovih pjesama nastalih u polustoljetnom djelovanju od 1970. do 2020., popraćen opsežnim i zanimljivim pogovorom priređivačice DUNJE DETONI DUJMIĆ, predstavlja Vladovića kao autora koji je prošao dug put od neoavangardističkog prvaka vizualnog pjesništva (jedno je od ključnih imena tzv. pitanjaške poetike), preko optimalnog sintetičara modernističkog nasljeđa i tradicionalnijih ishodišta, do čak svojevrsnog pasatista u posljednjih desetak godina stvaralaštva kad, generalno govoreći, gubi kreativnu potentnost. U svojim najboljim trenucima, a ti se najčešće zbivaju između 1970. i 2004., Vladović postiže nesumnjivo antologijske domete osobito plijeneći igrivošću, ali i finim spojem nadrealizma i refleksivnosti, nerijetko uz primjese stvarnosnog, i to je onaj dio njegova opusa koji ponajprije treba afirmirati i pamtiti.

■ Damir Radić

Članica kustoskog kolektiva BLOK koji je pokrenuo peticiju 'Za poštenu plaću'

ANA KUTLEŠA Ministarstvo potiče nesigurne oblike rada

Udruga BLOK pokrenula je peticiju 'Za poštenu plaću' kojom se od Ministarstva kulture traže promjene u financiranju programa javnih potreba u kulturi. Koji su glavni zahtjevi?

Zahtijevamo da se izmjene upute za prijavitelje tako da troškovi plaće i hladnog pogona ponovno, kao što je to bilo do 2015. godine, postanu legitiman trošak, te da se poveća ukupni budžet sredstava koja se dodjeljuju putem Poziva za javne potrebe u kulturi RH. On je već godinama nedostatan, a izrazito nam je važno poručiti svim vanjskim suradnicima da nam nije u interesu plaće radnika u kulturi financirati od novaca koje ćemo oduzeti od ionako premalih sredstava iz kojih čupamo njihove honorare.

Na koji način Ministarstvo putem svojih natječaja otežava zapošljavanje radnika u nezavisnoj kulturi?

Sada su udruge u apsurdnoj situaciji da za npr. realizaciju izložbe ne mogu kao trošak prikazati udio u plaći zaposlenog kustosa. Da je taj isti kustos angažiran putem autorskog ugovora, trošak bi bio prihvatljiv. Time Ministarstvo direktno potiče nesigurne oblike rada i poručuje nama, radnicima u kulturi, da nemamo pravo na stalni radni odnos i sve beneficije koje on za sobom povlači, a važnost kojih je pandemijska situacija dodatno podcrtala, iako je većini nas i prije bilo jasno da je ugovor o radu jedino održivo rješenje regulacije našeg rada. Treba upozoriti i na dvije stvari: na istom pozivu, područje pod nazivom 'stalne djelatnosti udruga u kulturi' omogućava financiranje plaća i hladnog pogona za strukovne udruge i krovne organizacije, a pravdanje plaća dozvoljava se i nakladnicima knjiga i časopisa. Trenutno istražujemo je li ovakva regulacija natječaja uopće u skladu s Uredbom o kriterijima, mjerilima i postupcima za financiranja i ugovaranja programa i projekata od interesa za opće dobro. Za usporedbu, druga ministarstva koja financiraju rad udruga, primjerice Ministarstvo znanosti i obrazovanja, Ministarstvo vanjskih i europskih politika i Ministarstvo zdravstva, trošak plaća smatraju legitimnim u udjelu od 30 posto ukupnog budžeta ili čak više. Drugo, Zaklada Kultura nova, kojoj je osnivač RH, dobar dio svojeg financiranja usmjerava na plaće zaposlenika udruga u kulturi. No na tom natječaju organizacija ne može dobiti više od 100.000 kuna godišnje, pa računajte kolika je to bruto plaća mjesečno, za samo jednog zaposlenika. Pritom je riječ o visoko kvalificiranoj radnoj snazi koja obavlja izrazito kompleksne i raznorodne zadatke. Svjesna nedostatnosti vlastitih sredstava, i sama Zaklada na svom webu ističe da 'nije konkurentski niti zamjenski izvor financiranja u kulturi onim postojećim na nacionalnoj razini'. No u našim dosadašnjim pregovorima s Ministarstvom pozivali su se upravo na postojanje Zaklade, pa vjerujemo da će nas i u ovoj kampanji dočekati s tim promašenim argumentom.

Koliko je organizacija i pojedinaca stalo iza peticije te koji su vam sljedeći potezi?

Do utorka, preko 350 pojedinaca i više od 80 organizacija. Potpise skupljamo do nedjelje, a peticiju predajemo 19. srpnja, kada odlazimo na zasluženi godišnji. Ako nas na jesen Ministarstvo ne dočeka s prihvaćanjem naših zahtjeva, nastavljamo vršiti pritisak.

■ Mašenjka Bačić

KVADRAT

IVANA MEŠTROV i NATAŠA BODROŽIĆ iz inicijative Slobodne veze dio su međunarodnog kustoskog tima ovogodišnjeg OSTRALE-a, bijenala suvremene umjetnosti koje se održava u Drezdenu do 3. listopada. Središnja izložba pod naslovom 'Mijena daha' preispituje održivost imperativa stalnog ekonomskog rasta i razvoja.

■ **B. P.**

Foto: Ostrale

UMJETNOST PRIBLIŽAVANJA

19.—21. 7.2021.

KULA STOJANA JANKOVIĆA

ISLAM GRČKI, ISLAM LATINSKI

Projekt SKD “Prosvjeta”
partneri Vlajter-Ego
Benkovac i Kula Jankovića

Program se odžava u sklopu Dana srpske kulture uz financijsku potporu Savjeta za nacionalne manjine

TEHNIČKA POMOĆ:
Teatro Verrdi i
Vlajter-ego

KUSTOSICA:
Davorka Perić

19. 07. 2021.
Kula Jankovića

19:00
OTVORENJE IZLOŽBE:
UMJETNOST
PRIBLIŽAVANJA
Adrijana Vidić,
Lana Stojičević,
Gildo Bavčević,
Ivana Momčilović,
Nina de Vroome

20:00
PREDSTAVLJANJE UDRUGE
VLAJTER-EGO BENKOVAC
razgovor s članovima
udruge Dunjom Gusić
i Antom Gusićem

21:00
Slobodan Jokić
aka Dan Oki
THE LAST SUPER 8 FILM
70 minuta, Super 8
mm/DCP, 2017

19. — 21. 07. 2021.
Kula Janković

Duška Boban
TERAPEUTSKA RADIONICA
FOTOGRAFIJE

19. 07. 2021.
Kula Janković / 21:00

Blondini
ČITANJE PRIČE JEANA
GIONOA *ČOVJEK KOJI*
JE SADIO DRVEĆE

20. 07. 2021.
Kula Jankovića

18:00
JEŽEVA KUĆICA
Kratkometražni
animirani film

19:00
Nataša Puškar, Zagreb
PREDSTAVLJANJE AUDIO
ROMANA VLADANA DESNICE:
PROLJEĆA IVANA GALEBA

20. 07. 2021.
Kula Jakovića

19:30
Želimir Periš, Zadar
PREDSTAVLJANJE ROMANA
MLADENKA KOSTONOGA
Moderatorica: Staša Aras

20:30
Stanislava Nikolić aka
Staša Aras, Zadar, Dubrovnik
PREDSTAVLJANJE KNJIGE
12 PRED ZIDOM
Moderator: Želimir Periš

21:30
Marko Paunović, Beograd
ŠTO JE PUT?,
performativ-kompozicija

21. 07. 2021.

19:00
IZLOŽBA RADOVA NASTALIH NA
RADIONICI *UMJETNOST PRIBLIŽAVANJA*
Nikola Bajto, Kata Mijatović,
Zoran Pavelić, Dan Oki,
Sandra Sterle, Roberto
Vodanović Čopor, Alex Purcell

21. 07. 2021.
Nogometno igralište

21:00
Filmska projekcija
Jadran Boban:
ONO DRUGO SELO
Režija: Jadran Boban,
Scenarij: Vesna Kesić